

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัย การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของตำบลท่าสองคอนและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน
- ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย 4 หมู่บ้านเป้าหมาย
- ตอนที่ 3 บทบาท การดำเนินงานและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอบต.ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ
- ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคของอบต.และชุมชนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจาก สารพิษ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของตำบลท่าสองคอนและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน

1.1 สภาพพื้นที่ตำบลท่าสองคอน

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลท่าสองคอน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองมหาสารคาม ประมาณ 9 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 117.45 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 73,405.625 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลตำบลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ลำน้ำชี อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
ทิศใต้ ติดกับตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง, ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ- จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับตำบลแก้ง , ตำบลตลาด อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ ของตำบลท่าสองคอน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ที่ราบลุ่มมากอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของตำบลซึ่งเป็นบริเวณหมู่ที่ 1,4,12,16,17, และ 18 เหมาะในการทำนาและปลูกพืชสวน
2. ที่ราบลุ่มกึ่งดอน อยู่บริเวณตอนกลาง และทิศใต้ของตำบล ซึ่งเป็นบริเวณหมู่ที่ 3,7,13,14,15,19,20 เหมาะในการทำนาและปลูกพืชสวน
3. ที่ดอนอยู่บริเวณด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ของตำบล ซึ่งเป็นบริเวณหมู่ที่ 2,5,6,8,9,10,11,21,22,และ 23 เหมาะในการทำนา พืชสวนและพืชไร่

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศ คือ มี 3 ฤดูกาล ฤดูร้อน อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน ในช่วงนี้จะมีอากาศร้อน อบอ้าว อุณหภูมิค่อนข้างสูง ฤดูฝน อยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม และจะมีฝนตกชุกในช่วงเดือน สิงหาคม – ตุลาคม ฤดูหนาว อยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – มกราคม ในช่วงนี้อุณหภูมิจะลดต่ำลง

สภาพดิน

ตำบลท่าสองคอนประกอบด้วยดินต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะของดินตามความเหมาะสมของดิน ได้ดังนี้

ชุดดินร้อยเอ็ด พบมากในสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ เนื้อดินบนมาลักษณะ ร่วนปนทราย และทรายปนร่วนสีน้ำตาลเข้มถึงน้ำตาลเทาอ่อนถึงเทา ส่วนดินล่างเป็นดินร่วนดินเหนียวปนทราย ดินร่วนเหนียวถึงดินเหนียว หน้าดินลึกมาก ความลาดชัน 2 % ความเป็นกรดเป็นด่าง 5.0 – 5.5 อินทรีย์วัตถุต่ำถึงปานกลาง ระดับน้ำใต้ดินลึกมากกว่า 1.50 เมตร เหมาะสมปานกลางในการทำนา

ชุดดินโคราช พบในพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด เนื้อดินร่วนปนทรายสีน้ำตาลเข้ม น้ำตาลปนเทา หน้าดินลึก ความลาดชัน 2.6% การระบายน้ำดีปานกลาง ดินชั้นล่างเป็นดินร่วน ดินเหนียวปนทราย ความเป็นกรดเป็นด่าง 5.0 – 6.0 ปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำ – ปานกลาง ปริมาณโปรตัสเซียม ฟอสฟอรัส ปานกลางถึงต่ำ ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ – ปานกลาง เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ และไม่ผลตลอดถึงพืชผักต่าง ๆ

ชุดดินน้ำพอง พบในพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชันเล็กน้อย เนื้อดินปนเป็นดินร่วนปนทราย ดินทราย สีน้ำตาลเข้มมาก ดินล่างเป็นดินทรายปนร่วน สีเทาอ่อนปนน้ำตาล

ความลาดชัน 3.10 % หน้าดินลึกมาก การระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำ ความเป็นกรดเป็นด่าง 5.5 – 7.0 %ปริมาณฟอสฟอรัส โปรตัสเซียม ต่ำ ระดับความอุดมสมบูรณ์ต่ำไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืช

ตารางที่ 1. แสดงลักษณะของดินตามบริเวณที่พบ

ลักษณะดิน	ชุดดิน	บริเวณที่พบ	ความเหมาะสม	การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน
เนื้อดินมีลักษณะร่วนปนทรายและทรายปนร่วนมีจุดสีแดงปนเหลืองการระบายน้ำเร็วความอุดมสมบูรณ์ต่ำ	ชุดดินร้อยเอ็ด	หมู่ที่ 2,3,4,5,6,7,8,13,14,15,23	เหมาะแก่การทำนา	ทำนา
ดินร่วนปนทราย มีสีน้ำตาลปนเทาหรือสีน้ำตาลเข้มความอุดมสมบูรณ์ต่ำ	ชุดดินโคราช	หมู่ที่ 2,5,7,8,9,10,11,13	เหมาะแก่การปลูกพืชไร่และไม้ผล	ทำนา ,ปลูกมันสำปะหลังและอ้อยโรงงาน
ดินทรายปนดินร่วนหรือมีทรายหน้าดินมีสีน้ำตาลหรือน้ำตาลเข้ม	ชุดดินน้ำพอง	หมู่ที่ 2,7,8,9,23	ปล่อยให้เป็นป่าหรือปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์	ใช้ปลูกพืชไร่
ดินร่วนปนทรายมีสีน้ำตาล	ชุดดินเชิงใหม่	หมู่ที่ 1,2,6,12,14	เหมาะแก่การทำนา	ทำนาและปลูกพืชไร่
เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายหรือทรายปนร่วนสีเทาอ่อนหรือสีเทาปนชมพู	ชุดดินอุบล	หมู่ที่ 2,13,15	เหมาะแก่การปลูกพืชไร่	ทำนาและปลูกพืชไร่
ดินร่วนเหนียวสีน้ำตาลเทา	ชุดดินชัยนาท,ราชบุรี	หมู่ที่ 1,2,3,12,22	เหมาะแก่การทำนา	ใช้ทำนา

ที่มา : แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม พ.ศ.2552

แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรป่าไม้ ในตำบลท่าสองคอนมีพื้นที่ป่าชุมชน กระจายอยู่ทุกหมู่บ้านและป่า ในเขต สปก. ซึ่งมีอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 2,5,6,7,8,9,10,11,13,20 และ หมู่ที่ 22 เป็นบางส่วน คือป่าโคกหินลาด มีเนื้อที่ประมาณ 700 ไร่

แหล่งน้ำธรรมชาติตำบลท่าสองคอน ประกอบด้วย ลำน้ำ จำนวน 6 สาย และหนองน้ำ จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ แม่น้ำชี ห้วยถ้ำเต่า ห้วยหมาตาย ห้วยปอปิด ห้วยสะเดา ห้วยค้อ เป็นต้น

แหล่งน้ำสาธารณะสุข ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำ จำนวน 3 แห่ง ฝ่ายน้ำล้น จำนวน 11 แห่ง และสระน้ำสาธารณะ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำหนองกุดอ้อ อ่างเก็บน้ำหนองกุดโค ซึ่งแหล่งน้ำแต่ละแห่งจะมีในบางหมู่บ้านเท่านั้น สามารถเก็บน้ำได้ตลอดปีและไม่มีน้ำสามารถเก็บกักน้ำได้ในหน้าแล้ง

1.2 สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ประชากรและขอบเขตการปกครอง

ประชากรตำบลท่าสองคอนมีจำนวนทั้งสิ้น 10,647 คน แบ่งเป็นชาย 5,054 คน หญิง 5,593 คน มีจำนวนครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 2,553 ครัวเรือน จำนวนหมู่บ้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน มีทั้งหมด 23 หมู่บ้าน ได้แก่

ตารางที่ 2. ตารางแสดงจำนวนประชากรตำบลท่าสองคอน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร (คน)
1	บ้านท่าสองคอน	195	730
2	บ้านหนองกุงเต่า	100	482
3	บ้านอุปราษ	162	591
4	บ้านโนนแต่	84	415
5	บ้านหนองจวน้อย	59	244
6	บ้านบ่อน้อย	152	691
7	บ้านหนองเขื่อนช้าง	193	906

8	บ้านหินลาด	121	501
9	บ้านคอนหัน	143	501
10	บ้านดงเค็ง	88	382
11	บ้านสว่าง	70	315
12	บ้านท่าสองคอน	187	664
13	บ้านหนองเขื่อนช้าง	97	415
14	บ้านโนนตาล	53	188
15	บ้านโนนสะอาด	48	190
16	บ้านโนนแต่	124	434
17	บ้านท่าสองคอน	117	482
18	บ้านท่าสองคอน	153	726
19	บ้านโนนตาล	44	138
20	บ้านหนองเขื่อนช้าง	125	442
21	บ้านคอนหันพัฒนา	89	331
22	บ้านหนองกุงเต่า	107	448
23	บ้านหินลาดพัฒนา	105	431
รวม 23 หมู่บ้าน		2,616	10,647

ที่มา : แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม พ.ศ.2552

เส้นทางการคมนาคม

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อยู่ห่างจากตัวเมืองมหาสารคามประมาณ 9 กิโลเมตร บนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 208 สายจังหวัดมหาสารคาม ไปอำเภอโกสุมพิสัย เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทางซึ่งมีการคมนาคมทางบกเป็นหลัก โดยมีถนนสายทางหลวงชนบท หมายเลข มค 12037 , มค 11027 , มค 12032 และถนนลูกรังภายในตำบลเป็นเส้นทางสายหลักในการติดต่อ กับอำเภอใกล้เคียง มีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ดังนี้

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 208 มหาสารคาม - โกสุมพิสัย
- ทางหลวงชนบทสาย มค 2018 โดยเชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินสาย มหาสารคาม - อำเภอโกสุมพิสัย กับทางหลวงแผ่นดินสาย มหาสารคาม - บรบือ เริ่มจากบ้านหนองกงเต่า ตำบลท่าสองคอน ไปบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินสายมหาสารคาม - บรบือ ที่บ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

สภาพของการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน คือ จะปลูกบ้านเรือนเป็นกระจุกอยู่กลางหมู่บ้านและกระจายออกไป และบางหมู่บ้านก็เลียบไปตามถนนหลวงแผ่นดิน การสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่จะเป็น 2 ชั้น ครึ่งตึกครึ่งไม้โดยชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็นปูนและเป็นบ้านปูนทั้งหลัง และจะมีการต่อเติมระเบียงออกด้านข้างของตัวบ้านเพื่อใช้สำหรับเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร และเป็นยุ้งฉางเก็บข้าว ในปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ใหญ่จำพวก โค กระบือ จะลดน้อยลง จะนิยมเลี้ยงโคนเนื้อ เนื่องจากไม่มีการใช้แรงงานจากสัตว์เหมือนเมื่อก่อน การขุดไถดินทำนาจะหันมาใช้เครื่องจักรหรือเครื่องทุ่นแรง เช่น รถไถดำ (รถไถเดินตาม) และรถฟอร์ด (รถไถใหญ่) แทน ลักษณะโครงสร้างของชุมชน มี โรงเรียน วัด สถานีอนามัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการบริการสาธารณสุขโลก เช่น ตู้โทรศัพท์ ไฟฟ้า บ่อบาดาลสาธารณะ บ่อโยก และระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน 13 แห่ง (ยกเว้นหมู่ที่ 12,13,15,16,18,20,21 และ 22) มีหมู่บ้านที่ใช้ระบบประปาภูมิภาค จำนวน 8 หมู่บ้าน ได้แก่ 3,4,7,12,13,15,19 และ 20 และบ่อน้ำดื่ม แหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ อีกทั้งทางสัญจรในหมู่บ้าน จะมีทั้งถนนลาดยาง ถนนดิน ถนนลูกรัง และมีถนนคอนกรีตผ่านกลางหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวิถีชีวิต

ระบบครอบครัวทั้งแบบ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ดังนี้

ครอบครัวขยาย ในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นลักษณะครอบครัวขยายจำนวนมาก ซึ่งแต่ละครอบครัวจะอยู่รวมกันทั้ง พ่อ แม่ ลูก ลูกเขย ลูกสะใภ้ ลุง ป้า น้า อา อันเนื่องมาจากต้องเดินทางไปประกอบอาชีพต่างถิ่นเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัวและต้องอาศัยผู้ที่ เป็นพ่อแม่ให้เลี้ยงดู ลูกหลานของตนให้ระหว่างที่ตนไปทำงานต่างถิ่น

ครอบครัวเดี่ยว ลักษณะครอบครัวเดี่ยวในหมู่บ้านเริ่มมีให้เห็นมากขึ้นเนื่องจากลูกหลานที่แต่งงานแล้วนิยมแยกครอบครัว ปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่ต่างหากแต่ก็จะอยู่ในละแวกเดียวกัน และก็จะมีการไปมาหาสู่ดูแลกันเช่นเคย

ระบบเครือญาติ ระบบความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ยังมีการยึดถือระบบความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้องที่สืบเนื่องมาจากอดีต สังกัดได้จากเวลาที่มีกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น งานศพ งานบวช งานบุญ งานแต่งงาน ฯลฯ จะมีการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ในหมู่บ้านจึงมีความสนิทสนมกันเป็นอย่างดี

วิถีชีวิต ชาวบ้านจะอยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การหาอยู่หากินด้วยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนมาก แนวทางการดำเนินชีวิตอยู่แบบพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย

ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อ

ชาวบ้านตำบลท่าสองคอนส่วนใหญ่เป็นคนอีสาน นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก งานประเพณีและวัฒนธรรมที่คนในชุมชนนิยมร่วมทำกันมาและเป็นกิจกรรมที่ทำอยู่เป็นประจำ ในลักษณะของ ฮีต 12 คอง 14 หรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า เป็งบ้านเป็งเมือง ฮีตสิบสอง คำว่า "ฮีต" จะเป็นคำย่อคล้าย "จารีต" เพราะอีสานใช้ "ฮ" แทน "ร" ฮีตสิบสอง ก็คือ จารีตที่ปฏิบัติกันในแต่ละเดือน ตรงกับทางภาคกลางว่าประเพณี 12 เดือน การทำบุญเพ็ญ ฮีตสิบสอง ทั้ง 12 เดือน เรียงตามลำดับเดือนทางจันทรคติได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ดังนี้

เดือน 1 (อ้าย)	บุญเข้ากรรม
เดือน 2 (ยี่)	บุญคูณลาน
เดือน 3	บุญข้าวจี
เดือน 4	บุญพะเวสสันดร
เดือน 5	บุญสงกรานต์ ทรุษสงกรานต์
เดือน 6	บุญบั้งไฟ บวชนาค
เดือน 7	บุญซำฮะ
เดือน 8	บุญเข้าพรรษา
เดือน 9	บุญข้าวประดับดิน
เดือน 10	บุญข้าวสาก
เดือน 11	บุญออกพรรษา
เดือน 12	บุญกฐิน ลอยกระทง

บุญเข้ากรรม ชาวอีสานเรียกว่า บุญข้าวก่ำ การทำบุญจะตรงกับช่วงอากาศหนาวชาวบ้านจะจัดสถานที่แล้วนิมนต์พระสงฆ์มารวมกันทำพิธีการเข้ากรรม ซึ่งการเข้ากรรมของพระนั่นคือการ

เข้าอยู่บำเพ็ญสมาธิ เป็นการขัดล้างมลทิน โดยปฏิบัติอย่างเคร่งครัดชั่วระยะหนึ่ง ทั้งในป่าหรือป่าช้า และสถานที่เหมาะสมที่โยมจัดเตรียมไว้ให้ พร้อมกับสมาทานศีล ทำบุญด้วย

บุญคุณลาน คือ เก็บเกี่ยวแล้ว ขนข้าวขึ้นสู่ลาน นวดข้าวแล้วทำข้าวเปลือกให้เป็นกองสูง เหมือนจอมปลวก เรียกว่า "กุ่มข้าว" เหมือนก่อนเจ็ดศักราชนั่นเอง แล้วทำพิธีบวงสรวงเจ้าแม่โกลศพ นิมนต์พระมาสวดมนต์ทำบุญลานและถวายอาหาร เสร็จแล้วก็ทำพิธีเลี้ยงเจ้าที่หรือตาแฮก

บุญข้าวจี วันเพ็ญเดือน 3 เป็นวันมาฆบูชา รุ่งขึ้นวันแรม 1 ค่ำก็ถวายข้าวจี เรียกว่าวันทำบุญ เนื่องในวันมาฆบูชานั่นเอง ข้าวจีคือเอาข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนเอาไม้เสียบย่างไฟ เมื่อข้าวสุกเกรียม แล้วก็เอาไปซึ่งดีไว้แล้วทาแล้วย่างซ้ำอีกกลายเป็นไขเคลือบข้าวเหนียว เสร็จแล้วถอดไม้ออกแล้วเอาน้ำอ้อยหรือน้ำตาลที่เป็นก้อนยัดใส่แทนกลายเป็นข้าวเหนียวยัดใส่ แล้วถวายพระณรงذنตอนเช้า ส่วนมากชาวบ้านจะรีบทำแต่เช้ามีด พอสว่างก็ลงศาลาการเปรียญ นิมนต์พระณรงสวดแล้วฉัน เป็นทั้งงานบุญและงานรื่นเริงประจำแต่ละหมู่บ้าน เพราะได้ทำข้าวจีไปถวายพระหลังจากพระฉันแล้วก็เลี้ยงกันเอง

บุญมหาชาติ ชาวอีสานนิยมเรียกว่า "บุญเวส" (พระเวสสันดร) ทุกๆ วัดพอถึงเดือน 4 ก็จะมีการเทศน์มหาชาติ แต่การกำหนดเวลาที่ไม่ถือเด็ดขาด อาจจะเป็นปลายเดือนสาม หรือต้นเดือนห้า ก็ได้ การเทศน์มหาชาติของอีสานจะนิมนต์พระวัดต่างๆ 10-20 วัดมาเทศน์ โดยแบ่งคัมภีร์ออกได้ถึง 30-40 กัณฑ์ เทศน์ตั้งแต่เช้ามีดและให้จบในวันเดียว พระในวัดก็จะแบ่งเทศน์รูปละกัณฑ์สองกัณฑ์ โดยรวมเอาเทศน์คำกาฬิณมาลัยหมื่น มาลัยแสน ฉลองมหาชาติด้วยเพื่อให้ครบจำนวนโยมผู้เป็นเจ้าของกัณฑ์ เวลาพระเทศน์ก็จะมีกัณฑ์หลอนมาถวายพิเศษ มีกลองบรรเลง ใครจะรำจะฟ้อนก็เชิญแห่รอบศาลาการเปรียญ 3 รอบ แล้วก็นำไปถวายพระรูปที่กำลังเทศน์อยู่ เรื่องกัณฑ์หลอนนับเป็นประเพณีผูกไมตรี ได้ทั้งบุญได้ ทั้งมิตรภาพ ได้ทั้งความสนุกเฮฮา มีกลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มคนแก่ หรือกลุ่มอะไรก็ได้ ร่วมกันทำกัณฑ์หลอนขึ้น บุญมหาชาติจึงเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ประจำปี และถือกันว่าต้องทำทุกปีด้วย

บุญตรุษสงกรานต์ ประเพณีนี้มีการตักบาตรในตอนเช้า จากนั้นก็เป็นการละเล่นต่างๆ รดน้ำ สาดน้ำ สีกาอาจจะสาดพระสาดเนรได้ ไม่ถือสา มีประเพณีสรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ ทุกวัดจะมีหอสงฆ์อัญเชิญพระพุทธรูปไปตั้งในหอ ให้ชาวบ้านมาสรงกัน และมีแห่ดอกไม้ไปสรงน้ำตามที่ต่างๆ สรงน้ำคนแก่คนแก่ พ่อ แม่ วันตรุษสงกรานต์ถือเป็นปีใหม่ของไทยในทุกๆ ปีหนุ่มสาวที่ไปทำงานต่างจังหวัดก็จะกลับมารดน้ำคำหัวผู้ใหญ่เพื่อขอพร

บุญบั้งไฟ บวชนาค เป็นการทำบุญบั้งไฟ จากคำนิยมหรือความเชื่อในอดีต เพื่อเป็นสัญญาณบอกไปยังพญาแถนที่อยู่บนฟ้าให้รู้ว่าจะถึงฤดูทำนาแล้ว พญาแถนจะได้ปล่อยฝนลงมา

ตามที่ได้ค้ำมั่นสัญญากันว่าระหว่างพญาเถนกับพญาคันคาก (คางคก) เมื่อคราวรบกัน ก่อนจะเข้าสู่ช่วงประเพณีบุญบั้งไฟก็จะทำบุญบวชนาคก่อน แล้วก็โหมหรือรวมบุญบั้งไฟ วันถัดมาก็จุดบั้งไฟ

บุญข้าชะ หรือ ข้าระ เรียกบุญประเพณีนี้ว่า “บุญเบิกบ้าน” เป็นการทำพิธีเลี้ยงศาลหลักบ้าน เลี้ยงผีบ้าน ทำอยู่กลางหมู่บ้านหรือศาลกลางบ้าน เรียกว่า ศาลปู่ตา ซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นของรักษาและขับไล่สิ่งไม่ดีงามให้พ้นจากหมู่บ้าน

บุญเข้าพรรษา มีการถวายเทียนพรรษาและอาบน้ำฝน ต่อทางคณะสงฆ์จัดให้มี “วันอาสาฬหบูชา” มาเพิ่มอีก อันเป็นการรำลึกถึงวันแสดงปฐมเทศนา “ธรรมจักรกัปปวัตตสูตร” ให้แก่พระอรหันต์ทั้ง 5 คือ โกณฑัญญะ, วัปปะ, ภัททิยะ, มหานามะ และ อัสสชิ ซึ่งได้มี “พระอรหันต์” ครั้งแรก มีการนำขี้ผึ้งมารวมกันหล่อเทียน ด้วยการถวายเทียนพรรษาบางแห่งจัดยิ่งใหญ่มากร เช่น จังหวัดอุบลราชธานีจัดประเพณีแห่เทียนพรรษา

บุญข้าวประดับดิน ผู้ใหญ่บางท่านว่าบุญประดับดินนี้เป็นพิธีรำลึกถึงคุณของแผ่นดินมนุษย์ได้อาศัยแผ่นดินอยู่ชาวบ้านจึงทำพิธีขอบคุณแผ่นดิน และเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว กำหนดเอาวันแรม 14 ค่ำเดือน 9 ประชาชนหาอาหาร หมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองไปวางตามยอดหญ้าข้าง แขนงตามกิ่งไม้บ้าง และใส่ไว้ตามศาลเจ้า

บุญเข้าสาก (สลาภัต) ทำในวันเพ็ญเดือน 10 เป็นการทำบุญให้ เปรต, รุกขเทวดา, ภูตผีต่างๆ ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารหวานคาวไปถวายทานที่วัด อุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว จากนั้นตอนสายๆ ก็จะนำห่อข้าวปลาอาหารไปไว้โคนต้นไม้หรือข้างโบสถ์เพื่อภูตผีมารับเอา

บุญออกพรรษา ประเพณีทำบุญออกพรรษา เมื่อพระสงฆ์จำพรรษาครบ 3 เดือนแล้ว ทำพิธีปวารณา ตามวัดต่างๆ มีการจุดประทีปโคมไฟสว่างไสว จุดบั้งไฟพลุ – บั้งไฟทะเล – บั้งพะเนียงด้วย รุ่งเช้าก็มีการทำบุญตักบาตรเทโว บางวัดมีการกวนข้าวทิพย์ และบางวัดก็มีการแข่งเรือด้วย

บุญกฐิน ลอยกระทง (กฐินเริ่มแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงกลางเดือน 12) การทำบุญกฐิน มี 2 ประเภท คือ จุลกฐิน และมหากฐิน จุลกฐิน ทำให้เสร็จภายในวันเดียว เริ่มเอาดอกฝ้ายมาอ้าว, ดัด, เจ็น แล้วนำเส้นฝ้ายเข้าฟืมทอเป็นผืน, ตัดเย็บ, ซ้อมสี, ครอบไตร – เครื่องบริวาร – บริวาร พร้อมหมดทอดถวายในวันเดียวกัน แต่ปัจจุบันไม่นิยมทำ เพราะยุ่งยากกลัวไม่ทัน ตามกำหนด จึงนิยมทำเฉพาะมหากฐินที่ทำกันทุกวันนี้ บางแห่งทำบุญทอดผาสาตผึ่ง (ปราสาทผึ่ง) หลังจากทอดกฐินแล้ว ละบางบ้านทำบุญถวายดอกฝ้ายเพื่อทำผ้าห่มถวายพระ ในแต่ละครั้งจะมีการมีการจุดพลุทะเล ประทัดด้วยพอหมุดกาลกฐินแล้วก็ลอยกระทงอันเป็นการคารวะแม่คงคา ในการที่ได้ฟังพาอาศัยแหล่งน้ำบางครั้งบางคราวอาจลวงเกิน เช่น ทำให้สกปรกหรือทำให้สิ่งปฏิกูลหลุดหล่นลงไป ฯลฯ

การเมืองการปกครอง

การเมืองการปกครองภายในตำบลท่าสองคอน สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน ซึ่งในระดับหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้าน ที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในการรับนโยบายของรัฐมาดำเนินการบริหารและปกครอง นอกจากนี้ยังรับผิดชอบในโครงการพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน และมีคณะกรรมการในแต่ละหมู่บ้านที่มีหน้าที่บริหารหมู่บ้าน ช่วยดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ตลอดจนการช่วยเหลือร่วมกิจกรรมในการพัฒนาต่างๆ ภายในหมู่บ้าน

ในระดับตำบล มีกำนันตำบลท่าสองคอนที่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน มีหน้าที่ปกครองราษฎร ช่วยรักษาความสงบสุขของบ้านเมือง รับเรื่องร้องเรียนของชาวบ้านที่อยู่ในเขตตำบลนั้น เป็นต้น และในระดับตำบลยังมีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นหน่วยงานราชการท้องถิ่นในอันที่จะดำเนินการใดที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น

1.3 ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

1.สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 1 หมู่บ้านให้มีสมาชิก 6 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 2 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกหมู่บ้านละ 3 คน อำนาจหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมาตรา 46 ได้กำหนดไว้ดังนี้

(ก) การให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

(ข) การพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับตำบล ร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบังคับรายจ่ายงบประมาณเพิ่มเติม

(ค) การควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบลเพิ่มเติม

2.ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้เลือกตั้งแล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้ง สำหรับอำนาจหน้าที่ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมาตรา 59 ได้กำหนดไว้ดังนี้

(ก) การบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับและแผนพัฒนาตำบล

(ข) รับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความเห็นชอบ การรายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินงบประมาณให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

(ค) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

3. พนักงานส่วนตำบล คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประกอบด้วยพนักงานส่วนตำบล ลูกจ้าง และข้าราชการรวมถึงพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานราชการท้องถิ่นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร้องขอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดให้ไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลทุกชั้นอย่างน้อยจะต้องมีตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 1 ตำแหน่ง ตำแหน่งหัวหน้าส่วนโยธา 1 ตำแหน่ง และหัวหน้าส่วนการคลัง 1 ตำแหน่ง

การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

ก. คณะบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน	จำนวนรวม	4 คน
ข. บุคลากร พนักงานส่วนตำบล ลูกจ้างและข้าราชการ	จำนวนรวม	41 คน
สำนักปลัด		17 คน
ส่วนการคลัง		8 คน
ส่วนโยธา		5 คน
ส่วนสวัสดิการสังคม		2 คน
ส่วนการศึกษา		8 คน
ส่วนส่งเสริมการเกษตร		1 คน
ค. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 23 หมู่บ้าน	จำนวนรวม	46 คน

ง. งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล รายรับปีงบประมาณ 2552 (ประมาณการ)

- รายได้จากภาษีอากร อบต. จัดเก็บเอง	350,000 บาท
- รายได้จากหมวดค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต	123,000 บาท
- รายได้จากทรัพย์สิน	170,705 บาท
- รายได้เบ็ดเตล็ด	210,000 บาท
- รายได้จากทุน/เงินอุดหนุนทั่วไป	16,000,000 บาท

ประมาณการจำนวนรวม 16,853,705 บาท

ยังไม่รวมเงิน รายได้ ภาษีอากร รัฐบาลจัดสรรให้คาดว่าประมาณ 15,147,000 บาท

****รายรับปีงบประมาณ 2552 ประมาณการไว้ 32,000,000 บาท**

จำนวนโครงการ แบ่งตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในช่วงสามปี (พ.ศ. 2552 – 2554)

ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน บำรุงรักษาถนน ระบบประปาหมู่บ้าน และขยายเขตไฟฟ้า ประกอบด้วยโครงการต่างๆ ดังนี้

1. ก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กพร้อมท่อระบายน้ำ
2. ก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน
3. ขยายเขตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนและไฟฟ้าสาธารณะ
4. โครงการขุดสระน้ำ
5. ก่อสร้างปรับปรุงถนนดินพร้อมลูกรัง
6. โครงการขยายไฟฟ้า
7. ก่อสร้างทางระบายน้ำลอด (บล็อกคอนเวิร์ต)
8. วางท่อระบายน้ำข้างถนนภายในหมู่บ้าน
9. ขุดลอกหนองน้ำ ลำห้วย คลองส่งน้ำ
10. โครงการปรับปรุงที่สาธารณะริมแม่น้ำชี
11. ก่อสร้างบ้านพักพนักงานภายใน อบต.
12. จัดซื้อที่ดินเพื่อขยายเขต อบต.
13. โครงการถนนเดิมขยาย
14. โครงการก่อสร้างถนนโครงการใหม่
15. โครงการซ่อม/ก่อสร้างถนนลาดยาง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาด้านพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน ในพื้นที่ตำบลเศรษฐกิจ ส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน ในพื้นที่ตำบล ประกอบด้วยโครงการต่างๆ ดังนี้

1. ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพแก่กลุ่มสตรีในตำบล
2. ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยชีวภาพ
3. ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพของประชาชน
4. สนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือการจัดเก็บข้อมูล จปฐ./กข.
5. สนับสนุนการพัฒนาสินค้า OTOP ให้ได้มาตรฐาน
6. ส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
7. ส่งเสริมการตลาดในกลุ่มอาชีพประชาชน
8. ส่งเสริมการปลูกข้าวพันธุ์ดี (กข.6) มะลิ-105

9. สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมผู้จัดเก็บข้อมูล
10. สนับสนุนกิจกรรมร้านค้าชุมชนธนาคารหมู่บ้าน
11. ส่งเสริมจัดหาอาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น
12. โครงการเกษตรยั่งยืน
13. โครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ
14. โครงการจัดทำแปลงสาธิตปลูกผักพื้นบ้านเชิงการค้า
15. โครงการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ
16. ส่งเสริมการเกษตรแปรรูปเพิ่มมูลค่าภาคการเกษตร
17. ศูนย์สาธิตการตลาด (ร้านค้าชุมชน)
18. ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน
19. สนับสนุนค่าตอบแทนผู้จัดข้อมูล จปฐ.
20. โครงการจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา
21. โครงการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย
22. โครงการพัฒนาด้านพาณิชยกรรมและบริการ
23. โครงการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาด้านการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิต แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ประกอบด้วยโครงการดังนี้
 - 1.1 จัดซื้ออุปกรณ์กีฬาประจำหมู่บ้าน
 - 1.2 ก่อสร้างสถานที่/ลานกีฬาออกกำลังกายภายในหมู่บ้าน
 - 1.3 จัดแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน
 - 1.4 ก่อสร้างสนามเด็กเล่น สวนสุขภาพ พักผ่อนหย่อนใจ
 - 1.5 จัดซื้ออุปกรณ์ออกกำลังกายในสวนสุขภาพ/ส่งเสริมผู้นำในการออกกำลังกาย
2. แก้ไขและควบคุมโรคติดต่อ ประกอบด้วยโครงการดังนี้
 - 2.1 จัดซื้อน้ำยาเคมี น้ำมันพ่นหมอกควัน ทราเยเบท ในการกำจัดยุงลาย
 - 2.2 รณรงค์/ส่งเสริมกิจกรรมการป้องกันโรคติดต่อในชุมชนและสถานศึกษา
 - 2.3 จัดซื้อเครื่องพ่นหมอกควัน
 - 2.4 กำจัดป้องกันโรคนีหนู
 - 2.5 รณรงค์ส่งเสริมกิจกรรมการป้องกันโรค
 - 2.6 อบรมฟื้นฟูผู้ป่วยเอดส์
3. เสริมสร้างสุขภาพในชุมชน ประกอบด้วยโครงการดังนี้

- 3.1 จัดให้มีการตรวจสุขภาพ เดือนละ 1 ครั้ง
- 3.2 โครงการรับบริจาคโลหิต
- 3.3 การเผยแพร่ความรู้และการฝึกอบรมความรู้ด้านสุขภาพอนามัยให้กับชุมชน
4. การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยโครงการดังนี้
 - 4.1 โครงการสนับสนุนศูนย์ผู้ติดเชื้อเอชไอวี อำเภอเมืองมหาสารคาม
 - 4.2 โครงการสนับสนุนจัดงานบุญเบิกฟ้าและงานกาชาด ประจำปี จังหวัดมหาสารคาม
 - 4.3 โครงการสนับสนุนพระพุทธศาสนา จังหวัดมหาสารคาม
 - 4.4 โครงการสนับสนุนสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองมหาสารคาม
 - 4.5 โครงการสนับสนุนผังเมืองจังหวัดมหาสารคาม
 - 4.6 โครงการสนับสนุนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม (เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของ พนักงานส่วนตำบลและสมาชิกสภา)
 - 4.7 โครงการสนับสนุนศูนย์ต่อสู้เอาชนะยาเสพติดอำเภอเมืองมหาสารคาม
 - 4.8 โครงการสนับสนุนศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาด้านการศึกษาและสังคม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ประชาชนมีการรับรู้ข่าวสารที่ทันสมัย ประกอบด้วยโครงการดังนี้
 - 1.1 จัดให้มีห้องสมุดประชาชนประจำหมู่บ้าน
 - 1.2 ให้ข่าวสารเสียงตามสายในหมู่บ้าน
 - 1.3 ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน
 - 1.4 พัฒนาศูนย์เด็กเล็กในตำบล
 - 1.5 ส่งเสริมกีฬาในสถานศึกษา
 - 1.6 ส่งเสริมการเรียนการสอนในสถานศึกษา
 - 1.7 สนับสนุนบุคลากรด้านการศึกษา ศึกษาดูงานนอกสถานที่
 - 1.8 จัดซื้อ สื่อ อุปกรณ์ ด้านการเรียนการสอน
 - 1.9 โครงการปรับปรุงงานบริการสู่ความเป็นเลิศ
 - 1.10 ส่งเสริมอาหารกลางวันแก่เด็กนักเรียนในตำบล
2. ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีคุณภาพในชีวิต ประกอบด้วยโครงการดังนี้
 - 2.1 ฝึกอบรมป้องกันยาเสพติด
 - 2.2 สงเคราะห์คนพิการและผู้สูงอายุ และผู้ติดเชื้อเอชไอวีให้มีรายได้
 - 2.3 ฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
 - 2.4 จัดแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด

- 2.5 ซ่อมบ้านเรือนให้แก่ผู้ที่ยากไร้
- 2.6 ฝึกอบรมให้ความรู้และแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุทางถนนให้ชุมชน
- 2.7 ส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- 2.8 สนับสนุนผู้นำ/ท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
- 2.9 ตั้งหน่วยบริการประชาชนในช่วงเทศกาลต่างๆ
- 2.10 จัดฝึกอบรม อสม.
- 2.11 สนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา
- 2.12 โครงการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ
- 2.13 การส่งเสริมความเข้มแข็งกับชุมชน
- 2.14 ก่อสร้างศูนย์กีฬาตำบล
- 2.15 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- 2.16 จัดสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ (ผู้สูงอายุ คนพิการ เอดส์ เด็กถูกทอดทิ้ง ครอบครัวแตกแยก)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1. สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยโครงการดังนี้
 - 1.1 รณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 - 1.2 ฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่า
 - 1.3 ส่งเสริมสนับสนุนการปลูกป่าในวันสำคัญ
 - 1.4 จัดฝึกอบรม/สร้างจิตสำนึกให้คนอยู่ร่วมกับป่า
 - 1.5 ดำเนินการสนับสนุนอาสาสมัครรักษาป่า
 - 1.6 การป้องกันทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
 - 1.7 การบำบัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
 - 1.8 การอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่า
 - 1.9 การบำบัดน้ำเสีย
 - 1.10 โครงการปลูกไม้ป่าชุมชนเฉลิมพระเกียรติ
2. พัฒนาทรัพยากรน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ประกอบด้วยโครงการดังนี้
 - 2.1 จัดหาน้ำอุปโภคบริโภคให้กับประชาชนในพื้นที่
 - 2.2 จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรนอกฤดู
 - 2.3 ชุดเจาะบาดาล

- 2.4 ปรับปรุงแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิมเพื่อใช้ในการบริโภคอุปโภค
- 2.5 ก่อสร้างฝายน้ำล้น/ฝายประชาอาสา
- 2.6 ปรับปรุงซ่อมแซมคลองส่งน้ำระบบชลประทาน
- 2.7 ขุดลอกหนองสาธารณะ
- 2.8 ก่อสร้างประปาหมู่บ้าน

3. สิ่งแวดล้อมไม่เป็นมลพิษ ประกอบด้วยโครงการดังนี้

- 3.1 จัดตั้งถังรับรองขยะในชุมชนและถนนสาธารณะ
- 3.2 ฝึกอบรมความรู้ขยะรีไซเคิล
- 3.3 จัดซื้อรถบรรทุกเอนกประสงค์
- 3.4 การกำจัดขยะมูลฝอย
- 3.5 จัดซื้อรถดับเพลิง

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาด้านการเมืองและการบริหารประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหาร
การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยโครงการดังนี้

1. จัดฝึกอบรม สัมมนาศึกษาดูงานของสมาชิก อบต. และพนักงานส่วนตำบล
2. ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นของประชาชนในพื้นที่
3. รณรงค์ เผยแพร่ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสถานศึกษา
4. จัดหาครุภัณฑ์สำนักงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบล
5. จัดประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งทุกรูปแบบ
6. ปรับปรุง/ภูมิทัศน์บริเวณภายใน อบต. ทำสองคอน
7. จัดฝึกอบรมพนักงานให้มีระบบการบริหารจัดการที่ดี
8. จัดโครงการต่างๆ โดยเน้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับ อบต. มากที่สุด
9. โครงการปรับปรุงศูนย์รวมข้อมูล
10. การพัฒนารายได้ (การจัดทำแผนภาษี)
11. การจัดหาวิทยุสื่อสาร

สภาพทางเศรษฐกิจ ตำบลท่าสองคอนมีการประกอบอาชีพพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

การทำนา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรในตำบลท่าสองคอนกว่า 90 % มีอาชีพหลัก คือ การทำนา ปลูกในตำบลทั้งหมดประมาณ 25,408 ไร่ เฉลี่ย 9 – 10 ไร่ต่อ ครอบครัว พันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวพันธุ์ กข 6 , กข 15 , ขาวมะลิ 105 ทำการผลิตนาปี และนาปรัง ด้วยวิธีนาดำและนาหว่าน เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวก็จะนำผลผลิตที่ได้มาเก็บไว้บริโภคเองและขายในบางส่วน

การทำไร่ เป็นอาชีพเสริม พืชไร่ที่นิยมปลูก คือ มันสำปะหลัง ชนิดพันธุ์ ระยะเวลาของ 5, เกษตรศาสตร์ 50 และอ้อยโรงงาน พื้นที่ปลูกในตำบลทุกหมู่บ้านรวมประมาณ 5,440 ไร่ ซึ่งเป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัวพอสมควรเพราะผลผลิตที่ได้จัดส่งไปยังโรงงานรับซื้อใกล้บ้าน

การปลูกพืชผัก เกษตรกรจะทำการปลูกพืชผัก เช่น พริก มะเขือ ผักบุ้ง ผักกาด แดงกวา จิงข่า ตะไคร้ และพืชผักสวนครัว ปลูกไว้ทั้งบริโภคเองและนำไปขายสร้างรายได้เสริม ซึ่งในบางหมู่บ้านในเขตตำบลท่าสองคอน มีกลุ่มเกษตรกรที่ทำการปลูกผักไว้เพื่อไปจำหน่ายเป็นอาชีพหลัก ร่วมกับการทำนา ผลผลิตส่วนใหญ่ไปขายตามตลาดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ตามตลาดนัด ตลาดร้านค้าทั่วไป พื้นที่หลักที่ปลูกผักมีประมาณ 2,230 ไร่ จากหมู่ที่ 2,8,10,19 และหมู่บ้านใกล้เคียง การผลิตส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกแบบแปลงเดี่ยวรายครัวเรือนทั้งปลูกตามฤดูกาล และปลูกตลอดปี ตามความเหมาะสมของสภาพดิน ฟ้า อากาศ และปริมาณน้ำที่เพียงพอ

อาชีพรับจ้างและค้าขาย ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่ไปต่างจังหวัดไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพฯ นิคมอุตสาหกรรมต่างๆ แต่ก่อนหลังจากช่วงทำนาเสร็จเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวก็กลับมา หลังจากนั้นก็ไปรับจ้างต่อ บางกลุ่มก็ไปรับจ้างตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรี รับเหมาก่อสร้าง รับจ้างทั่วไปทั้งในชุมชนและนอกชุมชน แต่ปัจจุบันใครที่ไปขายแรงงานต่างจังหวัดมักจะไม่กลับมาทำการเกษตรจะมาเฉพาะช่วงเทศกาล วันสำคัญๆ เท่านั้น

การใช้แรงงาน แรงงานส่วนใหญ่จะใช้ในภาคการเกษตร ซึ่งเป็นแรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก แต่ถ้าจำเป็นก็ต้องจ้างเกษตรกรหรือชาวบ้านในพื้นที่ เช่น ค่าแรงในการทำนา ค่าแรงเฉลี่ยคน/วัน ค่าถอนกล้า 200 บาท หรือ มัดละ 2-3 บาท ค่าปักดำ วันละ 200-300 เกี่ยวข้าว 200-350 บาท ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และความยากง่ายของงาน

การเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยง โค กระบือ เป็ด ไก่ หมู ส่วนใหญ่จะเป็นพันธุ์พื้นเมือง และการเลี้ยงปลาเสริมไว้บริโภคในครัวเรือน

การรวมกลุ่มอาชีพ ตำบลท่าสองคอนมีการรวมกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย เป็นทั้งกลุ่มที่เกิดจากความต้องการ แก้ไขปัญหาในชุมชน กลุ่มเศรษฐกิจระดมเงินทุนที่มาจากการช่วยเหลือของรัฐบาล และกลุ่มอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกรที่มีมาจากการเข้ามาส่งเสริมแก้ไขปัญหาให้เงิน

ออม หมุนเวียนและสร้างรายได้ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มทอสีดอก กลุ่มเกษตรกร ออมทรัพย์ก้าวหน้า กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ กลุ่มทอสีดอก กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มเกษตรกรหมุนเวียน กลุ่มเกษตรกรโค/กระบือ กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นบ้าน กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มเกษตรกรพอเพียง กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมันสำปะหลัง กลุ่มเลี้ยงโคขุน กลุ่มทอผ้า เป็นต้น

1.4 สภาพปัญหาทั่วไปของตำบลท่าสองคอน สรุปสภาพปัญหาของตำบลท่าสองคอน ได้ดังนี้

ก. ปัญหารายได้ของประชาชน

1. ปัญหาประชากรส่วนใหญ่ขาดรายได้เสริมหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว
2. ปัญหาขาดการส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้าน
3. ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรราคาต่ำ

ข. ปัญหาทรัพยากรและแหล่งน้ำ

1. ปัญหาน้ำดื่มภายในแต่ละหมู่บ้านมีไม่เพียงพอ
2. ปัญหาน้ำไม่สะอาดไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน
3. ปัญหาน้ำใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอต่อความต้องการ
4. ปัญหาแหล่งน้ำสาธารณะต้นเงิน ไม่มีน้ำเพียงพอต่อความต้องการอุปโภคบริโภคและทำการเกษตร
5. ปัญหาสภาพดินเสื่อมคุณภาพไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก
6. ปัญหาเขตป่าไม้ถาวรมีอยู่บางหมู่บ้านและมีอยู่เพียงบางส่วนในพื้นที่เท่านั้น

ค. ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. ปัญหาถนนภายในหมู่บ้าน / ถนนเข้าหมู่บ้านและเส้นทางรถขนส่งสินค้าทางการเกษตรไม่สะดวก
 2. ปัญหาเรื่องไฟฟ้าไม่ทั่วถึง
 3. ปัญหาน้ำท่วมขังในชุมชนและถนนการสัญจรการคมนาคมไม่สะดวก
 4. ปัญหาน้ำประปาหมู่บ้านไม่สะอาดและไม่เพียงพอต่อการใช้ประปาหมู่บ้าน
- ชำรุดเสียหาย
5. ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย

ง. ปัญหาด้านสาธารณสุข

1. ปัญหาการควบคุมโรคระบาดตามฤดูกาล

2. ปัญหาสุขภาพโภชนาการ

จ. ปัญหาเด็กเยาวชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. ปัญหาเยาวชนในหมู่บ้านติดยาเสพติด
2. ปัญหาประชากรว่างงานหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว
3. ปัญหาประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น

4. ปัญหาอัตราการเรียนต่อของเด็กนักเรียนไม่ถึงเกณฑ์เล็กน้อย
5. ปัญหาเยาวชนในหมู่บ้านให้ความสนใจทางศาสนา วัฒนธรรมลดลง
6. ปัญหาขาดห้องสมุดและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย 4 หมู่บ้านเป้าหมาย

2.1 บ้านหนองกงเต่า

ประวัติความเป็นมา

บ้านหนองกงเต่าตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2424 โดยชาวบ้านได้อพยพมาจากบ้านแก่นทราย จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มแรกที่มา มีจำนวน 5 ครอบครัว สมาชิกรวมทั้งสิ้น 30 คน โดยการนำของนายธรรมวงษ์ ษา วินทะวุฒิ และนายตา แสงโว เดินทางมาถึงท่าเลตรงหมู่บ้านหนองกงเต่าในปัจจุบัน เห็นว่ามีทำเลที่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ดี เหมาะกับการทำไร่นา และมาสัตว์หลายชนิดพอที่จะจับมาเป็นอาหาร ในหนองน้ำมีเต่าเป็นจำนวนมาก จึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านหนองกงเต่า” และในปี พ.ศ.2435 จึงได้ตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ โดยได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านหนองกงเต่า” ต่อมาในปี พ.ศ.2544 จึงได้มีการแยกหมู่บ้านเพื่อความสะดวกในการปกครองในปัจจุบันบ้านหนองกงเต่าจึงมี 2 หมู่ คือ หมู่ 2 และหมู่ 22

สถานที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ ติดบ้านน้ำจ้อย อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม
 ทิศใต้ ติดบ้านโคกล่ามหมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 11 อ.บรบือ จ.มหาสารคาม
 ทิศตะวันออก ติดบ้านหนองจวน้อย หมู่ที่ 5 และบ้านหินลาดหมู่ที่ 8
 ทิศตะวันตก ติดบ้านแก้งแก อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูงน้ำท่วมไม่ถึง มีหนองน้ำขนาดใหญ่ไว้อุปโภคบริโภคและประกอบอาชีพ

เศรษฐกิจ

อาชีพหลักของชาวบ้านหนองกุงเต่าคือการทำนา มีทั้งนาดำและนาหว่าน เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวก็จะนำผลผลิตที่ได้มาเก็บไว้บริโภคเองและขายในบางส่วน มีอาชีพเสริมคือการทำไร่ พืชไร่นิยมนปลูก คือ มันสำปะหลัง และอ้อย เป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัวพอสมควรเพราะผลผลิตที่ได้จัดส่งไปยังโรงงานรับซื้อใกล้บ้าน

นอกจากนี้ชาวบ้านหนองกุงเต่ายังนิยมนปลูกพืชผักทั้งในบริเวณบ้านและนอกบ้าน ไร่บริโภคในครัวเรือนและขาย ซึ่งสามารถเป็นผลผลิตจุนเจือภายในครอบครัว และแบ่งปันเพื่อนบ้าน การปลูกผักในบริเวณบ้าน ส่วนมากจะเป็นริมรั้วบ้าน และปลูกในกระถางหน้าบ้านของตน เป็นพืชผักสวนครัวเล็กๆ ผักที่ปลูก เช่น พริก มะนาว ขิง ข่า ตะไคร้ เป็นต้น และการทำสวนนอกบริเวณบ้าน คือ สวนที่ไม่ได้ทำในบริเวณบ้าน แต่จะปลูกตามหัวไร่ปลายนาของตน หรือพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน เช่น กล้วย ฟักทอง ข้าวโพด พืชผัก ไม้ยืนต้นชนิดต่างๆ เป็นต้น

ทรัพยากรธรรมชาติ

บ้านหนองกุงเต่ามีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้

แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ หนองสระแก้ว เป็นหนองน้ำธรรมชาติประจำหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์ในการปลูกผักและใช้ในการเลี้ยง สัตว์ และหาอาหารตลอดปี หนองดอนปู่ตา เป็นบ่อน้ำที่ใช้เก็บน้ำประปาประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมี บ่อน้ำตื้น ลำห้วย อย่างละ 2 แห่ง แต่ไม่สามารถเก็บน้ำได้ตลอดปี เนื่องจากลำห้วยมีสภาพตื้นเขิน

ป่าชุมชน เป็นป่าธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้เป็นอย่างดี ซึ่งอุดมไปด้วยพืชพันธุ์นานาชนิด และเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ

โคกภูกระแต เป็นพื้นที่ชาวบ้านนิยมใช้เลี้ยงสัตว์และหาของป่า ประมาณ 41 ไร่

พื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นพื้นที่สาธารณะที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์รวมกลุ่มกันปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นในชุมชน

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านหนองกุงเต่า หมู่ที่ 2,22

ประวัติความเป็นมา จากพื้นฐานเดิมของชาวบ้านหนองกุงเต่าบางคนในชุมชนมีการปลูกผักไว้บริโภคภายในครัวเรือนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะปลูกตามหัวไร่ ปลายนา พื้นที่ทำกินต่างๆ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2545 ทางผู้นำหมู่บ้านได้มีการจัดประชาคมหมู่บ้านขึ้นในเรื่องของพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ 11 ไร่ ในการจัดทำเป็นพื้นที่ทำกินให้แก่ชาวบ้าน เดิมทีพื้นที่เป็นป่าปลูกยูคาลิปตัส พืชผักสมุนไพรพื้นบ้านทั่วไปและผักนานาชนิด ต่อมาชาวบ้านได้มีรวมตัวกันขึ้นในการรื้อถอนป่าในการจัดเป็นแปลงปลูกพืชผักนานาชนิดของหมู่บ้านขึ้น ประกอบกับในขณะนั้นได้มีหน่วยงานที่หลากหลาย

ได้แก่ ศูนย์พัฒนาชนบทผสมผสานจังหวัดมหาสารคาม (ศูนย์มีชัย) สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) สำนักงานเกษตรอำเภอและจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ได้เข้ามาสนับสนุนชาวบ้านในด้านการเกษตร มีทั้งมาอบรม ถ่ายทอดความรู้ แนวคิด วิธีปฏิบัติ เทคนิควิธีการเกี่ยวกับการบำรุงรักษาผลผลิตทางการเกษตรและงบประมาณในการลงทุน ซึ่งกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักอยู่แล้วจึงได้รวมตัวกันขึ้นมา จัดตั้งเป็นกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านหนองกงเต่าเมื่อปี พ.ศ. 2546 ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกผักปลอดสารก็เนื่องจากการปลูกเพื่ออยู่เพื่อกิน เหลือก็นำไปขาย ช่วยลดรายจ่าย สร้างรายได้เสริมในครัวเรือน อีกทั้งอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนไว้ และอยากมีสุขภาพร่างกายดี แข็งแรง ไม่มีโรคร้าย เพื่อการอยู่ดีมีสุขของชีวิตขึ้น หลังจากได้มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นทางกลุ่มได้เข้าไปเป็นสมาชิกเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดมหาสารคามจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์และที่มีในท้องถิ่นตามฤดูกาลทุกวันอาทิตย์ ผลที่ได้รับจากการเข้าเป็นสมาชิกเริ่มแรกนั้น การทำเกษตรปลอดสารครอบครัวของสมาชิกบางคนเข้าใจดี ให้การสนับสนุนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี แต่ก็มีในบางครอบครัวเริ่มแรกยังไม่เข้าใจในการไปเข้าร่วมกิจกรรมว่าเข้าไปทำอะไร เพื่ออะไร ผลผลิตที่ได้ก็ไม่เห็นทันกับความต้องการ ไม่ปลูกผักปลอดสารก็มีผักตลาดกินได้ ไม่เห็นมีความจำเป็นต้องเสียเวลาไปปลูกแบบปลอดสาร ผลผลิตที่ได้ราคาก็ขายเท่าๆ กับผักตลาด จนกระทั่งต่อมาในครอบครัวที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการการผลิตดังกล่าวก็ได้มีโอกาสเข้าไปร่วมฟังการอบรมจากเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานและเห็นการผลิตผักปลอดสารพิษ สามารถนำอินทรีย์วัตถุที่มีในชุมชนมาบำรุงรักษาแทน โดยไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการซื้อ ปุ๋ย สารเคมี ยาฆ่าแมลงอื่นๆ กลับทำให้เกิดรายได้เสริมในครอบครัวขึ้น สุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ทั้งยังเป็นโอกาสประชาสัมพันธ์ให้หมู่บ้านได้เป็นที่รู้จักของผู้ที่สนใจและอยากศึกษาการผลิตผักแบบไม่ใช้สารที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบในกระบวนการผลิตได้ สมาชิกเองก็ได้รู้จักคนมากขึ้นหลายตา ทั้งประชาชนทั่วไปและหน่วยงานต่างๆ ที่มาให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมาศึกษาดูงาน

การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษจากองค์กรภายนอก

กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาชนบทผสมผสานจังหวัดมหาสารคาม (ศูนย์มีชัย) เป็นองค์กรที่เข้ามาให้การสนับสนุนในปัจจัยพื้นฐานของการผลิตตั้งแต่จัดตั้งกลุ่ม เริ่มเข้ามา นุกเบิกพื้นที่ ไร่ตะเภา ไถแปร การจัดวางระบบท่อส่งน้ำ และเงินลงทุนให้ยืมบริหารจัดการต่อในกลุ่ม เป็นเงินรวมทั้งสิ้นจำนวน 396,000 บาท ส่งใช้คืนคนละ 18,000 บาท ภายใน 5 ปี ทำการผ่อนจ่ายเดือนละ 300 บาทต่อคน

2. สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สนับสนุนในด้านเมล็ดพันธุ์ผัก
3. ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลท่าสองคอนและสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองมหาสารคาม สนับสนุนถึงน้ำหมักชีวภาพ
4. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) งบประมาณจำนวน 76,000 บาท เพื่อใช้ในการฝึกอบรม ศึกษาดูงานและจัดทำแปลงสาธิต
5. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร่วมกับอนามัยประจำตำบลสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพและการตรวจหาสารเคมีให้กับราษฎรในหมู่บ้าน
6. สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองมหาสารคามร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน จัดโครงการอบรมฝึกปลอดสารพิษ

การดำเนินงาน ภายในกลุ่มจะปลูกโดยอิงแบบธรรมชาติ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในการบำรุง และป้องกันกำจัดศัตรูพืช กลุ่มมีสมาชิกทั้งหมด 22 คน แบ่งพื้นที่จาก 11 ไร่ ปลูกคนละ 2 งาน ดูแลรับผิดชอบของตนเป็นหลัก มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มขึ้นมา 7 คน ดังนี้

1. นายบุญเต็ม	สิงห์ขานอาจ	ประธาน
2. นายประยงค์	เจริญสุข	รองประธาน
3. นางทองทิพย์	ขานจำ	เลขานุการ
4. นางสงวน	มาตะพัตร	เหรัญญิก
5. นายหนูเต็ม	แสงโฮง	กรรมการ
6. นางหนูเล็ก	ภาภิรมย์	กรรมการ
7. นายถ้วน	ขานดา	กรรมการ

วิธีการปลูก ส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดจะมีเทคนิคและองค์ความรู้ทางการเกษตร ในการทำปุ๋ย ได้แก่ น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด การทำสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ สารสกัดจากสะเดา การทำน้ำส้มควันไม้ เป็นต้น แต่กลุ่มเองก็ยังคงต้องการองค์ความรู้เพิ่มเติม เทคนิคและวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสาร เกษตรธรรมชาติ และอื่นๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตได้

การดูแลรักษาจะปฏิบัติด้วยวิธีการที่ไม่ใช้เครื่องทุ่นแรงในการไถพรวนดินและกำจัดวัชพืช ส่วนใหญ่นิยมใช้จอบ เสียม คราด และมีมือในการถอนหญ้าแทนเป็นการรักษาหน้าดินและรักษาระบบนิเวศน์

ระบบการผลิต ชนิดพืชผักที่ปลูก แบ่งเป็น 3 ช่วงฤดูกาลผลิต ดังนี้

ช่วงที่ 1 ระหว่างเดือน ม.ค. - พ.ค. ระยะนี้เป็นช่วงที่สภาพดิน ฟ้าอากาศ เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ชนิดผักที่ปลูก ได้แก่ ผักสาระแหน่ ต้นหอม ผักชีลาว ผักชีฝรั่ง ผักบุ้ง ผักคะน้า ผักกวางตุ้ง ผักขึ้นช่าย ผักกวยช่าย ผักกาดหอม ผักกาดขาว ผักกาดเขียวอ่อน แมงลัก โหระพา กระเพรา มะเขือ พริก บวบ ถั่วฝักยาว ฟักทอง ตำลึง มะละกอ เป็นต้น

ช่วงที่ 2 ระหว่างเดือน ต.ค. - ธ.ค. ระยะนี้เป็นช่วงที่อากาศมีความชื้นสูงเหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชผักได้ทุกชนิด กลุ่มผักที่ปลูกช่วงนี้จะเหมือนกับกลุ่มผักช่วงที่ 1 เป็นส่วนใหญ่

ช่วงที่ 3 ปลูกได้ตลอดทั้งปี ได้แก่ จิง ข่า ตะไคร้ ชะอม เป็นต้น

ตารางที่ 3 แสดงฤดูกาลผลิตผักของกลุ่มปลูกผักปลอดสารบ้านหนองกุงเต่า

ฤดูกาลผลิตผัก											
ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.

การนำผลผลิตไปขายนั้น สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารบางส่วนไม่ได้ในช่วงที่ 2 ไปขายยังตลาดด้วยตนเองก็จะขายส่งให้กับสมาชิกกลุ่มผัก ซึ่งตลาดที่กลุ่มไปขายเป็นประจำได้แก่ ตลาดนัดสีเขียวเมืองมหาสารคาม เปิดทุกวันอาทิตย์ ผักที่นำไปขายส่วนใหญ่จะเป็นผักตามฤดูกาลและผักพื้นบ้าน ผักป่า ตลาดนัดสีเขียวทุกวันอังคารที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผักชนิดต่างๆ ผักธรรมชาติตามหัวไร่ปลายนาและอาหารตำรายังมี ผักเห็ด แกงหน่อไม้ ห่อหมกปลา ปลาข้าวบอง เป็นต้น ส่วนวันหยุดก็จะขายในตลาดชุมชนบ้านหนองกุงเต่าและวันหยุดพิเศษก็จะขายที่ตลาดชุมชนบ้านสองเหนือ จังหวัดมหาสารคาม จากการดำเนินการของปลูกผักปลอดสารพิษด้วยกัน กิจกรรมกลุ่มนอกจากมีการปลูกผักไว้กินและขายแล้ว กลุ่มยังมีการดำเนินงานในด้านอื่นๆ ได้แก่ การรณรงค์ให้สมาชิกและคนในชุมชนทำการเกษตรอินทรีย์ จัดให้มีแปลงสาธิตการใช้เกษตรอินทรีย์ จัดเวทีเสวนาด้านสุขภาพ จัดอบรมเทคนิคการทำน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น

กลุ่มปลูกผักปลอดสารบ้านหนองงูเต่าได้เริ่มมาเป็นเวลา 5 ปีแล้ว ปัจจุบันกำลังดำเนินการเปิดศูนย์การเรียนรู้ในหมู่บ้านขึ้น และกลุ่มคาดว่าจะเติบโตไปเรื่อยๆ เพราะทุกคนในกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของผักปลอดสารและช่วยกันนำผลผลิตไปขายที่ตลาด กลุ่มปลูกผักปลอดสารพืชมียุทธศาสตร์การทำการผลิตต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างปลูก แต่มีวัตถุประสงค์และการพัฒนาเป็นเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งผลผลิตของสมาชิกในกลุ่มบางคนได้ผ่านการรับรองมาตรฐานใบ Q ในปีพ.ศ. 2551 จากสำนักงานการเกษตรจังหวัดมหาสารคาม

อย่างไรก็ตาม ปัญหา ข้อจำกัด ที่มีภายในกลุ่มก็ยังเป็นอุปสรรคในการผลิต ในหลายๆ ด้านด้วยกัน ได้แก่

ด้านแปลงปลูก ผักบางชนิดไม่สามารถปลูกซ้ำที่เดิมได้ เนื่องจากสภาพของดินไม่เหมาะสมกับการปลูกชนิดเดียวกันซ้ำๆ ต้องมีการหมุนเวียนสลับกันไป ซึ่งเป็นข้อจำกัดของสมาชิกที่ไม่สามารถขยับขยายแปลงไปยังพื้นที่อื่นได้

ด้านฤดูกาลปลูก โดยเฉพาะฤดูฝนพืชผักเจริญเติบโตไม่ทัน ผลผลิตเน่าเสียเร็ว แมลงศัตรูพืชก็มีเยอะยากต่อการป้องกันกำจัด ส่วนหน้าแล้งผักจะขึ้นราได้ง่าย กลุ่มปลูกผักจึงต้องมีการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้นำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนให้เหมาะสมที่สุด

ด้านราคา ในช่วงฤดูหนาวผักไม่ค่อยได้ราคา เนื่องจากผลผลิตผักในตลาดมีจำนวนมาก และราคาถูก ทำให้การต่อรองราคาและการเลือกซื้อผักของผู้บริโภคก็หลากหลายไปด้วย ทำให้ผู้จำหน่ายผลผลิตผักปลอดสารขายผลผลิตตนไม่ค่อยได้

ด้านเมล็ดพันธุ์ผัก ภายในกลุ่มยังต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากตลาดอยู่ เพราะเกษตรกรยังไม่มี การขยายเมล็ดพันธุ์ผักเก็บไว้ใช้เอง ซึ่งเมล็ดพันธุ์มีทั้งราคาแพง บางชนิดคุณภาพต่ำทำให้เปอร์เซ็นต์การงอกน้อย

ด้านการประกอบอาชีพ สมาชิกกลุ่มปลูกผักบางคนมีหน้าที่การงานและอาชีพหลักประจำอยู่ การมาร่วมในกิจกรรมกลุ่มจึงขาดการต่อเนื่องไม่สม่ำเสมอ

2.2 บ้านบ่อน้อย

ประวัติความเป็นมา

เมื่อประมาณ 300 ปีมาแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2243 เดิมมีผู้อพยพมาจากบ้านบ่อใหญ่ ชื่อนายสีดา และนางไม้ ฮาดวงค์ ได้เห็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และติดกับลำน้ำชี เหมาะทำการเกษตรและการประมง ซึ่งบริเวณนี้เรียกว่า คอนเตือ อยู่ต่อมามีการอพยพมาทางเครือญาติ จากการเล่าลือไปทั่วว่าพื้นที่ตรงนี้มี ความอุดมสมบูรณ์ จึงมีราษฎรในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอพยพเข้ามาจับจองที่นา โดยมา

จากบ้านหัวลิงแก่นทรายจังหวัดร้อยเอ็ด แต่ไม่ทราบชัดเจนว่าเป็นผู้ใด แต่จากการบอกเล่าว่าเป็นนามสกุลขุระขันธุ์ ครั้นอยู่ต่อมามีราษฎรบ้านเรือนมากขึ้น จึงได้ย้ายบ้านคอนเดือมาตั้งอยู่ที่หมู่บ้านในปัจจุบัน ประกอบกับมีบ่อน้ำที่ใช้ดื่มอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน นายสีดาจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้าน จากเดิมที่ตนเองก็ย้ายมาจากบ้านบ่อใหญ่และที่ตั้งของหมู่บ้านมีบ่อน้ำเล็กๆหรือน้อยๆ จึงได้เอาคำมาผสมกัน เรียกว่า บ้านบ่อน้อย ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับลำน้ำชี
ทิศใต้	ติดต่อกับทางหลวงชนบท สาย หนองใหญ่-บ้านหนองกุงเต่า
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านสว่าง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับห้วยถ้ำเต่า-บ้านหนองกุงเต่า

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

ชุมชนมีอาชีพหลัก ทำนา อาชีพรอง เลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ หมู เป็ด ไก่ รั้งจ้างทั่วไปในโรงงานอุตสาหกรรมและต่างจังหวัด

รายได้ส่วนใหญ่จากภาคการเกษตร ได้แก่ การทำนาปลูกข้าวนาปี ข้าวนาปรัง การทำไร่มันสำปะหลังอ้อย ข้าวโพด การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ โค กระบือ การเลี้ยงปลาในกระชัง จากการประกอบอาชีพต่างๆ ได้แก่ กลุ่มทอผ้า การทำเฟอร์นิเจอร์ เปิดบริการและค้าขายภายในชุมชน รั้งจ้างทั่วไปแล้วแต่ฤดูกาล ค้าขายส่วนตัว จากแหล่งเงินทุนหมู่บ้าน ได้แก่ การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านรวมทั้งหมด 1,500,000 บาทต่อปี เงินกระตุ้นเศรษฐกิจรัฐบาลสนับสนุน เงินอุดหนุนเศรษฐกิจชุมชน ธนาคาร ธกส. กลุ่มออทริพย์เพื่อการผลิต

ด้านหนี้สิน มีการกู้ยืมจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ธกส. กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออทริพย์เพื่อการผลิต สหกรณ์การเกษตร เงินกู้ยืมในระบบจากนายทุน

หน่วยงานที่เข้ามาให้การสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพในกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- กลุ่มปลูกยางพารา ได้รับการสนับสนุนในด้าน ปุ๋ย พันธุ์ไม้และงบประมาณ จากสหกรณ์การเกษตร อ.เมือง จ.มหาสารคาม
- กลุ่มทอผ้าไหม ได้รับการสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ จากพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองมหาสารคาม
- กลุ่มเยาวชน ได้รับการสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ จาก อบต.ท่าสองคอน
- กลุ่มทอเสื่อกก ได้รับการสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณจากจังหวัด
- กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ จากเงินกระตุ้นเศรษฐกิจ

ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์

บ้านบ่อน้อยมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้

ป่าดงดิบขนาดใหญ่และป่าดงดิบขนาดเล็ก เป็นสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้านตามประเพณี และเป็นสถานที่ต้อนรับหน่วยงานต่างๆ ที่มาเยือน

โลกป่าคา เป็นป่าสาธารณะประโยชน์ มีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่ มียาสมุนไพร ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้ในการหาอาหาร เช่น เห็ด ผักธรรมชาติ สัตว์ และการใช้สอย หาฟืนเพื่อนำไปใช้ในการหุงต้ม ชาวบ้านใช้สอยป่าแห่งนี้แล้วแต่ฤดูกาล ความอุดมสมบูรณ์ยังพอมีหลงเหลืออยู่บ้าง อีก 7 ไร่ในพื้นที่ติดกันเป็นเขตว่างเปล่า (เป็นที่ราชพัสดุ) ไม่มีป่าเสื่อมโทรม

แหล่งน้ำ แม่น้ำชี มีแม่น้ำชีไหลผ่านใช้ในการทำการเกษตรเพาะปลูก ทำนาปราง 15% ของครัวเรือน สาเหตุที่ทำน้ำน้อยเพราะระบบคลองส่งน้ำไม่ทั่วถึง การประมง คือเลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งจะเน่า เสียในฤดูแล้ง เพราะช่วงเดือน มี.ค. - ก.ค. เกิดการปล่อยน้ำเสีย สารเคมีจากการทำการเกษตร

หนองน้ำมี 3 แห่ง จะนิยมเรียกชื่อตามสถานที่ตั้งและ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

1. หนองมี เป็นหนองน้ำที่ชาวบ้านใช้เลี้ยงสัตว์และปลูกผักในฤดูแล้ง
2. หนองวัด เป็นหนองน้ำที่ตั้งอยู่ภายในวัดและใช้ประโยชน์ภายในวัด
3. หนองท่าเล เป็นหนองน้ำที่อยู่ในท่าเลที่ชาวบ้านมักนิยมใช้ในการเลี้ยงสัตว์

ลักษณะดินและพื้นที่ทำการเกษตร จากเนื้อที่ 3,223 ไร่ มีลักษณะ ดุ่มๆ ดอนๆ ลักษณะของดิน เป็นดินร่วนปนทรายอุ้มน้ำไม่คืนน้ำซึมผ่านได้ง่าย พื้นที่บางส่วนมีดินเหนียวปน รวมทั้งดินเป็นกรดด่างเล็กน้อย สภาพของดินในปัจจุบันถือว่ามีความอุดมสมบูรณ์น้อยลงเรื่อยๆ เพราะขาดการบำรุง ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวเป็นหลัก รองลงมา มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา ยูคาลิปตัสและพืชผักสวนครัวชนิดต่างๆ

ข้อมูลปัญหาต่างๆ ในชุมชน

ในอดีตที่ผ่านมาคนในชุมชนทั้งผู้ใหญ่ กลุ่มเด็กเยาวชนมีการดื่มเหล้ามาก ยาเสพติดแพร่ระบาดในกลุ่มวัยรุ่น และทะเลาะวิวาทชกต่อยกันขึ้น จนเกิดความไม่สงบในชุมชน บางครอบครัวแตกแยกหย่าร้างกันไป

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2544 ได้มีไข้เลือดออกระบาดหนัก คนในชุมชนป่วยเป็นไข้เลือดออก 28 คน ส่วนใหญ่จะพบในคนที่ดื่มเหล้าหนัก ทำให้สุขภาพร่างกายอ่อนแอติดเชื้อได้ง่าย ซึ่งทำให้เกิดหลายโรคตามมา เช่น โรคตับ โรคเบาหวาน โรคหัวใจ

จากเมื่อปี พ.ศ. 2548 ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายบัวภา ปราณี ได้ริเริ่มเข้าร่วมโครงการลดการดื่มเหล้าจากสาธารณะสุขจังหวัด ประกอบกับมีหน่วยงาน เช่น อสม. อนามัย โรงเรียน และ

หลายๆ หน่วยงานจากภาครัฐเข้ามาช่วยให้การสนับสนุนในการดำเนินงานเป็นพี่เลี้ยงในโครงการ ถือว่าทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจนสามารถประสบผลสำเร็จ จากโครงการ ลด ละ เลิก นำมาสู่การตั้งกฎระเบียบภายในชุมชน ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็ได้คลี่คลายลง ชุมชนเกิดการยอมรับในกฎระเบียบที่สร้างขึ้น ทั้งผู้ใหญ่ เด็ก เยาวชนก็ให้ความร่วมมือและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ไปในทางที่ดีขึ้นจนถึงปัจจุบัน

ในการดำเนินงานทางสาธารณสุข ได้มอบให้ อสม. คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ ดูแลสุขภาพของคนในชุมชน ได้มีการตรวจสุขภาพทุกๆ 3 เดือน เพื่อให้คนในชุมชนหันมาดูแลสุขภาพตนเองมากขึ้น

แหล่งน้ำ จากเมื่อหลายปีที่ผ่านมา แหล่งน้ำธรรมชาติถือว่ามีความสะอาดมาก สายน้ำหลักที่ชุมชนต้องอาศัย คือ แม่น้ำชี อยู่ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2537-2538 จนมาถึงปัจจุบัน น้ำเริ่มเน่าเสีย สาเหตุจากการปล่อยทิ้งน้ำเสียจากการใช้สารเคมีด้านการเกษตรของเกษตรกร เช่น ยาฆ่าแมลงที่ใช้ในนาข้าวชนิดต่างๆ จนทำให้ปลาที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติตายและกลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังที่อาศัยลำน้ำชี ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก ปลาในกระชังเน่าตาย ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชังหลายคนขาดทุนจนต้องเลิกกิจการไปในที่สุด

เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารบ้านบ่อน้อย หมู่ที่ 6

ประวัติความเป็นมา จากเดิมชุมชนบ้านบ่อน้อยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาเป็นหลัก เมื่อหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวแล้วก็ทำการผลิตผักต่อ (หลังข้าว ปลูกผัก) เนื่องจากหมู่บ้านติดกับลำน้ำชีที่เป็นแหล่งน้ำสายหลักไหลผ่าน แต่ก็ยังมีบางพื้นที่เป็นที่ดอนไม่ได้ติดกับลำน้ำการทำเกษตรกรรมก็ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ ในชุมชนก็มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังขึ้นประมาณ 90 กว่าครัวเรือน ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนจากเงินกระตุ้นเศรษฐกิจมาดำเนินการ แต่กลุ่มเลี้ยงปลาก็มักเจอกับปัญหาหนักในช่วงเดือน เม.ย.-มิ.ย. ที่ปลาจะเริ่มเป็นโรคระบาดและเสียหายเป็นจำนวนมากประกอบกับการปลูกริมแม่น้ำไปด้วย การปลูกผักก็เป็นอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านมักนิยมปลูก มีทั้งการปลูกผักไว้กินเองภายในครัวเรือนเกือบทั้งหมู่บ้านและมีการปลูกขายกว่า 20 ครัวเรือนอยู่เป็นประจำเนื่องจากว่าราคาผักตลาดแพง การปลูกผักไว้กินเองก็เพื่อสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ คนกิน คนทำปลอดภัยจากสารเคมีที่มีกลิ่นเหม็น กลิ่นแรง อันตรายต่อสุขภาพ เมื่อขายก็เป็นการหาเงินอีกทาง เป็นรายได้ที่ขายง่ายสามารถนำมาใช้จ่ายในครอบครัวและส่งลูกเรียนได้ วิธีการผลิตจะเป็นแบบไม่ใช้สารเคมี จะใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักบำรุงรักษาแทน

ต่อมา เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2545 ได้มีการส่งเสริมอาชีพจากเกษตรประจำตำบล เลี้ยงปลา ปลุกผัก ทำไร่นาสวนผสมในหมู่บ้านขึ้น ซึ่งตรงกับช่วงที่สำนักงานเกษตรจังหวัดร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธกส. ได้จัดการอบรมส่งเสริมอาชีพขึ้นที่สถานที่บ้านอุปราช หมู่ที่ 3 วิธีการทำน้ำยาเอนกประสงค์ ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การทำเตาเผ่าถ่าน อีกทั้งได้มีการรณรงค์โครงการ ปลุกผักกริมรั้ว โดยการแจกเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยอินทรีย์พร้อมกระถางปลูกให้ทำการปลูกไว้ในบริเวณบ้านตนเอง

เมื่อปี พ.ศ. 2547 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับเครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคาม ตามยุทธศาสตร์ การทำเกษตรปลอดภัย อาหารปลอดภัย ที่ทางโรงพยาบาลเลือกพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการเข้ามาส่งเสริม ทางเจ้าหน้าที่ได้เข้ามาพูดคุยชักชวนชาวบ้านเพื่อหารือเกี่ยวกับการทำเกษตรปลอดภัยในชุมชน หันมาใส่ใจในกระบวนการผลิตมากขึ้น ตระหนักถึงผลเสียที่ได้รับจากการใช้สารเคมี ทางผู้นำชุมชนเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี ที่น้องจะได้มีสุขภาพแข็งแรง มีผักไว้บริโภคอย่างปลอดภัย จนเกิดแกนนำกลุ่มเกษตรกรที่จะการทำเกษตรปลอดภัยขึ้นในชุมชน เกษตรกรจึงได้มีโอกาสเข้าไปร่วมเรียนรู้ ต่อมาจนได้ร่วมเสนอโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนเป็นทุนในการศึกษาเรียนรู้การทำเกษตรปลอดภัยในชุมชน ซึ่งมีหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนร่วมกัน 3 หมู่บ้าน คือ บ.หนองกุงเต่า บ้านอุปราชและบ้านบ่อน้อย จนได้ออมัติเป็นเงินประมาณ 70,000 บาท จากนั้นทางพี่เลี้ยงเครือข่ายก็เข้ามาติดตามหนุนเสริมในกระบวนการทำงาน วิธีการ มีการจัดอบรม มาติดตาม ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาต่างๆ เพิ่มเติม โดยทางเครือข่ายได้มีการจัดฝึกอบรมเพิ่มเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรปลอดภัย วิธีการทำน้ำหมัก ปุ๋ยหมัก สารไล่แมลง จัดที่ห้องประชุม โรงแรมดักศิลา จังหวัดมหาสารคามขึ้น โดยผู้เข้าร่วมมาจากเกษตรกรเป้าหมายจากหลายหมู่บ้านในพื้นที่ยุทธศาสตร์การทำงาน จากนั้นทาง สสส. ยังได้พาเกษตรกรไปอบรม ดูงานเกี่ยวกับการวิธีการปลูกผักหวานป่า หลังจากนั้นก็เข้ามาอบรม สาธิตวิธีการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่อีกด้วย ต่อจากนั้นมาชาวบ้านที่สนใจ เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการทำเกษตรปลอดภัย จนมีกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดภัยขึ้นมาอยู่ 27 คน ที่ทำการผลิตโดยใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักแทนการใช้สารเคมีในแปลงของตน ปลูกตามหัวไร่ ปลายนา ริมฝั่งแม่น้ำชี ส่วนใหญ่จะปลูกกิน แบ่งปันเหลือจึงขาย หาบขายภายในหมู่บ้าน รูปแบบการผลิตจึงไม่ได้เน้นเพื่อค้าขายมากนัก ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านก็ได้เริ่มเรียนรู้และรู้จักคำว่าเกษตรปลอดภัยชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หันมาใส่ใจในสุขภาพมากขึ้น เริ่มทำเกษตรแบบไม่ใช่สารอย่างจริงจัง จากเดิมเคยใช้สารเคมีในการเกษตร ซึ่งค่าใช้จ่ายสูง อีกทั้งสุขภาพร่างกายของชาวบ้านก็ไม่แข็งแรง จนเริ่มลดปริมาณการ

ใช้สารเคมี และหันมาใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก แทน อย่างไรก็ตามการทำเกษตรในพื้นที่ถึงจะไม่เต็มร้อย แต่ก็ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นมา (สัมภาษณ์ นายบัวภา ปราณี วันที่ 22 เม.ย. 52)

การปลูกผักปลอดสารในหมู่บ้านบ่อน้อย การดำเนินของส่วนใหญ่จะปลูกรายบุคคลที่บ้านของตนเป็นหลักและตามหัวไร่ปลายนาสลับกับการทำนา ตัดอ้อย ปลูกมัน และเลี้ยงปลาร่วมด้วย ชนิดผักที่ปลูกได้แก่ ผักชีลาว ผักกาด ผักกาดดอก(กวางตุ้ง) ผักบั่ว กระเทียม พริก ถั่ว แดงกวา บวบ เหลี่ยม ฟักทอง คื่นช่าย ผักบุ้ง ผักเป็่น(กุ่มช่าย) จิง ข่า ตะไคร้ แมงลัก โหระพา สารแหน่ ส่วนใหญ่จะปลูกไว้กินเอง แต่การรวมกลุ่มยังไม่เกิดขึ้นสาเหตุเนื่องจากการปลูกที่ไม่ต่อเนื่อง ปลูกแล้วหาตลาดรองรับไม่ได้ ผักที่ตลาดต้องการก็ไม่สามารถปลูกให้ได้ ถ้าถึงฤดูฝนผักก็เกิดความเสียหายต้องมาสดแลนมาบังฝน ทุนและงบประมาณในการบริหารจัดการกลุ่มก็ยังมี และองค์ความรู้ส่วนใหญ่ก็มีทั้งจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม การใส่ซีดีเข้าหว่านเพื่อป้องกันเพลี้ย การรดน้ำสะอาดป้องกันแมลง และความรู้ที่ได้จากการเข้ามาส่งเสริมจากหลายหน่วยงาน เช่น สูตรน้ำหมักจากสะเดา ผสมตะไคร้ ข่าแก่ ไข่ไก่แมลง สูตรสะเดาผสมกากน้ำตาล เร่งใบ เร่งดอก เร่งผล

ในปี พ.ศ. 2549 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ได้แจกไม้ยืนต้นจำพวกพืชสวน ได้แก่ ต้นมะนาว มะละกอ ชมพู่ และต้นไม้ชนิดอื่นๆ อีกหลายชนิด ตามนโยบายของรัฐบาล สนับสนุนโครงการอยู่ดี มีสุขให้แก่ชุมชน

2.3 บ้านอุปราช

ประวัติความเป็นมา

เมื่อปี พ.ศ.2482 ได้มีการอพยพของ 2 ครอบครัว จากบ้านท่าสองคอน โดยการนำของ ท้าวอุปราชหรือนายขุนพรหมคำริกับนายเข้มแข็ง การเดินทางมาเพื่อหาแหล่งทำเลในการทำไร่ทำนา ซึ่งเห็นว่ามีควมอุดมสมบูรณ์ดีจึงได้ตั้งบ้านอยู่ที่นาหนองหะลาด ต่อมาได้มีชาวบ้านเริ่มอพยพย้ายตามกันมาเห็นว่าทำเลเหมาะแก่การทำเกษตรและหาอาหารจนเกิดเป็นชุมชนขึ้น จึงได้ตั้งชื่ออย่างเป็นทางการว่า “บ้านอุปราช” จนมาถึงปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับลำน้ำชี
ทิศใต้	ติดกับบ้านดอนหันและบ้านหนองเขื่อนช้าง
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้าน ท่าสองคอน
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านหนองจวน้อย

ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์

บ้านอุปราชมียทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้

หนองขุมดิน เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ 170 ไร่ สภาพน้ำใส เก็บกักน้ำได้ตลอดทั้งปี ปริมาณน้ำเพียงพอเพื่อการเกษตร ชาวบ้านจึงนิยมใช้ประโยชน์ในการทำนา ปลูกพืชผักสวนครัวและหาอาหาร

พื้นที่สาธารณะ 25 ไร่ ปัจจุบันปลูกยูคา

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

อาชีพทำนา เป็นอาชีพหลักของประชาชนในหมู่บ้านอุปราชมียจำนวน 30 หลังคาเรือน เป็นอาชีพดั้งเดิมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นการทำนาปี คือจะทำปีละครั้ง เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม-พฤศจิกายน นอกจากนี้ยังมีอาชีพ รับจ้าง 10 หลังคาเรือน รับราชการ 8 หลังคาเรือน และค้าขาย 7 หลังคาเรือน ส่วนอาชีพรองจะเป็นค้าของเก่า อยู่ 3 หลังคาเรือน และไปทำงานต่างจังหวัดและต่างประเทศบ้างอยู่ประมาณ 10-15 คน

กลุ่ม/กองทุนต่างๆ ที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในชุมชน สามารถให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกและผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ กองทุนเงินล้าน กองทุนเงินออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า เป็นต้น และ กลุ่มทางด้านเกษตร ได้แก่ กลุ่มปลูกหน่อไม้ฝรั่ง กลุ่มปลูกผัก เป็นต้น

เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารบ้านอุปราชมีย หมู่ที่ 3 เป็นรูปแบบการผลิตที่เกษตรกรมีแปลงปลูกในพื้นที่ทำกินของตนเป็นหลักและรวมตัวกันเป็นสมาชิกกลุ่มขึ้นมา สามารถแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ กลุ่มที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในขั้นตอนการผลิตหรือกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ และกลุ่มกำลังปรับเปลี่ยนที่ยังมีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ในขั้นตอนการผลิต ดังนี้

กลุ่มที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในขั้นตอนการผลิต

ประวัติความเป็นมา เริ่มจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2547 เริ่มจาก นางลำควน ทับลือชัย ได้ถูกชักชวนเข้าไปร่วมเรียนรู้ปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษของบ้านหนองกุงเต่าขึ้น หลังจากเข้าไปร่วมเรียนรู้จึงเห็นประโยชน์และความสำคัญในการปลูกผักปลอดสารพิษ จึงเกิดแนวทางที่จะทำการเพาะปลูกในพื้นที่ของตนและได้ไปเล่าถึงประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับมาให้เพื่อนบ้านฟัง ซึ่งส่วนใหญ่ได้มีการปลูกผักไว้กินเองมาบ้างแล้ว จึงได้ชักชวนกันจัดตั้งเป็นกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ปัจจัยที่ทำให้หันมาปลูกผักปลอดสารจนเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้น เนื่องจากได้ผักปลอดภัยจากสารพิษไว้บริโภคภายในครัวเรือน คำนึงและใส่ใจในสุขภาพของตน อีกทั้งเป็นการช่วยกันรักษาระบบนิเวศให้ดีขึ้น ประกอบกับได้มีการชักชวนให้

เข้าไปจำหน่ายผลผลิตผักในเครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคาม หรือเรียกว่าตลาดเช้า จนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเปิดบริการทุกวันศุกร์ เวลา 06.00 – 13.00 น. ในปัจจุบันกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษมีสมาชิกทั้งหมด 8 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นางรุจิรา ขานหยู
2. นางสาวลี พลเทพ
3. นางสาวราญ พลเทพ
4. นางลำดวน ทับลือชัย
5. นางชฎา พุทธารัตน์
6. นางมะนิศย์ ดีไครัมย์
7. นางสมพร บุษบง
8. นางเกียงคำ ดอกพิกุล

การดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารบ้านอุปราชยังเป็นลักษณะของการปลูกขายครัวเรือนมีทั้งปลูกบริโภคกินเองและปลูกขาย บริเวณที่ปลูกยังไม่มีพื้นที่มากนัก ส่วนใหญ่อยู่ที่คนละ 1-2 ไร่ และปลูกตามหัวไร่ปลายนาสลับกับการทำนา ทำไร่ ชนิดพืชที่ปลูกได้แก่ ผักกาดขาว มะเขือ แตงกวา พริก โหระพา แมงลัก ข้าวโพดและพืชชนิดอื่นๆ หมุนเวียนสลับกันไปตามฤดูกาล กลุ่มยังเป็นกลุ่มขนาดเล็กการดำเนินงานในกลุ่มยังไม่มี การตั้งกฎ ระเบียบ ลักษณะยังเป็นการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายใน

การดูแลรักษาแบบอิงธรรมชาติเน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ การใช้ปุ๋ยคอก เข้ามาปรับปรุงบำรุงดิน หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก และความรู้ทางด้านการทำน้ำหมักชีวภาพ ไว้ใช้เอง โดยจะเน้นการใช้เศษวัสดุเหลือใช้จากพืชผัก ผลไม้ มาเป็นวัตถุดิบในการหมัก

ระบบการผลิตพืช การปลูกในฤดูหนาว ช่วงเดือน พ.ย. ไปจนถึงปลายเดือน ก.พ. จะสามารถปลูกได้ทุกชนิด ผลผลิตได้มาก เนื่องจากสภาพดิน ฟ้า อากาศ เหมาะแก่การผลิต ส่วนฤดูฝนและฤดูร้อน ผลผลิตส่วนใหญ่จะเสียหายต่อโรคระบาดและน้ำท่วม

การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษจากองค์กรภายนอก การส่งเสริมให้ความรู้ที่มีอยู่ภายในกลุ่มยังเป็นของเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวที่กลุ่มเป็นสมาชิกอยู่ ในการจัดอบรมให้ความรู้แนวคิด วิธีการปฏิบัติ และศึกษาดูงาน แล้วนำกลับมาปฏิบัติในพื้นที่แปลงของตน

การเข้ามาส่งเสริมให้ความรู้จากองค์กรภายนอกส่วนใหญ่ที่เข้ามายังเป็นการสนับสนุนด้านกลุ่มอาชีพ อบรมให้ความรู้ ในระดับหมู่บ้าน การเจาะจงเข้ามาให้การสนับสนุนกลุ่มปลูกผักปลอดสารโดยตรงยังไม่ได้รับและมีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนที่ชัดเจน เนื่องจากว่ายังเป็นกลุ่มขนาด

เล็ก สมาชิกมีน้อย ลักษณะการปลูกยังปลูกในพื้นที่ทำกินของตนเป็นหลัก การรวมกันยังลำบากต่อการเข้ารับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ในระดับพื้นที่ และความมั่งคั่งของกลุ่มก็ยังไม่สามารถรับรองได้หลังเข้ารับการให้ความรู้ในระดับพื้นที่กลุ่มจะสามารถทำนำไปปฏิบัติและร่วมกันได้

จากการที่กลุ่มมีสมาชิกน้อยแต่ยังสามารถดำเนินการมาได้จนถึงปัจจุบัน ที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายในด้านบุคคล คือ อยู่ที่ตัวสมาชิกหรือเกษตรกร ที่ทำการผลิตผักแบบไม่ใช้สารต้องมีความรู้ มีความตั้งใจ ชยัน อดทน ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตและการเจริญเติบโตของผลผลิตให้ทันต่อความต้องการที่ใช้ระยะเวลาานพอสมควร และปัจจัยภายนอก ที่กลุ่มได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายโรงพยาบาลและเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวมหาสารคามในการจำหน่ายผลผลิตปลอดสาร การได้เข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาให้ความรู้ อบรมและพาไปศึกษาดูงาน ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่กลุ่มเกิดความสำเร็จมาได้จนถึงทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามกลุ่มก็ยังประสบกับปัญหา ข้อจำกัด ในพื้นที่เพาะปลูกไม่เพียงพอ เพราะส่วนใหญ่จะปลูกสลับกับแปลงพืชชนิดอื่นตามหัวไร่ปลายนานในพื้นที่ไม่มาก การเพิ่มและขยายแปลงปลูกจึงไม่สามารถทำได้ ในปัญหาด้านแรงงานสมาชิกส่วนใหญ่มีแต่คนแก่ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง ตามวัยเหมือนคนหนุ่มสาวจึงทำให้ขาดแรงงานที่สำคัญในการผลิต กลุ่มสมาชิกยังต้องพึ่งเมล็ดพันธุ์ผักจากตลาดเป็นส่วนใหญ่ เพราะการขยายผักยังไม่ได้นั้นเป็นระบบธุรกิจการค้ามากนัก ผักที่มีส่วนใหญ่ก็จะเพื่อกินอยู่ภายในครอบครัวจึงทำให้ไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ด้านโรคและแมลงศัตรูพืชบางชนิด เช่น เพลี้ย ไร กลุ่มเองยังไม่มีวิธีการป้องกันกำจัดที่มีประสิทธิภาพได้ผลดี

กลุ่มกำลังปรับเปลี่ยนที่ยังมีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ในขั้นตอนการผลิต

ประวัติความเป็นมา เริ่มเมื่อ ปี พ.ศ. 2537 ได้มีบริษัทเอกชนเข้ามาส่งเสริมการปลูกหน่อไม้ฝรั่งเพื่อการค้า โดยให้การ สนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ ได้แก่ รถไถในการบุกเบิกพื้นที่เพาะปลูก ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง พันธุ์พืช การอบรมให้ความรู้ วิธีการปลูก การบำรุงดูแลรักษา ตลอดจนรับซื้อผลผลิตไปจำหน่ายส่งออก ต่อมาบริษัทที่มารับซื้อเกิดปัญหาภาวะเศรษฐกิจไม่ดีจึงต้องล้มเลิกกิจการไปในที่สุด กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งก็กระจัดกระจายกันไปประกอบอาชีพต่างๆ ก็ยังเหลือเกษตรกรบางกลุ่มที่ยังปลูกหน่อไม้ฝรั่งอยู่แต่เปลี่ยนไปจำหน่ายยังตลาดในเขตพื้นที่แทน อีกบางกลุ่มก็หัน ไปปลูกผักตลาดที่ยังคงใช้สารเคมี ในป้องกันกำจัดศัตรูพืช ฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโตสลับกับการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ร่วมด้วย ผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายยังตลาดในเมืองเป็นส่วนใหญ่ ตลาดนัดตามหมู่บ้าน และมีพ่อค้าคนกลางรับถึงพื้นที่แปลง

ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งมีสมาชิกรวมทั้งหมด 37 คนและได้จัดตั้งเป็นสหกรณ์กลุ่มขึ้นมา สมาชิกส่วนใหญ่ปลูกทั้งหน่อไม้ฝรั่งและปลูกผักไปด้วย ส่วนกลุ่มที่ยังคงปลูกผักไปจำหน่ายยังตลาดมีประมาณ 40 ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกรวมทั้งหมดประมาณ 80 ไร่

จากเกษตรกรที่ปลูกผักมีมาก เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ จำนวนพื้นที่ปลูกคนละหลายสิบไร่ เป็นแปลงขนาดใหญ่ มีการเพาะปลูกผักเป็นอาชีพเน้นเพื่อการค้าขายเป็นหลัก ซึ่งปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรกลุ่มนี้สามารถดำเนินเป็นกิจการได้เนื่องจากหลายปัจจัยด้วยกัน คือ ตลาดรองรับที่แน่นอน ราคาขายได้ดีกว่าผักปลอดสารพิษ การปลูกผักเป็นรายได้หลักในครอบครัว ผลผลิตที่ได้ทันกับความต้องการมีหน่วยงานมาให้การสนับสนุนในปัจจัยการผลิต

2.4 บ้านดอนหัน

ประวัติความเป็นมา

บ้านดอนหัน หมู่ที่ 9 เมื่อประมาณ พ.ศ. 2356 หรือ 193 ปี มาแล้ว ได้มีราษฎร อพยพมาจากอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมห้วยปอปิด เขตอำเภอบรบือ ติดกับเขตอำเภอมืองมหาสารคาม ปัจจุบันดินแดนสามตำบล ประกอบด้วยตำบลท่าสองคอน ตำบลแก่งเลิงจาน ตำบลบ่อใหญ่ ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ประหลาดขึ้น คือ มีกวางวิ่งผ่านหมู่บ้าน ทำให้เกิดแผ่นดินแยกกลางหมู่บ้าน ตามความเชื่อโบราณถือว่าเป็นลางไม่ดี เกิดความกลัวจึงได้อพยพย้ายถิ่นใหม่ไปที่โนนห้วยกลาง ในราวปี 2396 ซึ่งเป็นฝายน้ำล้นโนนนามือในปัจจุบัน อยู่ต่อมาก็เกิดภัยแล้งขึ้นทำให้การทำมาหากินยากลำบาก ชาวบ้านอดอยาก ผู้เฒ่าโบราณบอกว่าหมู่บ้านไม่ดี จึงได้พาลูกหลานอพยพมาอยู่ที่บ้านโนนบ้านหัน โดยการนำของขุนราช และพ่อหลวงชัย ฝ่ายสงฆ์ โดยการนำของหลวงนายยิ้ม โสภาสว่าง ในราวปี พ.ศ. 2416 จึงได้เรียกชื่อบ้านตามต้นไม้ว่า บ้านดอนหัน มาจนถึงปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ ติดบ้านน้ำจ้อย อ. โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

ทิศใต้ ติดบ้านโคกล่ามหมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 11 อ.บรบือ จ.มหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดบ้านหนองจวน้อย หมู่ที่ 5 และบ้านหินลาดหมู่ที่ 8

ทิศตะวันตก ติดบ้านแก่งแก อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

เนื้อที่ บ้านดอนหัน หมู่ที่ 9 มีพื้นที่ทั้งหมด 2,200 ไร่ แบ่งออกเป็น

- พื้นที่อยู่อาศัย 173 ไร่
- พื้นที่ทำนา 1,800 ไร่
- พื้นที่สาธารณะประโยชน์ 25 ไร่

- พื้นที่ทำสวน 85 ไร่
- พื้นที่ทำไร่ 117 ไร่

ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์

บ้านคอนหันมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและใช้ประโยชน์ร่วมกันดังนี้

หนองเขื่อนน้อย เนื้อที่ 12 ไร่ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ มีน้ำตลอดปี ส่วนใหญ่ใช้เป็นแหล่งทำการเกษตร

ห้วยป่อปิด ขนาดความกว้าง 25-40 ความยาว 2,000 เมตร มีน้ำตลอดปี

การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

- เป็นแหล่งน้ำใช้อุปโภคในครัวเรือน
- เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน
- เป็นแหล่งน้ำในการทำเกษตร
- ใช้น้ำเลี้ยงสัตว์ โค-กระบือ

โคกป่าช้า เนื้อที่ 30ไร่ เป็นสถานที่ใช้ในการเผาศพและเป็นสำนักสงฆ์ประมาณ12ไร่ ภายในบริเวณมี การปลูกเพิ่มป่าตลอดทั้งรักษาสภาพป่าไว้อย่างอุดมสมบูรณ์

โคกปู่ตา เนื้อที่ 8 ไร่ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นประจำทุกปีระหว่างเดือน ก.พ.-มี.ค.และเป็นสำนักสงฆ์

เศรษฐกิจและสังคม

การประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก โดยครอบครัวที่ทำนา มีทั้งหมด 136 ครอบครัว และครอบครัวที่ไม่มีพื้นที่ทำนา ประมาณ 21 ครอบครัว วิธีการปลูก ชาวบ้านจะปลูกโดยใช้วิธีนาดำ ซึ่งมีประมาณ 50% ของพื้นที่ทั้งหมด และนาหว่านประมาณ 50% ของพื้นที่ทั้งหมด เครื่องมือในการทำนาส่วนใหญ่นิยมใช้รถไถนา การบำรุงรักษานิยมใช้ปุ๋ยเคมีเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ในการปรับปรุงบำรุงดิน ชนิดพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกก็คือพันธุ์ข้าวเหนียว กข 6 ข้าวเจ้าพันธุ์หอมมะลิ ผลผลิตที่ได้ 1ไร่ต่อถึง ชุมชนส่วนใหญ่ปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคเองและแบ่งปันแลกเปลี่ยนกัน

ในสมัยอดีตชุมชนยังไม่มีการประชุมในการทำงาน ต่างคนต่างทำมาหากินมีอาชีพที่แตกต่างกันไป ปัจจุบันได้มีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพ ในด้านต่างๆ เกิดการพัฒนาจากภายในชุมชน เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับภายนอกชุมชน จนเกิดการรวมกลุ่มขึ้น ดังนี้

1. กลุ่มธนาคาร โค-กระบือ
2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
3. กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อเพื่ออนุรักษ์สายพันธุ์
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
5. กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน
6. กลุ่มทอเสื่อกก
7. กลุ่มเย็บผ้าอวน
8. กลุ่มแม่บ้านการเกษตร
9. กลุ่มฟื้นฟูเกษตรกรทำนา
10. กองทุนน้ำประปาหมู่บ้าน
11. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
12. ธนาคารหมู่บ้าน (สถาบันการเงิน)
13. เงินโครงการแก้ไขความยากจน
14. เงินทุนศูนย์สงเคราะห์หมู่บ้าน

เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารบ้านดอนหัน หมู่ที่ 9

ประวัติความเป็นมา เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ.2545 ได้มีการเข้ามาของศูนย์พัฒนาชนบทผสมผสานจังหวัดมหาสารคาม (ศูนย์มีชัย) ในเขตตำบลพื้นที่ทำสองคอน ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนด้านอาชีพให้แก่ประชาชน เช่น ด้านการเกษตร ด้านการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ในลักษณะของการทำสัญญาให้ยืมเงินลงทุน ภายในระยะเวลา 5 ปี ส่งคืนให้เดือนละ 300 บาทต่อคน

ต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2546 ได้มีแกนนำในชุมชนบางกลุ่มเข้าไปติดต่อกับทางศูนย์มีชัยในการขอโครงการส่งเสริมหรือขอประมาณในการลงทุนส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งได้รับการสนับสนุนกลับมาในการลงทุนในด้านปัจจัยการผลิตด้านการเกษตร ได้แก่ เงินทุน รถไถ เมล็ดพันธุ์พืช การจัดวางระบบน้ำในแปลงและอบรมให้ความรู้

ช่วงแรกจะเป็นการรวมตัวของชาวบ้านประมาณ 40 กว่าคน ในการใช้พื้นที่สาธารณะหมู่บ้าน เนื้อที่ประมาณ 25 ไร่ ศูนย์มีชัยได้ทำการยกแปลงปลูกให้ เป็นแถวยาวขนาดใหญ่สามารถทำเป็นแปลงย่อยๆ ได้ ถึง 4 แปลงย่อยด้วยกัน ซึ่งจะแบ่งให้คนละ 2-3 แปลงย่อยเกษตรกรจึงทำการผลิตพืชแบบผสมผสานหลากหลายชนิดเข้าด้วยกัน ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วลิสง แตงกวา ผักชนิดต่างๆ ซึ่งเกษตรกรคนใดจะทำการผลิตพืชชนิดไหนก็แจ้งความประสงค์และทางศูนย์ก็จะให้

ความรู้ในเรื่องนั้นๆ ส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมปลูก ถั่วลิสง ผักก็จะมีจำพวก โหระพา ฟักทอง ผักบุ้ง หอม ผักชี ผักกาด วิธีการบำรุงรักษาโดยใส่ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี สอร์โมนพืช สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในการเร่งผลผลิตให้เจริญเติบโตและสวยงาม การดูแลรักษาจะรับผิดชอบในแปลงของตนเป็นหลัก และช่วยกันดูแลรักษา เครื่องปั้นน้ำ มอเตอร์ ท่อน้ำ และบริเวณรอบๆ แปลง ผลผลิตที่ได้นับว่าขายดีมาก เนื่องจากมีแม่ค้ามารับซื้อที่แปลงไปจำหน่ายยังตลาดเทศบาลเมืองมหาสารคามตลาดและตลาดนัด ตลาดเช้า ที่อยู่ใกล้ๆ การดำเนินการในช่วงแรกๆ ของเกษตรกรยังมีความตั้งใจ ขยัน อดทน สนุกกับการได้ทำแปลงในกระบวนการผลิตอยู่

ต่อมา เริ่มเข้าปี พ.ศ. 2547 ผลผลิตที่เคยขายได้ก็เริ่มหมดไปตามฤดูกาลเก็บเกี่ยว เกษตรกรบางคนไม่อยากจะทำการผลิตต่อ จึงออกไปทำงานรับจ้างทั่วไป ประกอบกับเกษตรกรบางคนชอบเล่นการพนัน จึงส่งผลให้การดูแลรักษาแปลงปลูกของตน มาบ้าง ไม่มาบ้าง ขาดความต่อเนื่อง วัช ควาย เข้าไปกินหญ้า ทำลายเหยียบย่ำแปลงเสียหาย แม่ค้าที่เคยมารับซื้อก็หันไปรับซื้อพื้นที่อื่นแทน จากเดิมที่มีอยู่ 40 คน ก็ได้ล้มเลิกกระจายกันไปเหลือเกษตรกรประมาณ 10 กว่าคน ทำการเพาะปลูกต่อไปเรื่อยๆ

ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2548 ทางศูนย์มีชัยเห็นสถานการณ์ที่กลุ่มได้เลิกกระจายกันไปหมดแล้ว เหมือนกับเป็นการลงทุนแล้วศูนย์เปล่า จึงทำข้อตกลงกันใหม่กับกลุ่มคนที่อยากจะดำเนินการการผลิต ว่าจะอย่างไรต่อไป ทางศูนย์มีชัยได้ทำข้อตกลงกับผู้ที่จะการผลิตต่อไปลงชื่อจับจองพื้นที่ใหม่แล้วจะนำรถไถมาขุดยกร่องแปลงปลูกให้ คิดค่าการลงทุนต่อแปลงขนาดใหญ่คนละ 8,000 บาท สามารถแบ่งปลูกเป็นแปลงย่อยได้ถึง 4 แปลง การส่งเงินไม่มีสัญญาผูกมัดพร้อมเมื่อไหร่ก็ให้ทยอยส่ง จากสมาชิกที่เหลือเพียง 9 คน ที่ลงชื่อจับจอง ดังนี้

1. นางธิภา ปักเคเต
2. นางหัน บุญภักดี
3. นางสาวพร แสงยิ้ม
4. นายหลาวทอง เนื่องภักดี
5. นางล้วน ทวีวงศ์
6. นายสมาน พลวงค์
7. นางคุณ ทวีวงศ์
8. นางจันทร์หอม บุญธรรม
9. นายสุพร บุญธรรม

การดำเนินงาน กลุ่มเกษตรกรทั้ง 9 คน จึงได้ทำการเพาะปลูกผักโดยไม่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชแต่จะใช้อินทรีย์วัตถุ ปุ๋ยคอก แกลบ ฟางหมัก ในแปลงปลูกแทน และมีการใช้ฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโตบ้างในบางครั้ง พืชผักที่ปลูกได้แก่ มะเขือ ถั่วฝักยาว พริก ผักบุ้ง ผักกาด เป็นต้น คนที่เป็นแกนนำหลักในกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็น นางจันทร์หอม บุญธรรม ที่มีความรู้ในเรื่องการทำสารสะเดาในการไล่แมลงศัตรูพืช วิธีการฉีดเร่งฮอร์โมนและการใช้ผ้าคลุมในการป้องกันแมลง การจัดการภายในกลุ่มส่วนใหญ่ นางจันทร์หอมจะดูแลให้ทั้งหมด ตั้งแต่การไปซื้อเมล็ดพันธุ์ที่ตลาด การรับ-ส่งผลผลิตผักของสมาชิกไปขายให้ยังตลาดเทศบาลเมืองมหาสารคาม การดูแลรักษาแปลงปลูก มีการฉีดสารไล่แมลงก็จะฉีดให้ทั้งหมดทุกคนและนายสุพร บุญธรรม ซึ่งเป็นสามีจะทำการผลิตเช่นเดียวกันแต่คนละแปลงกับนางจันทร์หอม และจะดูแลเรื่องซ่อมบำรุงการปั่นน้ำ ปั่นไฟ เปลี่ยนท่อที่ชำรุดให้ภายในแปลง ปัญหาที่มีภายในกลุ่มส่วนใหญ่จะอยู่ที่รั้วล้อมแปลงผักไม่ถาวร จะไม่ใฝ่เก่าๆ มากันบริเวณแปลงแค่นั้นเอง สมาชิกคนอื่นๆ ต้องคอยสอดส่องเป็นหูเป็นตา ไล่ วัว ควาย สัตว์เลี้ยงต่างๆ ไม่ให้เข้ามาทำลายกินพืชผักในแปลงร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มของคนทั้ง 9 คน ถือว่า มีความสัมพันธ์ สนิทสนม กลมเกลียว รักใคร่ เกื้อกูลกันมาก มีอะไรก็แบ่งปันกัน ผลผลิตที่ได้ก็แลกเปลี่ยนและสามารถฝากไปขายได้

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2549 นางจันทร์หอม และครอบครัว ได้อพยพย้ายออกจากพื้นที่บ้านดอนหัน ไปปรับหมาก่อสร้างกับนายจ้างเก่าที่ได้เข้ามาติดต่อไปทำงานยังต่างจังหวัด ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจภายในครอบครัวฝืดเคืองมีภาระหลายอย่างที่รองรับผิดชอบ ต้องส่งลูกเรียนหนังสือทำให้ต้องเลิกทำการเกษตรและทำงานอื่นแทน จากสมาชิกกลุ่มที่เหลือก็ทำการผลิตต่อไปจนเข้าช่วงกลางปี ซึ่งตรงกับฤดูฝนพอดี ช่วงนี้เองที่ทำให้พืชผักเสียหายจากสภาพ ดิน ฟ้า อากาศ ทำให้กลุ่มจากเดิมเคยมีแกนนำหลักในการดำเนินงานก็กระจายตัวกันไปปรับจ้างตามต่างจังหวัดบ้าง เปลี่ยนไปทำนาอย่างเดียบบ้าง บวกกับผลผลิตได้รับความเสียหายมากจึงทำให้กลุ่มได้ล้มเลิกการปลูกผักไปในที่สุด

หลังจากนั้นไม่นาน ทางศูนย์มีชัย ก็มาทำการรื้อถอนมาตรวัดน้ำ มอเตอร์ เครื่องจักรอื่นๆ กลับคืน แปลงเกษตรซึ่งเดิมที่ก็ไม่มีการล้อมขอบเขตที่แข็งแรง อีกทั้งไม่มีใครดูแลรักษาที่มีสัตว์เลี้ยงเข้าไปทำลายผลผลิตและแปลงเสียหายหมด จนกลายเป็นพื้นที่รกร้างตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อปี พ.ศ. 2550 ทางผู้นำหมู่บ้านเห็นพื้นที่จากการล้มเลิกการทำแปลงเกษตรไปบางส่วนเป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมขังสามารถการปลูก ต้นผือ ต้นไทร นำมาทอเป็นเสื่ออกได้ จึงได้ให้ชาวบ้านบางส่วนไปปลูกในพื้นที่บริเวณนั้น ซึ่งช่วงนี้เองทางหมู่บ้านก็มีการรณรงค์โครงการอยู่ดี มีสุข ขึ้นในชุมชน จึงเป็นการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มอาชีพขึ้นมา เช่น กลุ่มทอเสื่ออก กลุ่มเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ (นางธิภา ปักเคเต วันที่ 3 ธ.ค. 51) สมาชิกกลุ่มปลูกผักที่ยังอยู่ในพื้นที่ ถ้าจะกลับไปพื้นที่ตรงนั้นมาทำการผลิตผักอีกครั้งจะเป็นไปได้มั้ย ซึ่งที่แม่ธิภาบอกว่า “แต่ก่อนที่อยู่มาได้ก็ย่อนว่า มีผู้พาเห็ด พาทำ คั้นเป็นตอนนี้อยู่ได้สิพาเห็ดแหละ ”

จากนั้นผู้วิจัยได้ไปปรึกษาร่วมกับพ่อผู้ใหญ่บ้านว่าพื้นที่สาธารณะตรงนั้นถ้าเราจะปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นมาจะเป็นไปได้มั้ย ซึ่งพ่อผู้ใหญ่บอกว่า “พ่อก็ออยากให้ไ้ที่บ้านได้เห็ดอยู่เห็ดกินอยู่แล้ว คั้นมันมีเงิน มีโครงการมาลงทุนให้ก็อดี ก็อสิพาไ้ที่บ้านเห็ดได้อยู่แล้ว ตอนนีพ่อก็อเลยให้ไ้ที่บ้านเห็ดกลุ่มอาชีพไปก่อน” (นายสมาน เดชยศดี 3ธ .ค. 2551)

สมาชิกกลุ่มเดิมที่ยังอยู่ในหมู่บ้าน มีรายชื่อ ดังนี้

1. นางธิภา ปักเคเต
2. นายหลาวทอง เนื่องภักดี

ทั้ง 2 คนยังประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลัก สมาชิกคนอื่นๆ ได้ย้ายไปทำงานต่างจังหวัด และรับจ้างทั่วไป

องค์ความรู้เดิม

จากการผลิตผักที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นอกจากแกนนำหลักในกลุ่มที่ดูแลรักษาให้ สมาชิกที่เหลือส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนไปหาเศษวัสดุ อินทรีย์วัตถุที่เหลือใช้จากแหล่งต่างๆ เช่น ขี้วัว ขี้ควาย ฟางเก่าที่ไม่ใช่แล้ว แกลบดิบ แกลบดำ เป็นต้น นอกจากนั้นเทคนิควิธีการต่างๆ จะไม่รู้ถึงวิธีการทำเลย

ในปัจจุบันมีกลุ่มที่อยากจะปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นในพื้นที่สาธารณะหมู่บ้าน ได้เสนอรายชื่อขึ้นมา ดังนี้

1. นายสมาน เดชยศดี
2. นางธิภา ปักเคเต
3. นายทองสุข คำจุลลา
4. นายสุวรรณ จันทาศรี
5. นายนิยม อุดมแก้ว
6. นายประสิทธิ์ วงษ์ภูมิ
7. นายหลาวทองเนื่องภักดี
8. นางสมจิตร ชาวพงษ์
9. นายเสวียน เสมอใจ
10. นางสอน เทพแพง

กลุ่มที่ต้องการจะสร้างขึ้นใหม่ โดยการนำของ พ่อสมาน เดชยศดี อยากจะรวมตัวจัดเป็นกลุ่มอย่างจริงจัง โดยใช้พื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านในการดำเนินงาน จำนวน 8-10 ไร่ จัดทำขึ้นเป็นแปลงรวมให้สมาชิกแต่ละคนมาร่วมแรงช่วยกันทำการผลิตที่แปลง กลุ่มใหม่ที่อยากจะตั้งขึ้นก็มีความหวังที่จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้ และเงินลงทุนเบื้องต้นในการวางระบบการผลิต อีกทั้งพื้นที่สาธารณะเดิมเคยมีการปลูกผักมาบ้างแล้ว จึงอยากจะรื้อฟื้นและจัดตั้งเป็นกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นมาในพื้นที่ เนื่องจากเห็นความสำคัญของการปลูกผักปลอดสาร เป็นการช่วยปรับสภาพพื้นดินให้ดีขึ้น อีกทั้งเมื่อเราปลูกเองกินเอง ความปลอดภัยก็สูง ทำให้สุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ผลผลิตก็ขายง่าย และยังลดต้นทุนการผลิต เป็นการลดรายจ่ายในครอบครัวไปด้วย ถ้าเหลือเราก็นำไปขายสร้างรายได้เสริมขึ้นมาอีกทางหนึ่ง

ทางด้านปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินการ กลุ่มเกษตรกรที่จะใช้พื้นที่สาธารณะในการปลูกผักปลอดสารยังมีปัญหาและข้อจำกัดในการผลิตอยู่ ด้านพื้นที่สาธารณะที่จะใช้ทำการผลิตจะต้องใช้เวลาในการปรับสภาพดินทั้งหมด ไร่ถอนแปลงขึ้นมาใหม่ จัดระบบน้ำให้เพียงพอต่อการผลิต เนื่องจากสภาพของแปลงปล่อยให้กร้างไว้นาน ซึ่งจะต้องใช้ทั้งแรงงานคนและงบประมาณในการลงทุนในระยะแรกพอสมควร อีกทั้งด้านองค์ความรู้ แนวคิด วิธีการปฏิบัติ และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่ยังต้องการเข้ามาสนับสนุนจากภายนอก มาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ขั้นตอนวิธีการต่างๆ และติดตามอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มเกษตรกรก็มีความตั้งใจจริงที่อยากจะใช้พื้นที่สาธารณะในการทำเกษตรปลอดสารเพิ่มเติม จากเดิมที่มีการปลูกตามหัวไร่ปลายนาไว้บ้างแล้ว

3. บทบาทการส่งเสริมการเกษตรและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกของกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสาร

3.1 ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล จากเดิมศูนย์บริการฯ ตั้งอยู่ที่ด้านหลังอบต.ท่าสองคอน เป็นศูนย์บริการของทุกหน่วยงานด้านการเกษตรที่ลงปฏิบัติงานในพื้นที่ ลักษณะบูรณาการ การบริการ ณ จุดเดียว (One Stop Service) ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2549 ศูนย์ถ่ายทอดฯ ได้แยกออกจากอบต.มาอยู่ที่สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม การปฏิบัติงานของศูนย์ จะนำนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาด้านการเกษตรจากสำนักงานเกษตร การส่งเสริมด้านกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษจะเป็นรูปแบบของการเข้าร่วมโครงการเกษตรดีที่เหมาะสม GAP เป็นแนวทางการทำเกษตรกรรมที่ผ่านกระบวนการผลิตต้องปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ในเขตตำบลท่าสองคอนที่ได้รับรองเป็นแหล่งผลิต ผ่านการตรวจเพื่ออนุญาตให้ใช้ “Q” รับรองระบบการผลิต คุณภาพและ

ความปลอดภัย มีเกษตรกรประมาณ 8-9 คน ชนิดพืช เช่น ผักกาดเขียว ผักกาด ข้าวโพดหวาน เป็นต้น

ซึ่งสมาชิกกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารบ้านหนองกงเต่าได้ผ่านการรับรองใบ Q ในปี 2551 มี 5 คน ได้แก่ 1. นางสงวน มาตะพัตร ชนิดผักที่ปลูก ผักกาดเขียว 2. นายหนูเต็ม แสงโฮง ชนิดผักที่ปลูก ผักคะน้า 3. นายด้วน ขานดา ชนิดผักที่ปลูก คือ ผักกาดเขียว 4. นางหนูเล็ก ภาภิรมณ์ ชนิดผักที่ปลูก คือ สะระแหน่ 5. นายบุญเต็ม สิงห์ขานอาจ ชนิดผักที่ปลูก คือ สะระแหน่

3.2 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จากนโยบาย “จัดทำที่ดินทำกิน สร้างมูลค่าที่ทำกิน พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คุ้มครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม” การให้งบประมาณ สนับสนุนจำนวนตำบลละ 10,000 บ. จากการคัดเลือกหมู่บ้านเพื่อเป็นตัวแทนของตำบลในเขตพื้นที่ส.ป.ก.มค ที่ควรจะได้รับบริการพัฒนารายตำบล โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง ศักยภาพ ในการทำดำเนินงานหรือ “ของดีของเด่นของตำบล” ซึ่งจะให้กลุ่มเกษตรกรบริหารจัดการให้ สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรเอง ในพื้นที่ตำบลท่าสองคอน กลุ่มที่ได้รับเลือก คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษของบ้านหนองกงเต่า และช่วยประชาสัมพันธ์พื้นที่ บ.หนองกงเต่า ในการแลกเปลี่ยนความรู้จากชุมชนตำบลอื่นๆ ที่เจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงานอยู่

3.3 สถานีอนามัยโนนแต้ ตำบลท่าสองคอน ภายใต้ยุทธศาสตร์ “ใช้พื้นที่เป็นฐาน บูรณาการทุกภาคส่วน สร้างกระบวนการเรียนรู้ สุวิถีชุมชน” การปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณสุขมูลฐาน สุขภาพอนามัยของชุมชนเป็นหลัก ในการปฏิบัติงานที่เข้าไปส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสาร ได้ดำเนินโดยการใช้ชุดตรวจเลือดหาสารพิษที่มีในร่างกายที่เกิดจากการบริโภคอาหารหรือ กลุ่มเกษตรกรที่มีภาวะเสี่ยงต่อสารเคมี แต่ข้อจำกัดของชุดตรวจหาสารพิษมีจำกัดและราคาแพงทาง อนามัยจำเป็นต้องเลือกพื้นที่เป้าหมายของกลุ่มเกษตรกรในการลงไปปฏิบัติการ ซึ่งจะพิจารณาจาก ชุมชนที่มีกลุ่มเกษตรกรเข้มแข็งที่ทำการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ในพื้นที่ตำบลท่าสองคอนจะมีบ้าน หนองกงเต่าเป็นหมู่บ้านที่เจ้าหน้าที่ลงไปปฏิบัติการ ประกอบกับทางกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารได้รับ งบประมาณสนับสนุนจากทาง สสส.จังหวัดมหาสารคามในการจัดกิจกรรม เพื่อตรวจหาสารพิษใน ร่างกายเกษตรกรซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ปรากฏในแผนงานของกลุ่ม จึงได้เชิญเจ้าหน้าที่อนามัย ไปปฏิบัติการและร่วมเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้อบรม เช่น รับประทานผักปลอดสารคืออะไร การปลูกพืชผักไม่ใช้สารเคมีคืออะไร

3.4 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) ที่รับผิดชอบในเขตพื้นที่อำเภอเมือง มหาสารคาม การดำเนินงานภายใต้โครงการ(หลัก) “โครงการฟื้นฟูและพักชำระหนี้เกษตรกรราย ย่อยและยากจน” ของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการการกู้เงินมาใช้เพื่อการเกษตรในเขตตำบลท่าสองคอน ซึ่งได้มีการสนับสนุนการทำปุ๋ยชีวภาพแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยวิธีการ การสาธิต การปฏิบัติและ

การทดลองให้ดู และมีกิจกรรมเสริม เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือนการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายจากการซื้อปุ๋ยมาใช้และหลังจากการผลิตปุ๋ยใช้เอง ในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ช.ก.ส. จะแบ่งเป็นฝ่ายการทำงานเพื่อให้ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ในจังหวัด

3.5 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) จังหวัดมหาสารคามหรือ สสส.มค การดำเนินงานที่มียุทธศาสตร์การทำงานร่วมกับชุมชน เน้นไปที่เกษตรปลอดภัย อาหารปลอดภัย ร่วมกับหน่วยงานในจังหวัด ได้แก่ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดมหาสารคาม (ร้านมันเย็น)โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดินด้วยการทำการเกษตรแบบผสมผสาน (คฟป.)โรงพยาบาลมหาสารคามและเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่มีนโยบาย แผนงาน และโครงการ ในการส่งเสริมและรณรงค์ให้เกษตรกร ลด ละ เลิกการใช้สารเคมี ประชาชนหันมาบริโภคอาหารที่ปลอดภัย โดยจะแบ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในเขตจังหวัดมหาสารคาม ในแต่ละหน่วยงานรับผิดชอบ ในส่วนเจ้าหน้าที่รับผิดชอบของ สสส.มค ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณรายโครงการ ได้แก่ บ้านหนองผือ อ.โกสุมพิสัย, บ้านบ่มทุ่ง อ.วาปีปทุม,บ้านส่องเหนือ อ.เมืองมหาสารคาม, บ้านไคร้หนู่น อ.กันทรวิชัย, บ้านหัวหนองคู อ.นาเชือก บ้านบ่อน้อย อ.เมือง และบ้านหนองกุงเต่า อ.เมืองมหาสารคาม โดยมีเจ้าหน้าที่มาอบรมให้ความรู้ คำแนะนำและสนับสนุนเกษตรกรในระดับพื้นที่ พร้อมกับการเติมเต็มองค์ความรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับโครงการในพื้นที่อื่นภายใต้ประเด็นที่เน้นไปที่เกษตรปลอดภัย อาหารปลอดภัยด้วยกัน และการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ ซึ่งจากความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ จนสามารถขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวขึ้น ในจังหวัดมหาสารคาม ภายใต้แนวคิดการดำเนินงานของเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวด้วยกัน คือ เป็นตลาดเพื่อสร้างทางเลือกให้ผู้บริโภค ได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทำการผลิตด้วยวิถีที่ยั่งยืน และพอเพียง เป็นช่องทางในการกระจายสินค้าในราคาที่เป็นธรรมและเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างผู้ผลิตกับผู้ผลิตและผู้ผลิตกับผู้บริโภคที่มีพื้นที่สาธารณะเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากนั้นจึงดำเนินการเปิดตลาดนัดสีเขียว เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 17 กันยายน 2549 จะมีการตั้งจำหน่าย ผักปลอดสาร อาหารปลอดภัย พืชผักท้องถิ่น จะเปิดทุกๆ วันอาทิตย์ตั้งแต่เวลา 14.00-19.00 น. ณ สวนสุขภาพศรีสวัสดิ์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม สำหรับสมาชิกเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวที่มีกลุ่มปลูกผักปลอดสารบ้านหนองกุงเต่าได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนบ้านบ่อน้อยเกษตรกรยังไม่พร้อมในด้านผลผลิตที่มาจำหน่ายจึงไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายตลาดนัดสีเขียว

3.6 โรงพยาบาลมหาสารคาม จากการสนับสนุน นโยบายด้านการ “นำอาหารปลอดภัยเข้าสู่โรงพยาบาล” ด้วยการสนับสนุนการลดใช้สารเคมีหันมาใช้อินทรีย์และผลิตอาหารปลอดภัยเข้าสู่โรงพยาบาลร่วมกับหน่วยงานในจังหวัด การดำเนินการจะคล้ายกันกับ สสส.มค แต่จะเลือกพื้นที่

เป้าหมายคนละหมู่บ้านกัน ในเขตตำบลท่าสองคอนจะมี บ.บ่อน้อย บ.อุปราษและบ.หนองกุงเต่า ที่มีการดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์เดียวกัน ในส่วนการดำเนินการของโรงพยาบาลเริ่มจากการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานลงพื้นที่เพื่อเข้าหาเกษตรกร ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ด้านการ ลด ละเลิก การใช้สารเคมีและผลักดันให้เกษตรกรหันมาสนใจในเรื่องการปลูกผักปลอดสารมากขึ้น จนจัดตั้งเป็นตลาดเครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคามเปิดบริการทุกเช้าวันศุกร์ (ปัจจุบันตลาดได้ปิดปรับปรุงชั่วคราว) ในระยะแรกมีพื้นที่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายโรงพยาบาลเขตอำเภอเมือง ได้แก่ บ้านหนองกุงเต่า, บ้านแมด, บ้านหนองคู-ศรีวิไล, บ้านบ่อน้อย, บ้านอุปราษ และบ้านร่วมใจ ที่เข้ามาจำหน่ายผักปลอดสาร อาหารปลอดภัย ในตลาดโรงพยาบาล แต่ด้วยปัญหาที่เกิดจากการนำผลผลิตมาขายนั้นบางครั้งผลผลิตมีมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ความหลากหลายของชนิดผักที่อาจจะปนเปื้อนสารเคมีที่นำเข้ามาจำหน่าย ผักบางชนิดมีมากเกินไปกำลังของสมาชิกจะปลูกได้เป็นการยากที่จะทำการตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง ให้แน่ชัดว่านำมาจากที่ไหน ทางกรรมการตรวจจึงต้องออกกฎเข้มงวดมากขึ้น ทั้งตัวเกษตรกร วิธีการปลูกในระดับแปลงและการนำผลผลิตมาจำหน่าย ประกอบกับสมาชิกกลุ่มปลูกผักในบางหมู่บ้านก็เริ่มถอนตัวออกไป และไม่มาจำหน่ายอย่างสม่ำเสมอ ทางโรงพยาบาลจึงมีนโยบายให้ปิดปรับปรุงชั่วคราวก่อนเพื่อลงติดตาม ตรวจสอบและดูแลแปลงเกษตรกรอย่างใกล้ชิด

3.7 ศูนย์พัฒนาชนบทผสมผสานมหาสารคาม (ศูนย์มีชัย) จากนโยบาย การส่งเสริมด้านอาชีพ รายได้ สิ่งแวดล้อม การศึกษา เป็นการส่งเสริมตามงานหน่วยงานของรัฐ โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานพัฒนาจากต่างประเทศ ดำเนินการโดยการส่งเสริมด้านอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน การลงทุนด้านปัจจัยการผลิตด้านการเกษตร ได้แก่ การขุดเจาะบาดาล การดึงเอาน้ำใต้ดิน การขุดไถพื้นที่ การจัดระบบน้ำ ระบบไฟ เป็นต้น และใช้พื้นที่สาธารณะให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินการทั่วภาคอีสาน ซึ่งบทบาทการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารในเขตตำบลท่าสองคอนมี 2 หมู่บ้าน คือบ้านดอนหันและบ้านหนองกุงเต่า โดยการเข้าไปส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ด้วยการลงทุนด้านปัจจัยการผลิตด้านการทำเกษตรเริ่มแรกให้ ตั้งแต่ การขุดเจาะน้ำบาดาล การไถแปลง จัดระบบน้ำ ระบบไฟ หลังจากเมื่อมีผลผลิตจำหน่ายค่อยทยอยผ่อนจ่ายเป็นรายเดือนไป ในปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนหันได้ล้มเลิกการทำเกษตรหลังจากเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตหมดในรอบแรก ก็ไม่ทำการผลิตต่อเพราะเริ่มหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่นเป็นส่วนใหญ่ แปลงปลูกจึงถูกรื้อถอน ระบบน้ำ ระบบไฟ ออกจากพื้นที่ปล่อยให้รกร้าง เหลือแต่แท็งก์น้ำสองอันวางตั้งอยู่สภาพยังแห้งไม่มีน้ำ แต่ยังมีบ้านหนองกุงเต่าที่มีกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารกลุ่มมีความเข้มแข็งและดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีโครงการว่าจะขยายแนวคิด เทคนิค วิธีการปลูกและเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้แปลงสาธิตผักปลอดสารให้แก่ผู้ที่สนใจ

4. การวิเคราะห์ศักยภาพในการปลูกผักปลอดสารของ 4 หมู่บ้านเป้าหมาย

ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของ 4 หมู่บ้านเป้าหมายผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีระดมข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้ง 4 หมู่บ้าน เพื่อวิเคราะห์ถึง ศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัด รวมถึงความต้องการในการส่งเสริม ซึ่งจะให้เห็นปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่สนใจจะเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนในพื้นที่ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ศักยภาพ ข้อจำกัดและความต้องการในการส่งเสริมเกษตรบ้านหนองกงเต่า

ศักยภาพ	ข้อจำกัด
<p>-รวมกลุ่มปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีบนพื้นที่สาธารณะ เนื้อที่ 11 ไร่ ทำการผลิตผักปลอดสารแบบแปลงรวม</p> <p>-มีแหล่งน้ำในพื้นที่ ได้แก่ หนองสระแก้ว หนองดอนปู่ตา บ่อน้ำตื้น ลำห้วยถ้ำเต่าและลำห้วยค้อ</p> <p>-มีกลุ่มโรงปุ๋ยอัดเม็ดชีวภาพ มีสมาชิกดำเนินการผลิตปุ๋ยไว้ใช้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>-มีการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตและเทคนิคองค์ความรู้ในการผลิตผักแบบไม่ใช้สารเคมีจาก ศูนย์มีชัย, สสส.มค.</p>	<p>- กลุ่มยังไม่มีความรู้ที่จะได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่</p> <p>-กลุ่มเกษตรกรยังไม่มีการขยายเมล็ดพันธุ์ผักเก็บไว้ใช้เอง เมล็ดพันธุ์ที่ซื้อมากมีทั้งราคาแพง บางชนิดคุณภาพต่ำทำให้เปอร์เซ็นต์การงอกน้อย</p>

ความต้องการส่งเสริมเกษตรบ้านหนองกงเต่า

1. ต้องการความรู้ใหม่เพิ่มเติม เช่น เทคนิคในการปลูกผักหน้าฝน
2. ต้องการองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติม ทั้งการฝึกอบรมในเรื่องของเทคนิคการทำเกษตร การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากพื้นที่อื่น เช่น อยากไปดูงานเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสาร การทำเกษตรอินทรีย์
3. ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนและพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นพื้นที่ต้นแบบและขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ
4. ต้องการจัดทำตลาดของตำบลเพื่อเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายผักปลอดสารพิษ
5. มีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมรับผิดชอบดูแลอย่างต่อเนื่อง
6. อยากรให้มีการจัดการแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร เช่น การขุดเจาะบ่อบาดาลหมู่บ้านเพื่อขยายพื้นที่ให้ปลูกมากขึ้น

ตารางที่ 5 สักยภาพ ข้อจำกัดและความต้องการในการส่งเสริมเกษตรกรบ้านป่อน้อย

สักยภาพ	ข้อจำกัด
<p>-พื้นที่สาธารณะประโยชน์ 36 ไร่</p> <p>-แหล่งน้ำ แม่น้ำชีไหลผ่าน 1 สาย หนองน้ำ 3 แห่ง ได้แก่ หนองมี หนองวัด หนองท่าเล</p> <p>-มีโรงปุ๋ยอัดเม็ดชีวภาพ ยังไม่มีสมาชิกดำเนินการผลิตปุ๋ยไว้ใช้</p> <p>-มีฐานความรู้การทำเกษตรปลอดสารเคยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก</p>	<p>-การจัดตั้งกลุ่ม เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกไว้กินเองเป็นกลุ่มตามธรรมชาติการไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเนื่องจากการปลูกที่ไม่ต่อเนื่อง ปลูกแล้วหาตลาดรองรับไม่ได้ ผักที่ตลาดต้องการก็ไม่สามารถปลูกให้ได้ ทุนและงบประมาณในการบริหารจัดการกลุ่มก็ยังมี</p>

ความต้องการส่งเสริมเกษตรกรบ้านป่อน้อย

1. อยากใช้พื้นที่สาธารณะมาทำเกษตรปลอดสารของหมู่บ้านสร้างอาชีพในท้องถิ่นไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างจังหวัดและเป็นรายได้เสริมสำหรับชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกิน
2. ต้องการสร้างตลาดผักปลอดสารของตำบล
3. อยากให้มีการสนับสนุนเครื่องสูบน้ำเพื่อสูบน้ำจากแม่น้ำชีขึ้นมาใช้ในการเกษตร
4. อยากให้มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนดูแลอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดการระบบน้ำและไฟฟ้า

ตารางที่ 6 สักยภาพ ข้อจำกัดและความต้องการในการส่งเสริมเกษตรบ้านอุปราช

สักยภาพ	ข้อจำกัด
<p>มีหนองชุมชนขนาดใหญ่ 170 ไร่</p> <p>-มีพื้นที่สาธารณะ 25 ไร่ (ปลูกยูคา)</p> <p>-มีกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารเครือข่ายโรงพยาบาลจำนวน 8 คน ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม (สสส.มค.)</p> <p>-มีกลุ่มผลิตผักรายใหญ่จำหน่ายตลาดสดเทศบาลที่สนใจและกำลังปรับเปลี่ยนขั้นตอนการผลิตที่ยังมีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์</p>	<p>-ด้านแรงงานสมาชิกส่วนใหญ่มีแต่คนแก่ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรงตามวัยเหมือนคนหนุ่มสาวจึงทำให้ขาดแรงงานที่สำคัญในการผลิต กลุ่มสมาชิกยังต้องพึ่งเมล็ดพันธุ์ผักจากตลาดเป็นส่วนใหญ่</p> <p>-ด้านโรคและแมลงศัตรูพืชบางชนิด เช่น เพลี้ยไร กลุ่มเองยังไม่มียุทธวิธีป้องกันกำจัดที่มีประสิทธิภาพได้ผลดี</p>

ความต้องการส่งเสริมเกษตรบ้านอุปราช

1. ชาวบ้านที่ไม่มีที่ทำกินคั้งนั้นจึงต้องการให้มีการจัดสรรพื้นที่สาธารณะสำหรับเพื่อปลูกผักปลอดสาร
2. อยากให้มีหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนด้านต้นทุนการผลิตและเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรแบบปลอดสารพิษ เช่น การอบรมความรู้ อยากทราบว่า จะอย่างไรจะถูกต้อง เทคโนโลยีทางการเกษตร และการเพาะปลูก
3. อยากให้มีการจัดการระบบน้ำอย่างเหมาะสมและทั่วถึง เนื่องจากมีแหล่งน้ำแล้ว แต่ชาวบ้านสูบน้ำมาไม่ได้ เนื่องจากระยะทางไกล และเจ้าของนาไม่ให้พื้นที่ในการขยายแหล่งน้ำบ้านติดซี แต่แหล่งน้ำไม่ทั่วถึง
4. ต้องการไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเกษตร

ตารางที่ 7 สักยภาพ ข้อจำกัดและความต้องการในการส่งเสริมเกษตรบ้านดอนหัน

สักยภาพ	ข้อจำกัด
<p>-มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ 25ไร่</p> <p>-หนองเขื่อนน้อย ขนาด 12ไร่, ห้วยปอปิด</p> <p>-เคยได้รับการสนับสนุนการทำเกษตรจากศูนย์มีชัย (ปัจจุบันเหลือถ้ำน้ำ 2 แห่งก้นน้ำ)</p>	<p>ปัญหาและข้อจำกัดในการผลิตอยู่ ด้านพื้นที่สาธารณะที่จะใช้ทำการผลิตจะต้องใช้เวลาในการปรับสภาพดินทั้งชุดไถ รื้อถอนแปลงขึ้นมาใหม่ จัดระบบน้ำให้เพียงพอต่อการผลิต เนื่องจากสภาพของแปลงปล่อยให้รกร้างไว้นาน ซึ่งจะต้องใช้ทั้งแรงงานคนและงบประมาณในการลงทุนในระยะแรกพอสมควร อีกทั้งด้านองค์ความรู้ แนวคิด วิธีการปฏิบัติ และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่ยังต้องการเข้ามาสนับสนุนจากภายนอก มาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ขั้นตอนวิธีการต่างๆ และติดตามอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มเกษตรกรก็มีความตั้งใจจริงที่อยากจะใช้พื้นที่สาธารณะในการทำเกษตรปลอดสารเพิ่มเติม จากเดิมที่มีการปลูกตามหัวไร่ปลายนาไว้บ้างแล้ว</p>

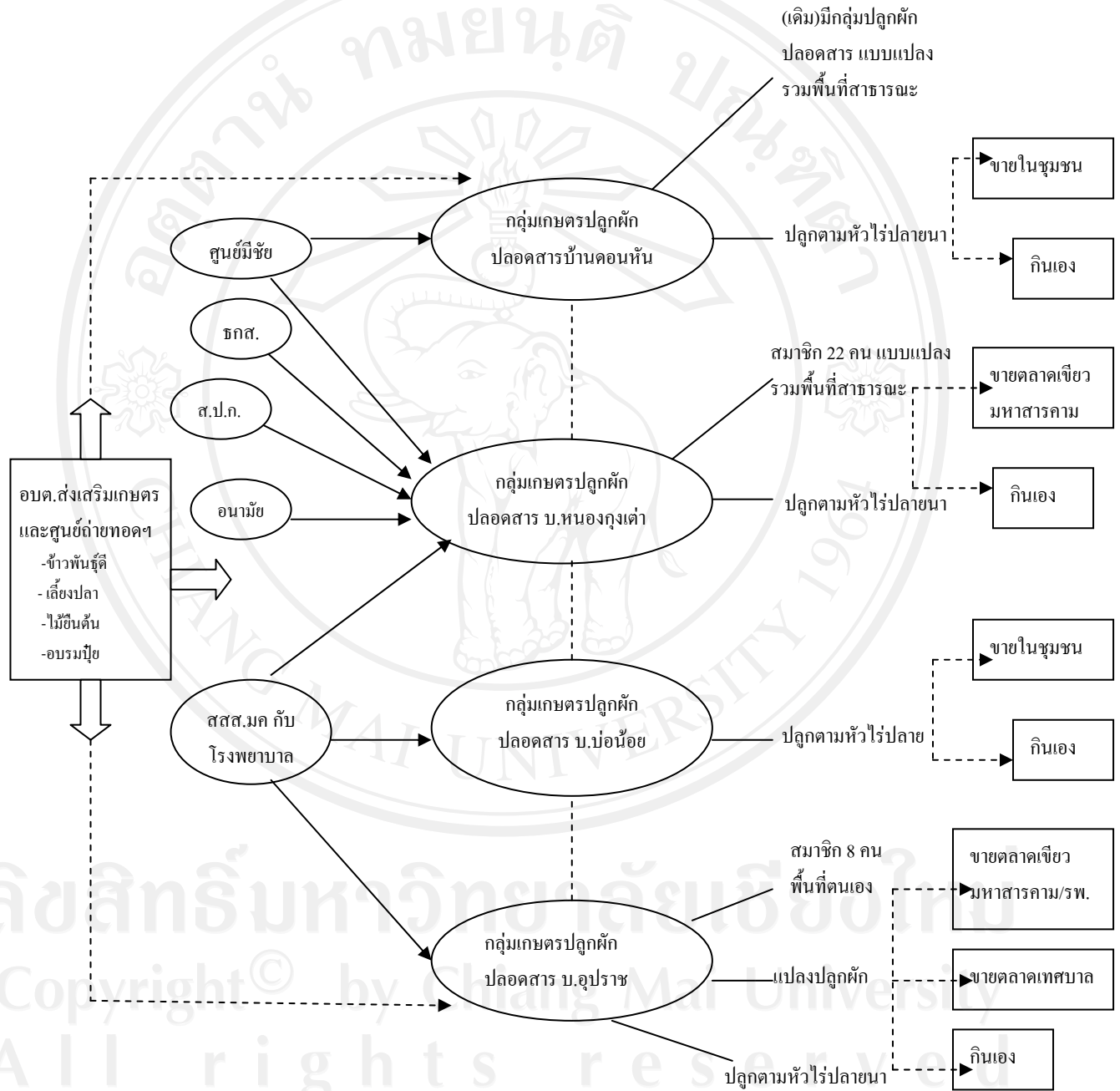
ความต้องการส่งเสริมเกษตรบ้านดอนหัน

1. ต้องการรื้อฟื้นพื้นที่สาธารณะกลับมาทำเกษตรอีกครั้งและมีการพัฒนาอาชีพเสริมในชุมชน
2. มีการจัดการระบบน้ำให้เพียงพอต่อการทำเกษตรตลอดปี รวมทั้งต้องการไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเกษตร

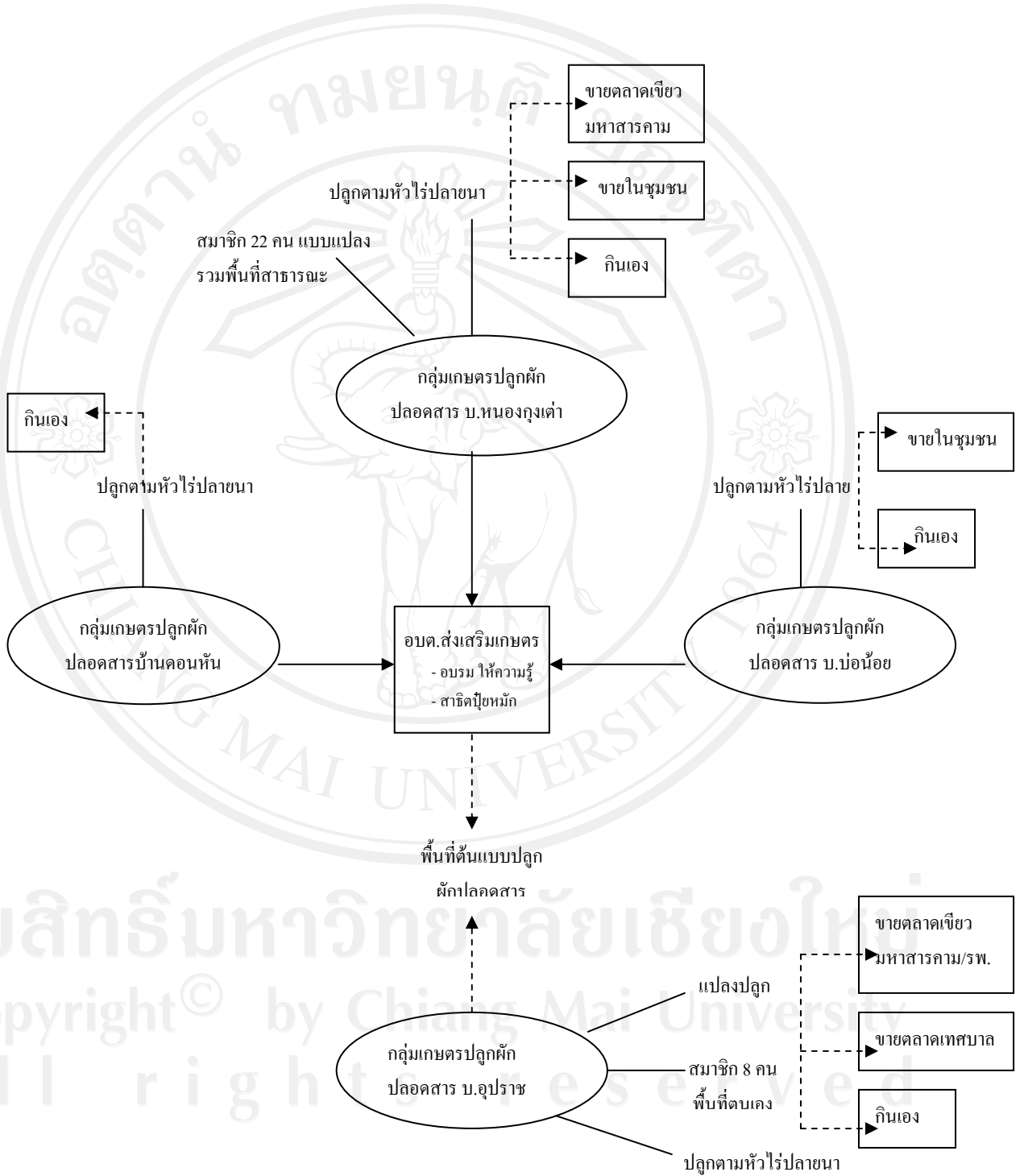
สรุป

จากการศึกษาข้อมูลสักยภาพในการปลูกผักปลอดสารของทั้ง 4 ชุมชนเป้าหมาย พบว่า ทั้ง 4 ชุมชนเป้าหมายล้วนมีสักยภาพด้านทรัพยากรที่สำคัญในการทำเกษตร ทั้ง ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ซึ่งถือเป็นต้นทุนของชุมชนภาคการเกษตร แต่ปัญหาที่พบคือ ไม่มีระบบการจัดการทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ทั้งด้านการเกษตร และการอุปโภคบริโภค ดังจะเห็นได้ว่า ความต้องการหลักของเกษตรกรในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ต้องการให้มีการจัดสรรที่ดินและแหล่งน้ำในการทำเกษตร รองลงมาคือการสนับสนุนปัจจัยในการผลิต อาทิเช่น ไฟฟ้า ระบบประปา และการเติมความรู้และเทคนิคในการทำเกษตรแบบปลอดสารพิษ ดังนั้นการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้เป็นลำดับต้นๆ จึงจะประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์

แผนภาพที่ 4. โครงภาพรวมของกลุ่มปลูกผักปลอดสารของ 4 หมู่บ้าน (เดิม)

แผนภาพที่ 5. สรุปรูปภาพรวมของกลุ่มปลูกผักปลอดสารของ 4 หมู่บ้าน ในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 บทบาท การดำเนินงานและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอบต.ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ผลจากการศึกษา บทบาท การดำเนินงาน และ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของอบต. โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาตลอดกระบวนการวิจัย เริ่มจากการศึกษา ค้นคว้าในเอกสารที่เป็นบทกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนดต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของอบต.และที่เกี่ยวข้อง และการได้ลงมือปฏิบัติการ ด้วยวิธีการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย ระดมความคิด การสัมภาษณ์รายบุคคล และการสังเกตการณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อีกทั้งเป็นบทบาทผู้เข้าร่วมผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนที่จัดโดยอบต. ชุมชนและองค์กรภายนอกในพื้นที่ นำมาประมวลผลตามกรอบวิจัยของประเด็นที่ศึกษา ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปเป็นผลการวิจัย ซึ่งพบว่า

กรอบเนื้อหาการวิจัย โดยมีประเด็นคำถามที่มาจากกรอบเนื้อหาของการวิจัยที่ได้ผ่านการพิจารณากันกรองจากนักวิชาการและนักพัฒนาที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญได้ยอมรับจากผลงานของการทำงานวิจัยและงานพัฒนาในระดับองค์กร เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ชี้ให้เห็นทิศทางกระบวนการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น มีทั้ง *การเตรียมความพร้อม* ของผู้วิจัยและทีมวิจัยชาวบ้าน ก่อนเริ่มลงมือปฏิบัติการจริงในพื้นที่ จากการเข้าร่วมอบรมการแตกกรอบงานวิจัย การลงฝึกปฏิบัติจากพื้นที่จริง การใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล เช่น การเดินสำรวจประเด็นศึกษาฐานทรัพยากรชุมชน การซักถามประวัติศาสตร์ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงชุมชน จากผู้รู้ ผู้ให้ข้อมูล ระดมข้อมูลที่เกิดจากการร่วมกันแสดงความคิดเห็น โต้แย้งและการแลกเปลี่ยนกัน พบว่า เป็นเรื่องที่นักวิจัยที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจะต้องทำการศึกษา เรียนรู้ ในกระบวนการวิจัยมาบ้างแล้ว และพัฒนาศักยภาพตนเองเป็นระยะไป นั่นย่อมแสดงให้เห็นความหมายแล้วว่านักวิจัยจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลไปด้วยพร้อมๆ กันเสมอ

ในการศึกษาบทบาท การดำเนินงานในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษของอบต. ที่มีประเด็นคำถามเป็นแนวทางในการถามและตอบของประเด็นศึกษา พบว่า

การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ที่มีเป้าหมายชัดเจนแล้วว่าจะสัมภาษณ์ใครบ้าง จำนวน 9-10 คน เป็น *การลงเก็บข้อมูล* ที่มาจากอบต.และหน่วยงานที่สนับสนุนในหมู่บ้าน มีการกำหนดกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเกษตร มีทั้งจากอบต. ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ปลัด เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมการเกษตร และสมาชิก อบต. กลุ่มหน่วยงานที่สนับสนุนในหมู่บ้าน ได้แก่ โรงพยาบาลมหาสารคาม สถานีอนามัยตำบลท่าสองคอน สำนักงานปฎิรูปที่ดิน(ส.ป.ก) ศูนย์พัฒนาชนบท(ศูนย์มีชัย) สสส.มหาสารคาม และธนาคารเพื่อ

การเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) เพื่อ **สัมภาษณ์ให้ข้อมูล** มีการพูดคุย ซักถามหรือสังเกตเป็นระหว่างบุคคลเหล่านั้นในเหตุการณ์ต่างๆ ตามโอกาสที่เหมาะสม ดังนั้นถ้ามีการขอสัมภาษณ์ข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนและรัฐวิสาหกิจ หรือกลุ่มบุคคลที่มีบทบาททางสังคม ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเวลาราชการ การประสานเพื่อติดต่อขอรับการสัมภาษณ์ข้อมูล ผู้วิจัยจะต้องเตรียมบทบาทหน้าที่กันให้ชัดเจนมีความพร้อมเพื่อป้องกันการผิดพลาดการคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่เกิดจากการไม่ได้เตรียมตัว การเสียเวลาทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยควรมีการจดบันทึกข้อมูล ใช้เทปบันทึกเสียง และสังเกตร่วมด้วย ในการติดต่อประสานที่ใช้เพียงการสื่อสารทางโทรศัพท์พูดคุยณัดวัน เวลา ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ผู้วิจัยควรเข้าไปพบ โดยตรงเพื่อทำความรู้จักก่อนหรือมีหนังสือขอความอนุเคราะห์ขอสัมภาษณ์ช่วงเวลาพักเที่ยง เลิกงาน หรือเวลาที่เกิดจากข้อตกลงร่วมกันทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม ด้วยการ **แบ่งกลุ่มย่อยกับผู้ร่วมสนทนา** เพื่อให้ข้อมูลหรือให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ออกมาในหัวข้อที่จะสนทนา ที่มีกลุ่มเป้าหมายศึกษาอยู่ 8 - 10 คน ของการประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละครั้ง ผู้ถูกเชิญเข้าร่วมที่ไม่สามารถมาได้ เนื่องจากติดภาระงาน มีประชุม เกือบเกี่ยวข้าว เกือบเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ หรือมีเหตุจำเป็นมาไม่ได้ เมื่อถึงเวลามาเพียง 4-5 คน ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่มีความหลากหลายเป็นมุมมองเฉพาะกลุ่มคนเท่านั้น การประชุมจะใช้เวลาครึ่งวัน ช่วงเช้าหรือครึ่งวันช่วงบ่ายแต่ต้องเป็นข้อตกลงร่วมกันของผู้เข้าร่วมว่าจะสะดวกช่วงไหน เวทีประชุมจะมาจาก 4 หมู่บ้านหลักที่ทำการศึกษาวิจัย ผู้เข้าร่วมมีทั้งเจ้าพนักงาน.อบต. ชาวบ้านที่ทำ การเกษตรอย่างเดียวนั้นมีเวลาให้แค่ครึ่งวัน รับจ้างเข้ากะเป็นช่วงเวลา กลุ่มแกนนำ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่ ประกอบอาชีพต่างๆ สมาชิกเกษตรกรที่ปลูกผักบางคนไปขายทุกเย็นจนถึงเวลาค่ำ บางคนก็ไป บางวันเฉพาะตลาดในเครือข่ายที่ขายประจำและชาวบ้านทั่วไป ซึ่งในการจัดประชุมแต่ละครั้งทำให้เห็นว่าผู้วิจัยและผู้ที่ถูกวิจัย(ผู้เข้าร่วม) จะต้องสร้างความสัมพันธ์กันช่วยในการต่อรองเพื่อสร้างความร่วมมือที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน ที่ไม่เป็นการบังคับและเร่งรีบให้จบการประชุมอย่างรวดเร็ว กำหนดคณะที่เวทีกำลังดำเนินการ ซึ่งจะช่วยให้ไม่บรรลุเป้าหมายของการจัดเวทีครั้งนั้นได้

วิทยากรกระบวนการจากภายนอก การเริ่มเป็นผู้ดำเนินการในเวทีช่วงแรกๆ ที่ผู้วิจัยยังใหม่ต่อประสบการณ์ของกระบวนการวิจัย ความจำเป็นของ **วิทยากรกระบวนการ** ที่จะมาช่วยเสริมในประเด็นหรือหัวข้อ ที่ผู้วิจัยอาจจะมุ่งแต่คำถามเดิมๆ ย้ำแต่ประเด็นที่จะศึกษาเข้าไป ซ้ำมา โดยไม่ได้คำนึงถึงประเด็นที่จะต่อเนื่องตามมาว่าจะเชื่อมคำถามว่าอย่างไร คำตอบที่ได้ก็จะวกกลับไปกลับมา ผู้วิจัยอาจจะงงและไม่สามารถจะจับประเด็นข้อมูลได้ การมีวิทยากรมาช่วยเสริมหรือเป็นตัวหลักในทีมผู้ดำเนินการจะต้องมีการเตรียมความพร้อมกันมาบ้างแล้ว ว่าใครจะทำอะไรบ้างในแต่ละช่วงแบ่งบทบาทกันให้ชัดเจน อีกทั้งวิทยากรยังเป็นผู้คอยให้คำชี้แนะ ฝึกหัด ให้ผู้วิจัยเกิดการ

เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งการฝึกเชื่อมประเด็นคำถาม ควบคุมประเด็นในเวที และสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เข้าร่วม ความเชื่อถือที่มีวิทยากรจากภายนอกมาช่วยในกระบวนการ ชาวบ้านจะให้ความสนใจเป็นอย่างดีต่อผู้ที่มาใหม่ ผู้วิจัยเองที่รู้จักมักคุ้นกับชาวบ้านพอสมควร การค้นหาคำตอบจากการให้แสดงความคิดเห็นออกมาชาวบ้านหรือผู้ร่วมสนทนา มักจะให้ผู้วิจัยเขียนคำตอบออกมาเองโดยไม่ต้องซักถามมากนัก เงื่อนไขส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยเป็นนักศึกษาต้องทำรายงานส่งอาจารย์ การคำตอบที่ได้มาจากที่เป็นจริงอาจจะเท็จและบิดเบือนไปเพราะเกรงว่าจะไม่ได้คำตอบที่ออกมาดูดีที่สุดในถูกต้องตามหลักวัตถุประสงค์ของการศึกษา ฉะนั้นการมีวิทยากรกระบวนการจากภายนอกจะได้มุมมองจากประเด็นศึกษาที่หลากหลายและแตกต่างจากผู้วิจัยซึ่งก็เป็นส่วนสำคัญนำมาประกอบ*การสรุปผลการทำงาน*ของการวิจัยเชิงกระบวนการได้เป็นอย่างดี

ภายใต้ศักยภาพของพื้นที่เป้าหมายที่เป็นพื้นฐานแตกต่างกันทั้งสภาพพื้นที่ ทุนเดิมของกลุ่มเกษตรกร องค์กรความรู้ที่มี ที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ในระยะเวลาของการศึกษาวิจัย 12 เดือน มีกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ การเริ่มศึกษาชุมชน ค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนการสรุปผล ในการศึกษาบทบาท การดำเนินงานของอบต. จะเป็นการส่งเสริมการเกษตรในด้านอื่นๆ ที่ไม่ได้เจาะจงเจาะเรื่องเกษตรปลอดสารอย่างเดียว เช่น โครงการส่งเสริมการแจกพันธุ์ปลาตามแหล่งน้ำสาธารณะ โครงการปลูกป่าตามพระราชเสาวนีย์ ด้วยการแจกไม้ยี่นต้น ต้นยางนา ต้นประดู่ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาอบต. ได้มีการจัดฝึกอบรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพให้แก่เกษตรกรในชุมชน การจัดศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพ การให้คำปรึกษา รับขึ้นทะเบียนความเสียหายของพื้นที่การเกษตรที่เกิดจากปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ น้ำท่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่วิเคราะห์แยกองค์ประกอบในประเด็นการศึกษา สามารถประมวลผล สรุปตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

บทบาท การดำเนินงาน และ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์กรบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ พบว่า

บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในตำแหน่งของบุคลากรในอบต. ตามระเบียบข้อบัญญัติกฎหมายในลักษณะงานที่ปฏิบัติที่ละเลยไม่ได้ตามตำแหน่งเกี่ยวกับการเกษตร สามารถดำเนินการส่งเสริมการเกษตรด้านต่างๆ ให้แก่เกษตรกร และสนองความต้องการของประชาชนที่นอกเหนือคำสั่งจากราชการมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4)พ.ศ. 2546 ตามกฎหมาย มาตรา 67 และ 68 (โกวิทย์ 2548 :240)

บทบาทและหน้าที่การทำงานของ อบต.และ สมาชิก อบต. พบว่า การได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนของประชาชนร่วมดำเนินการบริหารกิจการอบต. โดยหน้าที่หลักเป็นผู้กำหนดนโยบายให้คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนำไปปฏิบัติในรูปของแผนพัฒนาตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาของอบต. พ.ศ. 2548 เพื่อเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย 1)คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 3) คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล นำไปปฏิบัติในรูปของแผนพัฒนาตำบล เกี่ยวกับการส่งเสริมการทำเกษตรปลอดสารที่อบต.และสมาชิก อบต. ได้ร่วมเสนอโครงการ วางแผนกิจกรรมในโครงการ เช่น การอบรมผลิตปุ๋ยชีวภาพ การฝึกอบรมอาชีพต่างๆ และกิจกรรมที่นอกเหนือจากแผนปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งในส่วนของโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ของแผนพัฒนาตำบลจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัด และนโยบายของประเทศ

เจ้าหน้าที่ อบต. ท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “การดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวกับการเกษตร ที่ผ่านมา อบต.ทำสองคอนยังไม่มียุทธศาสตร์การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษโดยตรง ซึ่งโครงการและแผนงานส่วนใหญ่จะเป็นการเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น เพื่อให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยจะมีโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรจากโครงการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร กลุ่มอาชีพรายได้เสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการผลิตข้าว พืชไร่ พืชสวน และฝึกอบรมกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น โครงการอบรมผลิตปุ๋ยชีวภาพ โครงการซึ่งในปัจจุบันมีกลุ่มอาชีพประมาณ 30 กว่ากลุ่ม ซึ่งได้รับการจดทะเบียนจากทางอบต.ในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ”

วิทยากรให้ความรู้ ดำเนินการสาธิตและจัดฝึกอบรม พบว่า ได้ดำเนินการเมื่อ ปี พ.ศ.2549 จนท.วิเคราะห์นโยบายและแผน ฝ่ายพัฒนาชุมชน ฝ่ายส่งเสริมการเกษตรและสำนักงานปลัด จัดโครงการส่งเสริมผลิตปุ๋ยชีวภาพ เป้าหมายในการดำเนินการในครั้งนั้นก็เพื่อที่จะให้เกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนเพื่อเป็นการลดปัญหาการตกค้างปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพงและส่งเสริมให้ชุมชนได้ผลิตปุ๋ยไว้ใช้เอง กิจกรรมที่ปฏิบัติ ได้แก่ อบรมทำปุ๋ยอัดเม็ดให้กับหมู่บ้านที่มีโรงปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำหมักเพื่อนำไปใช้ได้เองภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นการอบรมที่สร้างความรู้ แนวคิด และปฏิบัติทดลอง โดยอบต.สนับสนุนงบประมาณ 1 ครั้ง เป็นจำนวนเงินประมาณ 30,000 บาท ในการดำเนินการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ วัสดุคิปที่ใช้ในการผลิต โดยให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าอบรม คือ ตัวแทน 5 คน ในแต่ละหมู่บ้าน จาก 23 หมู่บ้านเรียนรู้ และนำไปเผยแพร่ต่อในหมู่บ้านของตน

จัดเวทีประชาคมหมู่บ้านร่วมกับประชาชนในพื้นที่ พบว่ามี เจ้าหน้าที่ อบต. ได้แก่ ปลัด จนท.วิเคราะห์นโยบายและแผน นักวิชาการศึกษา นักวิชาการเกษตร นักพัฒนาชุมชน สมาชิก อบต. ของหมู่บ้าน ได้ดำเนินการออกเวทีประชาคมหมู่บ้านเคลื่อนที่ทั้ง 23 หมู่บ้าน แต่ถ้าหมู่บ้านใดมีพื้นที่ใกล้ติดกันหรือพื้นที่ใกล้เคียงก็จะจัดเวทีรวมเข้าด้วยกัน ซึ่งในการออกเวทีประชาคม ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำโครงการที่ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชน คณะกรรมการจัดทำแผนฯ ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ การส่งเสริมด้านการปลูกผักปลอดสารพิษไม่ได้ทำได้โดยตรง เพราะเกษตรกรผู้ปลูกไม่ได้มาของงบประมาณสนับสนุนเพื่อไปดำเนินการ ทำให้ไม่ทราบว่ากลุ่มเกษตรกร ต้องการปัจจัยการผลิตด้านใดเพิ่มเติม การจัดแผน โครงการเข้าไปสนับสนุนจึงไม่มีขึ้น จากการเปิดเวทีประชาคมเพื่อเปิดรับฟังข้อคิดเห็นของประชาชนในการเสนอขอรับงบประมาณสนับสนุนไม่ว่าจะทางด้าน สาธารณูปโภค ปัจจัยพื้นฐาน โครงสร้างพื้นฐาน ในชุมชนต่างๆ ให้ประชาชน ส่วนใหญ่แล้ว ประชาชน จะยังต้องการในด้าน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น”

ฝ่ายบริหาร อบต. ท่านหนึ่งได้ให้เหตุผลว่า “แนวทางพัฒนาจะเน้นที่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาคุณภาพและคุณภาพชีวิต และการพัฒนาด้านการศึกษาและสังคม เป็นหลัก ในการพัฒนาด้านการเกษตรจะดำเนินการในส่วนของฝ่ายส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในการเสนอโครงการหรือแผนงานที่เข้ารับการสนับสนุนและผ่านการลงมติของที่ประชุมสภาเป็นที่สิ้นสุด บางโครงการที่มีความจำเป็นหลังก็ต้องตัดออกไปก่อนเพื่อที่ให้อำนาจในส่วนที่เป็นปัญหาและเป็นความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่เพื่อการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อโครงการนั้น”

การติดต่อประสานงานร่วมกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชนและชาวบ้าน เป็นบทบาทที่อบต. เข้าไปติดต่อประสานความร่วมมือหรือได้รับมอบหมายจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ สหกรณ์การเกษตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ มายังเขตตำบล ที่จะต้องมาปฏิบัติหรือเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้แก่เกษตรกรในชุมชนได้ทราบ จาก อบต.และสมาชิกอบต. ในการกระจายข่าวสารที่เข้าไปติดต่อประสานกับชุมชนด้วยตนเอง แต่บางครั้งก็ประสานไปที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการต่อเพื่อให้เกษตรกรได้รับทราบโดยทั่วกัน

สำรวจ สภาพพื้นที่การทำเกษตร ความเป็นอยู่ ปัญหา ความต้องการและความเสียหาย เช่น การสำรวจและรับขึ้นทะเบียนเกษตรกร การสำรวจความเสียหายที่เกิดจากภัยธรรมชาติต่างๆ อาทิ อุทกภัย วาตภัย เป็นต้น

การทำกิจกรรมด้านการเกษตร อบต. จะมีสมาชิกอบต. จัดทำกิจกรรมต่างๆและปฏิบัติการตามแผนงาน เช่น ส่งเสริมการเลี้ยงปลาให้เป็นแหล่งอาหารชุมชนตามแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน และการเข้าร่วมที่ได้รับเชิญจากกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการให้ลงไปช่วยเหลือในพื้นที่หรือเข้าไปร่วมในกิจกรรมการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ เช่น กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ กลุ่มปลูกมันสำปะหลัง กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกข้าว เป็นต้น

การให้ คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับการเกษตร โดยฝ่ายส่งเสริมการเกษตรของ อบต. ที่ห้องทำงานเป็นที่เดียวกันกับที่ตั้งของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล นักวิชาการเกษตรตำบล ให้ความคิดเห็นว่า “เป็นเหมือนกับศูนย์รวมให้การบริการของทุกหน่วยงานด้านเกษตรที่จะต้องลงไปในพื้นที่ในลักษณะบูรณาการและให้เกิดการบริการ ณ จุดเดียว (One Stop Service)” ณ องค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นการทำงานร่วมกันตามแผนพัฒนาเกษตรของตำบล เกษตรกรก็สามารถเข้ามาติดต่อและขอรับบริการ ให้บริการ ปรึกษา คำแนะนำ จากเจ้าหน้าที่ได้

การอำนวยความสะดวกและให้บริการ อบต.เป็นศูนย์กลางของตำบลที่ให้บริการและอำนวยความสะดวกของประชาชนในท้องที่ ที่ชาวบ้านให้การยอมรับที่จะมาเลือกใช้ โดยให้ความอนุเคราะห์ ด้านการใช้สถานที่จัดประชุมต่างๆ เช่น การจัดฝึกอบรมและส่งเสริมอาชีพ การประชุมผู้นำชุมชนประจำเดือน และการให้ยืมสิ่งอำนวยความสะดวก เต้นท์ โต๊ะ เก้าอี้ การบริการรถดับเพลิง เป็นต้น

โดยสรุปจากการศึกษาพบว่า บทบาท การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในช่วงระยะเวลา 1 ปี ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ยังไม่ได้มีการดำเนินงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตำบลสามปี เนื่องจากการอนุมัติงบประมาณยังอยู่ที่ส่วนกลางเป็นหลัก การจัดทำโครงการต้องเรียงลำดับของโครงการที่ชุมชนต้องการก่อนจากฝ่ายงานส่วนอื่นๆ ซึ่งในระยะเวลาเพียงหนึ่งปีเป็นช่วงสั้นๆ จึงเกิดเป็นความล่าช้าไม่สามารถดำเนินตามแผนไว้ได้บางครั้งยังขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล จังหวัดด้วย ซึ่งโครงการที่ได้รับการเห็นชอบยังไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะ อบต. และสมาชิกอบต. ยังต้องขึ้นอยู่กับหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง ความต้องการของชุมชน กลุ่มเกษตรกรในขณะนั้นด้วย ซึ่งการปฏิบัติตามแผนงานจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับ อบต. สมาชิกอบต. หรือกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งเท่านั้น การดำเนินงานจึงทำได้ยาก

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

จากการศึกษาวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ คือ

ผลสรุป การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอบต. ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

จะพบว่า บทบาท การดำเนินงานของอบต. ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ยังไม่ได้ปฏิบัติตามที่เป็นรูปธรรมโดยตรงในการปลูกผักปลอดสาร แต่มีการดำเนินการที่จะนำไปช่วยในการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตของเกษตรกรในรูปแบบของ การส่งเสริมอาชีพ จัดทำปุ๋ยไว้ใช้ในครัวเรือน ให้คำปรึกษาและรับแจ้งปัญหาที่เกิดจากการเกษตร ที่จะเป็นพื้นฐานให้อบต. เข้าไปส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารให้แก่เกษตรกร โดยประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยท้องถิ่นที่ใช้ระยะเวลาเกือบหนึ่งปีในการวิจัยเพื่อศึกษาบทบาท การดำเนินงานและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอบต. กับหมู่บ้านเป้าหมาย 4 หมู่บ้านเป็นหลัก สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน เป็นการเก็บข้อมูลที่จะทำเป็นอันดับแรกก่อนที่จะเข้าไปดำเนินการตามโครงการหรือแผนปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและได้รู้จักพื้นที่ก่อนที่จะเข้าไป พื้นที่ เพราะจะได้ทราบว่าแต่ละหมู่บ้านมีสภาพทั่วไปของหมู่บ้านเป็นอย่างไร ในการเข้าไปส่งเสริมงานเกษตรหรือโครงการอื่นๆ ในระดับพื้นที่ โดยวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาพร้อมด้วย เราจะทำการศึกษาหรือเข้าไปส่งเสริมอะไร เพื่อที่จะได้กำหนดข้อมูลที่เรควรจะต้องเก็บในระยะแรก ก่อนการดำเนินการขั้นตอนต่อไป ซึ่งจะใช้วิธีการแตกกรอบเนื้อหา ในสิ่งที่ จะศึกษา หรือ กำหนดปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อโครงการที่จะลงมือทำ ควรจะต้องประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อะไรเป็นส่วนที่ควรจะต้องมีเป็นข้อมูลพื้นฐานไว้ หรือด้วยวิธีการ การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อแบ่งประเด็นของการศึกษาออกไปแต่ละกลุ่ม แบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานให้ชัดเจนหรือผลัดเปลี่ยนตามความเหมาะสม ว่าใครควรจะอยู่ในกลุ่มไหน ประเด็นไหน และจะถามข้อมูลเกี่ยวกับอะไรบ้าง ซึ่งจากหมู่บ้าน 4 พื้นที่เป้าหมายในเขตตำบลท่าสองคอนที่ลงไปศึกษาวิจัย คือ

1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน แบ่งเป็น 4 หมู่บ้านเป้าหมายหลัก

เนื้อหาจะเป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไป จัดดำเนินการ 4 ครั้ง ได้แก่ 1. บ้านบ่อน้อย 2. บ้านหนองกงเต่า 3. บ้านคอนหัน 4. บ้านอุปราช เนื้อหาจะเป็นศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้าน เพื่อสามารถนำมาวางแผนการดำเนินการเก็บข้อมูลกลุ่มเกษตรผู้ปลูกผักปลอดสารในหมู่บ้านได้ ผู้เข้าร่วมจะประกอบไปด้วย ทีมวิจัยหลัก, ทีมวิจัยรอง, พี่เลี้ยงโครงการ, ประชาชนผู้รู้, ผู้ที่เกี่ยวข้องและ ผู้ที่สนใจอื่นๆ

วิธีการศึกษา จะแบ่งกลุ่มย่อยระดมข้อมูล ในแต่ละประเด็นคำถามหลักของข้อมูล ออกเป็น 7 กลุ่ม ซึ่งแบ่งบทบาทหน้าที่คนรับผิดชอบในแต่ละประเด็น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความสะดวก สถานการณ์ ผู้เข้าร่วมและไม่มาเข้าร่วมอาจจะต้องปรับประเด็นคำถามให้เหมาะสมกับทีมวิจัยในขณะนั้น ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมจะเน้นให้ทีมวิจัยเกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกันระหว่างตัวนักวิจัยเองและชาวบ้านผู้เข้าร่วมอื่นๆ เป็นฝึกรการทำงานร่วมกันเป็นทีม ให้เกิดความสามัคคีกันมากขึ้น ฝึกปฏิบัติทดลองการใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เทคนิค วิธีการต่างๆ การที่จะได้ข้อมูลมา ตั้งแต่ วิธีการถาม สัมภาษณ์ ตั้งคำถาม การเขียนกระดาษขบรูฟ การจดบันทึก ในแต่ละคนวิธีการต่างๆ ล้วนมีความหลากหลายที่แตกต่างกันไปตามทักษะ ความสามารถที่ไม่เหมือนกัน

ต่อจากนั้น กลุ่มย่อยที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้ ก็เป็นการนำเสนอผลจากการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มว่าได้ข้อมูลอะไรมาบ้างเสนอต่อผู้เข้าร่วมเวทีและร่วมกันแสดงความคิดเห็น แก่ไขข้อมูลเพิ่มเติมของข้อมูล ที่ตรงกับความเป็นจริง

ผลการศึกษาข้อมูล

กระบวนการในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแต่ละหมู่บ้านเป้าหมาย เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากที่ทีมวิจัยได้ร่วมประชุมแตกกรอบเนื้อหาข้อมูลที่จะทำการศึกษา ด้วยวิธีการจัดเวทีประชุมแบ่งกลุ่มย่อยลงสัมภาษณ์ จะมีวัตถุประสงค์และประเด็นข้อมูลบริบทพื้นฐานหมู่บ้านเหมือนกัน ประกอบด้วยประเด็นย่อยในการสัมภาษณ์หลายด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูลทั่วไป ชุมชน ด้านฐานทรัพยากร ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านระบบเกษตร และปัญหาต่างๆ ของชุมชน แบ่งเป็น 4 ครั้ง จากหมู่บ้านเป้าหมาย ดังนี้

ครั้งที่ 1 บ้านบ่อน้อย หมู่ที่ 6

จัดขึ้นวันที่ 4 กันยายน 2551 กระบวนการในการศึกษาข้อมูล บ.บ่อน้อย กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมเวทีมีทั้งทีมวิจัยหลัก ทีมวิจัยรอง พี่เลี้ยงโครงการ กลุ่มเป้าหมายชาวบ้านที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดที่ศาลากลางเป็ริยญวัดบ้านบ่อน้อย ในกิจกรรมครั้งนี้ทั้งทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยรองส่วน

ใหญ่แล้วจะรู้จักมักคุ้นกันคืออยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในเวทีอีกครั้งเป็นกันเองและสนุกสนานไป
ตามๆ กัน

จากการสัมภาษณ์ในกลุ่มย่อย พบว่า ทีมวิจัยยังไม่คุ้นเคยกับการตั้งคำถาม สัมภาษณ์ ว่า
จะต้องถามเจาะลึกในประเด็นคำถามอย่างไร ส่วนใหญ่จะเป็นการถามแบบ ถามมา-ตอบไป ทำให้
ข้อมูลที่ได้มาไม่สามารถลงรายละเอียดได้มากนัก อีกอย่าง ผู้ถูกสัมภาษณ์มาน้อยกว่าผู้สัมภาษณ์
ส่วนใหญ่จะเป็นคนเดิมที่ตอบในประเด็นคำถามต่างๆ การตั้งถามสัมภาษณ์จึงเป็นลักษณะของการ
สวนกัน ไปสวนกันมา จนผู้ให้สัมภาษณ์ไม่รู้ว่าจะตอบคำถามใครก่อน ทีมวิจัยเองยังขาดทักษะ
เทคนิค วิธีการ ความชำนาญ ความมั่นใจในการเป็นผู้ถาม ทำให้ข้อมูลที่ได้มาเป็นเพียงบางส่วนเท่า
นั่นเอง เนื้อหาจะกล่าวรายละเอียดในบทต่อไป

ครั้งที่ 2 บ้านหนองกงเต่า หมู่ที่ 2, 22

จัดขึ้นวันที่ 17 กันยายน 2551 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ประกอบด้วย ทีมวิจัย
หลัก ทีมวิจัยรอง และชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล จัดที่ ศาลากลางเปรียญ บ.หนองกงเต่า กระบวนการใน
เวทีจะคล้ายกับบ้านบ่อน้อย คือ แบ่งกลุ่มย่อย ลงศึกษาข้อมูลเป็นประเด็นๆ ไป

กระบวนการเก็บข้อมูล พบว่า ทีมวิจัยเริ่มคุ้นเคยกับการจัดเวทีมาครั้งหนึ่งแล้ว ทักษะ วิช
การ เก็บข้อมูล เกิดความมั่นใจมากขึ้น การตั้งคำถาม การเขียนกระดาษรูป มีความคล่องตัวมากขึ้น
การเก็บประเด็นคำถามจึงใช้ระยะเวลาที่กระชับขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการจัดกิจกรรมทีมวิจัยนั้น ยังไม่สามารถกำหนด ขอบเขตเนื้อหาของ
ข้อมูลให้ครอบคลุม ครบถ้วนสมบูรณ์ได้ การลงศึกษาข้อมูลจึงเป็นการเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ให้
ทีมวิจัย รู้จัก ศึกษา ค้นหาคำตอบร่วมกัน ฝึกการทำงานเป็นทีม ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ
ด้วยกัน โดยใช้เวทีการเก็บข้อมูลนี้เป็นการฝึกปฏิบัติไปด้วย ในส่วนเนื้อหาจะกล่าวไว้ในบทต่อไป

ครั้งที่ 3 บ้านดอนหัน หมู่ที่ 9

จัดขึ้นวันที่ 3 ตุลาคม 2551 กิจกรรมในครั้งนี้นำผู้เข้าร่วมและกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนไปตาม
พื้นที่ ทีมวิจัยยังเป็นทีมเดิม แต่มีบางส่วนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้มากเหมือนกับเวทีที่ผ่านมา
เนื่องจากติดภารกิจส่วนตัวที่แตกต่างกันไป เวทีจัดที่ ศาลากลางบ้าน บ.ดอนหัน

ประเด็นเนื้อหาจะใช้ข้อมูลเดียวกันในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน กระบวนการ
ดำเนินงานก็จะแบ่งกลุ่มเก็บข้อมูลในแต่ละประเด็น

กระบวนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของ บ.ดอนหัน จะแบ่งการทำงานเป็นช่วงแรกก่อนวันจัด
เวที ทีมวิจัยที่เป็นคนในพื้นที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลและเตรียมข้อมูลไว้บางส่วนแล้ว ประเด็นที่
เหลือจึงดำเนินการศึกษาเพิ่มเติมในวันจัดกิจกรรม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมครั้งนี้
กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลมีทั้งผู้รู้ข้อมูลจริงและไม่สามารถให้คำตอบที่แน่ชัดได้ เป็นเพียงการ

สัมภาษณ์เพื่อให้ได้คำตอบในเบื้องต้นจากการ โจทย์คำถาม โดยไม่ได้เจาะลึกรายละเอียดลงเท่าใดนัก

ในกิจกรรมครั้งนี้ ชาวบ้านที่ให้ข้อมูลจะเป็นกลุ่มเฉพาะที่รับผิดชอบในส่วนของแต่ละประเด็นคำถามเท่านั้น การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับชาวบ้านจึงเกิดขึ้นในกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ข้อมูลที่ได้มายังไม่มีความหลากหลายชัดเจนในประเด็นที่จะนำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องได้

อย่างไรก็ตามในขั้นตอนการดำเนินงานของบ้านคอนนั้นก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งข้อดีนั้นเป็นการประหยัดเวลาการทำงานให้รวดเร็วขึ้น ผู้ให้ข้อมูลจะรู้จริงและรับผิดชอบเฉพาะประเด็นของตน ส่วนข้อเสีย การทำงานในกลุ่มคนเล็กๆ จะรับรู้เฉพาะกลุ่ม การมีส่วนร่วมที่มิวิจัยกับชาวบ้านน้อยมาก ไม่มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทีมวิจัยไม่รู้จักชาวบ้านและชาวบ้านเองก็ไม่รู้ว่าทีมวิจัยมาทำกิจกรรมอะไร ผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะรู้ในส่วนเฉพาะประเด็นข้อมูลที่เตรียมมา แต่ถ้ามีการถามเพิ่มเติมนอกประเด็นคำถามแต่เป็นประโยชน์ในกระบวนการศึกษา ผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบนไม่ชัดเจนได้

จากกิจกรรมในครั้งนี้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ พัฒนาการเปลี่ยนแปลงการเก็บข้อมูลที่มีบางส่วนเริ่มแตกต่างจากเวทีที่ผ่านมาตั้งแต่การเตรียมตัวของชาวบ้านและทีมวิจัย การตั้งประเด็นคำถามที่มีการวิเคราะห์ร่วมกัน ทักษะ วิธีการทำงาน ขั้นตอนกระบวนการที่กระชับเวลามากขึ้น มีความตั้งใจในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมมากขึ้น สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมเป็นระบบ มีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนขึ้น

ครั้งที่ 4 บ้านอุปราช หมู่ที่ 3

จัดขึ้นวันที่ 8 ตุลาคม 2551 เป็นการจัดประชุมกลุ่มย่อย ระหว่างทีมวิจัยทีมเดิมและกลุ่มเป้าหมายเป็นชาวบ้านอุปราช ในประเด็นข้อมูลพื้นฐานเดียวกัน และเป็นการนัดประชุมเพื่อหารือการดำเนินงานต่อไป จัดที่ ศาลาประชาคม บ. อุปราช

กระบวนการศึกษาข้อมูลจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อยตามประเด็น บ้านอุปราชจะเป็นเวทีสุดท้ายที่มีเก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชน 4 หมู่บ้านเป้าหมาย ชาวบ้านหรือผู้รู้ที่มาให้ข้อมูลทีมวิจัยที่เป็นคนในพื้นที่ได้ติดต่อประสานไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว ในการขอความร่วมมือในการลงศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ แต่เมื่อถึงวันดำเนินการจริง ผู้รู้ที่มาให้ข้อมูลในบางประเด็นนั้น บางคนก็ติดภาระหน้าที่ไม่สามารถเข้าร่วมในเวทีได้ ประกอบกับช่วงการจัดประชุมเริ่มเข้าสู่ฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวพอดี

การดำเนินงานในครั้งนี้ จะติดต่อประสานงานเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้านของข้อมูล แต่เนื่องจากชาวบ้านมาน้อยประเด็นข้อมูลที่ตั้งไว้ต้องรวมเข้าด้วยกัน ในส่วนคำตอบที่เป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกัน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมที่ประชุมได้ทบทวนบทบาทการทำงานที่เคยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันไว้ตั้งแต่แรกว่าที่ผ่านมามีบทบาทที่ตั้งไว้ยังไม่สามารถปฏิบัติได้เต็มที่ ยังขาดการต่อเนื่องของการทำงาน นักวิจัยไม่สามารถร่วมดำเนินกิจกรรมได้ เนื่องจากติดภาระหน้าที่เพื่อความชัดเจนของการทำงานจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยให้สะดวกและเหมาะสมกับสถานการณ์การทำงาน

ผลจากการลงศึกษาข้อมูลทีมวิจัยได้พัฒนาการเรียนรู้ ทักษะ การวิเคราะห์สถานการณ์ ชุมชน มีการเสนอ แลกเปลี่ยน และได้ตอบให้ได้ข้อมูลถูกต้องที่สุด พัฒนาระบบการทำงานร่วมกันเป็นทีมมากขึ้น มีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ที่ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี สร้างความมั่นใจในแผนการดำเนินงานต่อไปมากขึ้น

ข้อสังเกตจากการทำกิจกรรม

1. ทีมวิจัยได้เรียนรู้ร่วมศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน สถานการณ์ ปัญหาของชุมชนเป้าหมาย โคนผ่านการประชุมกลุ่มย่อย
2. ทีมวิจัยได้เรียนรู้การแบ่งกลุ่มย่อยลงสัมภาษณ์ข้อมูลแต่ละประเด็น และจัดกระทำข้อมูลอย่างเป็นระบบ
3. ทีมวิจัยได้ทราบถึงข้อมูลบริบทชุมชนเป้าหมาย สถานการณ์ที่เป็นอยู่ ความพร้อม ความเหมาะสมของพื้นที่ที่แตกต่างกันไปในการทำเกษตรปลอดภัย
4. ทีมวิจัยได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นระบบมากขึ้น
5. ทีมวิจัยได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลและเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น สามารถลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน
6. ทีมวิจัยได้เรียนรู้ และพัฒนาการเปลี่ยนแปลงการเก็บข้อมูลที่แตกต่างเหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชน และความพร้อมของทีมวิจัย

1.2 ศึกษาข้อมูลกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในแต่ละชุมชนเป้าหมาย 4

หมู่บ้านเป้าหมาย

จัดขึ้นวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 การลงพื้นที่ศึกษากลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักปลอดภัย สารพิษ 4 หมู่บ้านเป้าหมาย ได้แก่ บ้านหนองกุงเต่า บ้านดอนหัน บ้านอุปราษและบ้านบ่อน้อย ซึ่งการเลือกกลุ่มเป้าหมายจะดูจากพื้นฐานการทำเกษตรแบบไม่ใช้สารทั้งรูปแบบการผลิตแบบรวมกลุ่มและรายบุคคลที่ได้ศึกษามาเบื้องต้นบ้างแล้ว ที่เห็นการทำงานที่ชัดเจนในชุมชน ตั้งแต่สถานการณ์ ความเป็นมา การดำเนินงาน การสนับสนุนจากหน่วยงาน เทคนิค/องค์ความรู้ ที่

เกี่ยวกับการทำเกษตรปลอดสาร การนัดวันที่จะจัดกิจกรรมเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร เพราะช่วงฤดูกาลนี้เกษตรกรหรือชาวบ้านส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวข้าวของตนและรับจ้างเกี่ยวข้าวตามพื้นที่นาต่างๆ สร้างรายจากตรงนี้มากพอสมควร ช่วงนี้จึงต้องคิดกิจกรรมอย่างอื่นและหันไปรับจ้างแทน ทำให้ไม่มีเวลาว่างมาร่วมกิจกรรมได้ จากเดิมกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ 4 หมู่บ้าน มีการติดต่อประสาน วันเวลา สถานที่ ไว้แล้วแต่วันที่จัดกิจกรรมจริงเกษตรกรกลุ่มบ้านบ่อน้อยไม่สามารถเข้าร่วมได้ เวทีประชุมครั้งนี้จึงมีแค่ 3 หมู่บ้าน

กระบวนการศึกษา จะใช้วิธีแบ่งกลุ่มย่อย ออกเป็น 3 หมู่บ้าน ตามหมู่บ้านเป้าหมาย โดยแบ่งบทบาทให้ทีมวิจัยรับผิดชอบ ระดมข้อมูล เขียนจับประเด็นด้วยตนเอง เริ่มจากการตั้งประเด็นคำถามชวนคุยเกี่ยวกับการสถานการณ์ทำเกษตรปลอดสารและเข้าสู่ประเด็นตามกรอบคำถามที่แจกให้ แต่ละกลุ่มได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ข้อมูลต่างๆด้วยกัน การแบ่งกลุ่มย่อยระดมข้อมูลได้ผลสรุปเบื้องต้น พบว่า จาก 3 หมู่บ้านจะแบ่งการผลิตผักปลอดสารเป็น 2 รูปแบบด้วยกันคือรูปแบบที่มีการผลิตแบบรวมกลุ่ม ได้แก่ บ้านหนองกงเต่า และรูปแบบที่ยังคงผลิตแบบรายครัวเรือน ได้แก่ บ้านดอนหัน บ้านอุปราษ ที่มีความแตกต่างทั้งเงื่อนไขปัจจัยภายในและภายนอกในหลายๆ ด้านด้วยกัน ปัจจัยภายในไม่ว่าจะด้านบุคคลที่มีความขยัน อดทน ตั้งใจจริงในการผลิตแบบไม่ใช้สารเร่งการเจริญเติบโต การตระหนักในปัญหาของสิ่งแวดล้อม และกลุ่มชาวบ้านที่มีความเข้มแข็ง ปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงาน องค์กร ภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านความรู้ แนวคิด โอกาสที่ได้เข้าร่วม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำเกษตรปลอดสาร สุดท้ายจะเป็นด้านการตลาดที่เป็นแหล่งรองรับผลผลิตผักปลอดสารพิษ นอกจากการซื้อขายภายในชุมชนแล้วเกษตรกรก็อยากมีรายได้ที่แน่นอน มีอาชีพที่มั่นคง

อย่างไรก็ตาม เดิมทีพื้นฐานการทำเกษตรที่มีมาแต่อดีตของแต่ละหมู่บ้านก็จะปลูกแบบไม่ใช้สารเคมีอยู่แล้ว จะเน้นรูปแบบที่มีการผลิตจะปลูกตามหัวไร่ปลายนาใช้พื้นที่ไม่มากนัก นิยมใช้ปุ๋ยคอกในการบำรุง การผลิตส่วนใหญ่จะปลูกเพื่อไว้กินเอง ความสัมพันธ์จะเป็นระบบเกื้อกูลกัน แลกเปลี่ยน แบ่งปันเพื่อนบ้าน ถ้าเหลือก็จะแบ่ง ขายเป็นการสร้างรายได้เสริม

จากการระดมกลุ่มย่อยข้อมูลที่ได้มา มีการนำเสนอข้อมูลแลกเปลี่ยนกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ รับรู้ รับฟัง ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล แสดงความคิดเห็น เพิ่มเติม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ไปสู่กระบวนการงานวิจัยที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ และพร้อมจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงร่วมกันทั้งทีมวิจัยและชุมชน

ผลการดำเนินกิจกรรม

ข้อมูลที่ได้มานั้น พบว่า ทีมวิจัยยังขาดความรู้ ทักษะ การเจาะลึก ไปในประเด็นคำถามที่ตั้งไว้แล้ว ยังเป็นลักษณะของผู้ถามและผู้ตอบตามประเด็นคำถาม การตอบเพื่อให้ได้รายละเอียดที่ชัดเจนของข้อมูลยังไม่ลึกซึ้งพอ เป็นปัญหาสำหรับข้อมูลที่จะอธิบายออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ปัญหาดังกล่าวทีมวิจัยจึงได้มีข้อสรุปร่วมกันว่าจะต้องมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ทีมวิจัยลงไป สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติมในบางประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรบ้านบ่อน้อยที่ไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ได้ ที่ประชุมได้มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะลงพื้นที่จัดประชุมกลุ่มย่อยอีกครั้งที่บ้านบ่อน้อย การกำหนดวัน เวลาควรต้องรอจังหวะให้การฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวผ่านไปก่อนและทีมวิจัยจะติดต่อประสานกันอีกที

ซึ่งกิจกรรม ลงศึกษาข้อมูลกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านบ่อน้อย ได้จัดขึ้นในวันที่ 20 ธันวาคม 2551 ที่ศาลาหน้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัยและเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารและผู้สนใจ วิธีการจะใช้การประชุมกลุ่มเป้าหมายเก็บข้อมูล ชวนคุย สัมภาษณ์ การปลูกผักที่มีในชุมชนว่าเริ่มมาอย่างไร ต่อจากนั้นก็ได้ถามในส่วนของประเด็นที่เตรียมไว้แล้ว

ข้อสังเกตจากกิจกรรม

1. การจัดกิจกรรม ต้องคำนึงถึง สถานการณ์ ความพร้อม ความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย และทีมวิจัยให้สอดคล้องกันและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น
2. กระบวนการเก็บข้อมูลที่ใช้วิธีแบ่งกลุ่มย่อยทีมวิจัยยังมีทักษะการจับประเด็น และเจาะรายละเอียดของข้อมูลไม่ชำนาญนัก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีพี่เลี้ยงกลุ่มคอยดูแล ช่วยเหลือ ชี้แนะในการกระบวนการทำงาน
3. ระยะเวลาที่เร่งรีบในการเก็บข้อมูล มีผลต่อรายละเอียดของข้อมูลที่ไม่ชัดเจนและถูกต้องได้

ในกระบวนการเรียนรู้ของกิจกรรมที่ผ่านมาทั้งหมดตั้งแต่เริ่มแรกจะเน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งทีมวิจัยและชุมชนเป้าหมาย เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านการเรียนรู้ตั้งแต่การค้นหาโจทย์วิจัย การศึกษาข้อมูล การวางแผนและการปฏิบัติการ เป็นต้น ที่ต้องปรับตัวในรูปแบบวิธีการ หรือลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์นั้นๆ

1.3 ศึกษาข้อมูลบทบาท การดำเนินงานของอบต.และองค์กรภาคีที่สนับสนุนในพื้นที่

เป็นข้อสรุปหลังจากการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมได้หารือกันในเรื่องการลงเก็บข้อมูลบทบาท การดำเนินงานของอบต.และภาคีที่เกี่ยวข้อง และลงความเห็นร่วมกันว่าจะใช้วิธีการลงสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลไป และกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ เป็นกรอบคำถามของแนวทางในการซักถาม มีการบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป ปากกาและสมุดบันทึกเป็นเครื่องมือเก็บผลการศึกษาค้นคว้า ข้อมูล จากนั้นในที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์เป็นหลัก และผู้ที่เกี่ยวข้องในข้อมูลที่ศึกษา ซึ่งจะแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนที่จะลงสัมภาษณ์ คือ ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนและส่วนขององค์กรภาคีสนับสนุนเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารในพื้นที่ตำบลท่าสองคอน

จากการร่วมระดมถึงบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของหน่วยงานที่เคยเข้ามาสนับสนุนในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมฯ มีการเสนอรายชื่อ เป็นผลสรุปออกมา คือ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ในส่วนของ อบต.

1. ส่วนฝ่ายบริหาร ได้แก่ นายกอบต,รองนายกหรือ เลขานุการนายก
2. ส่วนฝ่ายพนักงานประจำ ได้แก่ ปลัดอบต. , จนท.วิเคราะห์นโยบายและแผน, จนท.พัฒนาชุมชน, จนท.ส่งเสริมการเกษตร
3. ฝ่ายสมาชิก อบต.

ฝ่ายองค์กรภาคีสนับสนุน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาชนบทฯ (ศูนย์มีชัย) สำนักงานปฏิรูปที่ดิน สสส.มหาสารคาม โรงพยาบาลมหาสารคาม สถานีอนามัยโนนตำบลท่าสองคอน สำนักงานเกษตรอำเภอ (นักวิชาการเกษตรประจำตำบล) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)

จากนั้นในที่ประชุมได้หารือกันต่อไปประเด็นและวิธีการที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลว่าควรจะมีเนื้อหาหรือประเด็นอะไรบ้าง เพื่อให้สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาท การดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรค ด้านการส่งเสริมฯ ซึ่งได้จำแนกเป็นประเด็นหลัก ดังนี้

1. นโยบายด้านการส่งเสริมฯ
 - มีอะไรบ้าง อะไรบ้าง
2. แผนงานด้านการเกษตร
 - มีอะไรบ้าง ว่าอย่างไร
 - แนวทางที่จะเข้าไปส่งเสริม มีอะไรบ้าง อย่างไร
 - เป้าหมายในการลงไปส่งเสริมหรือความคาดหวังที่ลงไป ว่าอย่างไร
3. บทบาท/วิธีการในการส่งเสริม
 - เมื่อไหร่ / ปีใด มีการดำเนินงานอย่างไร กิจกรรมอะไร

- ผลการดำเนินเป็นอย่างไร
- 4. พื้นที่เป้าหมายในการส่งเสริมการเกษตร
- 5. งบประมาณที่เข้ามาสนับสนุน
- 6. ปัญหา/อุปสรรค ในการส่งเสริมฯ (ถ้ามี) เป็นอย่างไรบ้าง
- 7. การติดตามประเมินผล มีการดำเนินหรือไม่ อย่างไร
- 8. ทักษะคติของ จนท.อบต./ ภาคิ ความเป็นไปได้ คิดอย่างไรเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรปลอดภัย คิดว่าเป็นอย่างไร
- 9. (ภาคิ) ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร (ถ้ามี ขอเอกสารเพิ่มเติม)
- 10. (ภาคิ) นโยบายของหน่วยงานนั้นๆ (ถ้ามี ขอเอกสารเพิ่มเติม)

หลังจากนั้นได้แบ่งผู้รับผิดชอบหลักในการลงไปสัมภาษณ์กับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรม นักวิจัยลงสัมภาษณ์เก็บข้อมูลที่ได้รับมอบหมาย

การลงพื้นที่สัมภาษณ์รายบุคคล ครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลบทบาท การดำเนินงานของอบต. และหน่วยงานที่เคยมาส่งเสริมฯ ข้อมูลปัญหา อุปสรรคต่อการดำเนินงานด้านการทำเกษตร วัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลบทบาท การดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคต่อการส่งเสริมงานด้านการเกษตร นำไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่อการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยพิชที่ เหมาะสมในชุมชน

ผลจากการเก็บข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลบทบาท การดำเนินของอบต.และภาคิที่เข้ามาส่งเสริม ข้อมูลปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานที่ผ่านมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะนำมารวบรวม และเรียบเรียงให้เชื่อมโยงกัน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลนำไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยของอบต.ร่วมกับชุมชน

บทเรียนที่ได้รับจากกิจกรรม

1. วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลที่ทีมวิจัยใช้เป็นเพียงบางส่วนของ การเก็บข้อมูลมา ทีมวิจัยต้องศึกษา คั่นคว้า จากระเบียบแบบแผน นโยบายของหน่วยงานประกอบ
2. ทีมวิจัยได้ฝึก ได้เรียนรู้วิธีการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล จากประเด็นคำถาม ที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเก็บข้อมูล
3. ทีมวิจัยยังขาดความชำนาญ ความเป็นมืออาชีพจากการใช้วิธีการสัมภาษณ์ ทำให้เกิดอาการไม่กล้าถามและประหม่าขณะถามและได้ตอบ
4. การตั้งประเด็นคำถามและเตรียมในการสัมภาษณ์ช่วยให้ทีมวิจัยรู้กรอบการเก็บข้อมูลไม่หลงประเด็น

2. ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล และเติมเต็มข้อมูล

ทีมวิจัยสรุปข้อมูล

ภายหลังจากที่ทีมวิจัยได้ลงสัมภาษณ์ข้อมูลบทบาท การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษเสร็จสิ้นแล้ว จึงได้มีนัดหมายเพื่อกันประชุมสรุปผลการศึกษาข้อมูลและเป็นการทบทวนสถานการณ์งานวิจัยร่วมกัน ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย.52 โดยมีผู้เข้าร่วม ทีมวิจัยหลัก 9 คน ทีมวิจัยรอง 3 คน อาจารย์พี่เลี้ยงโครงการ 1 คน พี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานชุดเกษตรกรรมยั่งยืน 1 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงาน CBMAG อีสาน 1 คน และเจ้าหน้าที่ SUBNODE มมส. 1 คน รวมทั้งหมด 16 คน สถานที่ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน จะเห็นได้ว่าการประชุมครั้งนี้ผู้เข้าร่วมนอกจากทีมวิจัยแล้ว จะมีในส่วนของพี่เลี้ยงต่างๆ ที่เข้าร่วมด้วย เนื่องจากทีมวิจัยเห็นว่าการสรุปข้อมูลที่ไปสัมภาษณ์ควรมีจากหลายฝ่ายที่มาให้ข้อคิดเห็นสำหรับข้อมูลที่ได้มาครบถ้วนหรือต้องเติมในส่วนใดเพิ่ม

เวทีเริ่มจากการทบทวนกิจกรรมของงานวิจัย หลังจากที่มีการลงสัมภาษณ์ข้อมูลมาเกี่ยวกับประเด็นบทบาท การดำเนินงานและปัญหา อุปสรรคขององค์กรผู้ที่มาส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารในพื้นที่ ว่าทีมวิจัยไปสัมภาษณ์ใครมาบ้าง ใช้วิธีการอย่างไร ซึ่งทีมวิจัยไปสรุปข้อมูลให้กับผู้เข้าร่วมเวทีฟัง และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในส่วนของคุณข้อมูล ต่อจากนั้น เป็นการหารือรูปแบบการจัดเวทีนำเสนอตรวจสอบข้อมูลต่อชุมชน

นำเสนอข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง

กิจกรรม เวทีนำเสนอข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วันที่ 28 เม.ย 52 ผู้เข้าร่วม 60 คน มาจากทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยรองรวม 18 คน อ.พี่เลี้ยงโครงการ 1 คน เจ้าหน้าที่ SUBNODE มมส. 1 คน พี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานชุดเกษตรกรรมยั่งยืน 1 คน ชาวบ้านจากสี่หมู่บ้านเป้าหมาย บ้านละ 5 คนรวม 20 คน และแกนนำจากหมู่บ้านอื่นหมู่บ้านละ 1 คน รวม 10 คน องค์กรภาคีจาก ศูนย์มีชัย 1 คน อนามัยโนนแค้น 1 คน ธกส. 2 คน จนท.อบต. ฝ่ายบริหาร 2 คน ฝ่ายส่งเสริมเกษตร 1 คน ฝ่ายพัฒนาชุมชน 1 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลบริบทชุมชน 4 หมู่บ้าน ,ข้อมูลผู้ส่งเสริมและผู้ถูกส่งเสริม, ข้อมูลบทบาทการส่งเสริมการทำเกษตรปลอดสารพิษที่ผ่านมาของ อบต. และเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์แนวทางและกำหนดบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ สถานที่ได้เปลี่ยนจากโรงเรียนมาเป็นที่ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากระยะทางไปมาสะดวกและอยู่ใกล้สำหรับหน่วยงานที่เข้าร่วมในเวที

กระบวนการเริ่มจากการชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยหัวหน้าโครงการ โดยเชิญนายกอบต.ท่าสองคอน เป็นคนกล่าวเปิดงาน หลังจากนั้นจะเป็นการนำเสนอข้อมูลและแลกเปลี่ยน

เติมเต็มข้อมูล โดยทีมวิจัยเป็นผู้นำเสนอผลการศึกษาผลข้อมูล ผ่านเครื่องฉายโดยใช้เครื่องฉาย เพาะเวอร์พ้อยซ์ ซึ่งทีมวิจัยผู้รับผิดชอบนำเสนอข้อมูลจะมีอยู่ 4 คน ที่นำเสนอข้อมูลพื้นฐานชุมชน แต่ละหมู่บ้าน และบทบาทของอบต.ที่ได้เข้าไปส่งเสริมเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ ของแต่ละพื้นที่และอีกหนึ่งคนเป็นการนำเสนอบทบาทภาคีที่มีการสนับสนุนในพื้นที่ การนำเสนอใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง หลังจากนั้น เป็นช่วงการเติมเต็มข้อมูล มีการนำเครื่องมือ Mind Mapping มาใช้ประกอบการเก็บบันทึกข้อมูลเพิ่มเติม โดยมีพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานชุดเกษตรกรรมยั่งยืน เจ้าหน้าที่ SUBNODE มมส. และอ.พี่เลี้ยงโครงการ ช่วยในการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆ กับชาวบ้าน และผู้เข้าร่วม ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นของตนออกมา และเห็นข้อมูลไปด้วยกันจากภาพรวมทั้งหมดของการนำเสนอในเวที

ข้อสังเกตจากกิจกรรม

เป็นการดำเนินกิจกรรมโดยทีมวิจัยเป็นหลัก บทบาทของอบต. นอกจากให้ความสะดวกในการใช้สถานที่แล้ว การเข้ามามีส่วนร่วมและร่วมเป็นผู้ดำเนินการหลักจะมีเฉพาะบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการเกษตรซึ่งเดิมก็เป็นทีมวิจัยหลักอยู่แล้ว แต่ในส่วนของ บุคลากร เจ้าหน้าที่ของอบต. สมาชิก อบต. หรือ นักวิชาการเกษตรตำบล และบุคคลที่เกี่ยวข้องของฝ่ายต่างๆ ไม่ได้เข้าร่วมและร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นในการจัดกิจกรรมของ อบต. เพื่อเสนอผลปัญหาการเกษตรของชุมชน ถ้าการเข้ามามีส่วนร่วมที่ไม่หลากหลายฝ่าย หลายองค์กร ชุมชน การสะท้อนปัญหาที่ออกมาจากชุมชน จะเป็นเพียงความต้องการของกลุ่มคนในชุมชน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เท่านั้น ปัญหาหรือความจำเป็นอื่นๆ ที่อบต. ไม่สามารถรับรู้ได้อันเกิดจากสมาชิกชุมชนชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้เข้าร่วมและไม่กล้าแสดงความคิดเห็นออกมา แต่มีความเดือดร้อน มีความต้องการและมีความจำเป็นเหมือนกัน อบต. ก็ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์และประเมินศักยภาพของชุมชนโดยรวมได้ ดังนั้น ในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านหรือการระดมปัญหาของชุมชน ที่จะนำไปจัดทำแผนพัฒนา อบต.จะมีวิธีการอย่างไร ที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ร่วมรับรู้ ร่วมรับฟัง และร่วมแสดงความคิดเห็นกันออกมา ที่มาจากชุมชนเป็นส่วนใหญ่และครอบคลุมทั่วพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ และอบต. นั้น มีเงื่อนไข ปัจจัย และข้อจำกัดอะไรที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวได้

3. การเสนอข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษในระดับชุมชน

เป็นการนำเสนอข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากการทำเกษตรที่มีอยู่ในชุมชนและเสนอหาแนวทางการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษในระดับชุมชนแบบบูรณาการร่วมกับองค์กรและภาคี

อื่นๆที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ การดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องหลังจากได้นำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาจากการเกษตรของชุมชนแล้วว่าชุมชนแต่ละพื้นที่ที่มีศักยภาพต่างกันอย่างไร ทั้งข้อจำกัด ปัญหาและความต้องการ มาใช้ในการสรุปและประเมินสภาพพื้นที่ชุมชนออกตามระดับสาเหตุของปัญหาและความสำคัญ ซึ่งจะใช้วิธีการแบ่งกลุ่มย่อยระดมความคิด มีวิทยากรกระบวนการช่วยในการชี้ประเด็นและดำเนินการระดมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะใช้ชื่อว่า “แนวทางการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ” แบ่งเวทีย่อยออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

1. กลุ่มเจ้าหน้าที่ อบต. และภาคีเครือข่าย ประเด็นคำถาม แนวคิด รูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรด้วยวิธีการระดมข้อมูล สรุปได้ ดังนี้

แนวทางการส่งเสริมและข้อจำกัดของอบต.และหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนในพื้นที่ ซึ่งแบ่งตามหน่วยงาน ได้แก่

จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)จังหวัดมหาสารคามหรือ สสส.มค การดำเนินงานที่มียุทธศาสตร์การทำเกษตรปลอดสาร อาหารปลอดภัย ที่มีความพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่มาอบรม ให้ความรู้ คำแนะนำและสนับสนุนเกษตรกรในระดับพื้นที่ แต่การดำเนินงานก็ต้องสิ้นสุดไปตามระยะเวลาของโครงการที่เข้ามา ทั้งนี้ทั้งนั้นเกษตรกรต้องเป็นตัวหลักที่จะลงมือปฏิบัติในพื้นที่ของตน

ส่วนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือ ธกส. จะเข้ามาในรูปแบบให้การช่วยเหลือเกษตรกรจากที่เคยกู้เงินไปใช้ในการเกษตรเพื่อเข้าโครงการพักชำระหนี้ มีการลงพื้นที่จัดกิจกรรมหลายอย่างทั้งการฝึกอบรม การสาธิต การให้ความรู้แก่เกษตรกรที่สามารถนำไปช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเช่น การให้ความรู้เรื่องปุ๋ยหมัก อินทรีย์ชีวภาพ การทำน้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก แชมพู ไข่ใช้เอง เพื่อเป็นความรู้ติดตัวสามารถประกอบเป็นอาชีพเสริม สร้างรายได้ลดรายจ่ายได้ แต่การเข้ามาส่งเสริมในระดับพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเข้ามาในกลุ่มของลูกค้าที่เป็นสมาชิก ธกส. มีแพ็คเกจสำเร็จรูปที่มีแผนดำเนินงานไว้ล่วงหน้าแล้วจะต้องทำอะไรบ้างตามยุทธศาสตร์ของหน่วยงานให้ครอบคลุมต่อเกษตรกรทุกพื้นที่ทั่วประเทศ

ศูนย์พัฒนาชนบทแบบผสมผสานหรือ ศูนย์มีชัย จะเป็นหน่วยงานเอกชนที่มีกิจกรรมการสนับสนุนที่แตกต่างกันไป ในการลงในพื้นที่ในเขตตำบลท่าสองคอน มีอยู่ 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านดอนหันและบ้านหนองกุงเต่า เป็นการลงทุนให้ชาวบ้านก่อนแล้วส่งคืนเป็นรายเดือน โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิต ซึ่งในส่วนที่บ้านดอนหันและบ้านหนองกุงเต่าได้มีการสร้างแท็งก์น้ำให้แก่ชาวบ้านและวางโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดกลุ่มอาชีพ การให้องค์ความรู้ วิธีการ การปลูก ให้เมล็ดพันธุ์ จนถึงการใช้ปุ๋ย ครอบและวางระบบน้ำระบบไฟในแปลง แต่โดยส่วนใหญ่แล้วโครงการที่ชาวบ้านได้รับจะเป็นโครงการที่สนองตามนโยบายของหน่วยงาน ซึ่งการทำงานของ

ศูนย์มีชัยถ้าได้เข้ามาส่งเสริมอาชีพในพื้นที่ใดแล้ว ก็จะเวียนเปลี่ยนไปยังพื้นที่อื่นที่ยังขาดแคลน และต้องการความช่วยเหลือ ไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่องการเกษตรอย่างเดียว มีทั้งด้านสุขภาพ ทุนการศึกษา เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด มีระบบแผนการแผนดำเนินงานที่ชัดเจนตามแผนยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาตำบล ที่เกิดจากการออกเวทีประชาคมหมู่บ้าน ตามระดับปัญหาและความต้องการของชุมชน มีความพร้อมทั้งด้านงบประมาณ อำนาจอิสระที่สามารถปฏิบัติได้เลยที่เห็นสมควรตามข้อบัญญัติของกฎหมาย “แต่การจัดประชุมประชาคมแต่ละครั้งส่วนใหญ่ ชาวบ้านยังต้องการในด้านสาธารณสุขปกศ โครงสร้างพื้นฐานอยู่เกี่ยวกับเรื่องการเกษตรจึงปรากฏออกมาอย่างมาก” เจ้าหน้าที่อบต. ท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ในเวที

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานภายนอกทั้งจาก สสส.มค ชกส. และ ศูนย์มีชัย ที่ได้เข้ามาสนับสนุนด้านการเกษตรในชุมชนจะมีประโยชน์และมีผลดีต่อเกษตรกรมาก แต่การเลือกกลุ่มเป้าหมายก็จะมีเจาะจงส่วนกลุ่มคน เนื่องจากการทำงานไม่ได้ประจำอยู่เฉพาะในเขตพื้นตำบลเดียว ต้องกระจายพื้นที่เป้าหมายไปยังเขตตำบลอื่นๆ งบประมาณที่สนับสนุนก็เฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่ถูกเลือกและได้เข้ารับการส่งเสริมเท่านั้น แต่เกษตรกรกลุ่มอื่นจากหมู่บ้านใกล้เคียงที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมหรือไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่เลือกแต่มีปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือการเกษตรเช่นกัน จึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งที่หน่วยงานที่เข้ามาไม่สามารถกระจายให้ทั่วพื้นที่ของตำบลได้ ทั้งภาระงานที่ไม่สามารถลงมาติดตามอย่างเป็นประจำในบางหน่วยงานจึงไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรได้

อย่างไรก็ตาม อบต. ซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด ที่มีความได้เปรียบทั้งด้านการทำงานในระดับพื้นที่ มีอำนาจอิสระในตัว มีบุคลากร มีงบประมาณอุดหนุน สามารถดำเนินการกิจการใดๆ จากปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างเต็มที่ ซึ่งปัญหาทางการเกษตรจากการใช้สารเคมีอาจจะยังไม่มีมีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ให้จัดเป็นแผนปฏิบัติและดำเนินการอย่างจริงจัง แต่การปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการ จากการผลิตแบบใช้สารเคมี ให้เกษตรกรตระหนักถึงผลกระทบที่ได้รับและหันมา ลด ละเลิก การใช้สารเคมี ใ้ใจในสุขภาพของตน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อบต. สามารถดำเนินการด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่เกษตรกรได้ โดยไม่ต้องรอให้เกิดเป็นปัญหารุนแรงก่อนถึงจะแก้ไข อีกทั้งการที่มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนในชุมชนที่หลากหลาย ก็เป็นโอกาสที่ดีของอบต.ที่จะเป็นทั้งกลไกประสานความร่วมมือการพัฒนาภาคการเกษตรเข้าด้วยกัน เป็นทั้งที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และร่วมลงมือปฏิบัติในพื้นที่เดียวกันได้

2. กลุ่มชาวบ้าน ได้แก่ ส.อบต. , กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน และ ชาวบ้าน ประเด็นคำถาม บทบาท อบต. ในการส่งเสริมฯที่ผ่านมาเป็นอย่างไรและความคาดหวังในการส่งเสริมฯ ของชาวบ้านต่อ อบต. ควรเป็นอย่างไร ผลสรุปได้ว่า

กลุ่มของชาวบ้านส่วนใหญ่แล้วเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีการทำเกษตรปลอดสารเป็นทุนเดิมอยู่แล้วปลูกตามหัวไร่ ปลายนา ไว้กินเอง เหลือจึงขาย แต่ก็ยังมีเกษตรกรบางส่วนที่มีความสนใจและต้องการอยากจะทำเกษตรปลอดสารในพื้นที่ของตน แต่มีปัญหาไม่มีเพียงพอ ปัญหาการจัดการด้านอื่นๆ อีกทั้งความต้องการเพิ่มเติมในด้านองค์ความรู้ แนวคิด เทคนิค และวิธีการทำเกษตรแบบอินทรีย์ชีวภาพอยู่ โดยเกษตรกรมีความคาดหวังอยากจะทำให้อบต.หรือหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้คำแนะนำช่วยเหลือในการทำเกษตรอย่างจริงจังที่เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น

หลังจากนั้น เป็นการนำข้อมูลมาสรุปรวมทั้งเวทีกลางเพื่อนำเสนอและร่วมกันหาแนวทางในการส่งเสริมและจัดทำแผนกิจกรรมร่วมกัน

ผลโดยสรุปว่า หลังจากมีการนำเสนอและเติมเต็มข้อมูลบริบทชุมชนและข้อมูลกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสาร ข้อมูลบทบาทการสนับสนุนเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ ข้อมูลองค์กรภาคี(ผู้ส่งเสริม) สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ปัญหาการทำเกษตรและได้แนวทางในการส่งเสริมเกษตรปลอดสารของอบต. ดังนี้

- การจัดการเรื่องน้ำ เกี่ยวกับระบบน้ำ ระบบไฟ
- การบริหารกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่ม การสร้างแกนนำกลุ่ม อบรมแนวคิด
- เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรอินทรีย์ อบรมเรื่องแนวคิดและปฏิบัติทดลอง
- ศูนย์การเรียนรู้เกษตรปลอดสาร ที่ บ.หนองกุงเต่า และ บ.อุปราช
- ตลาดปลอดสาร ต.ท่าสองคอน เป็นตลาดกลางรับซื้อ สินค้าเกษตร มีระบบการตรวจสินค้าที่ได้ มาตรฐาน
- ศึกษาดูงาน เกี่ยวกับการจัดการน้ำ การทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- ขยายพื้นที่ปลูกสู่ไร่นา และจากไร่นามารวมกลุ่ม
- ตั้งนโยบายและแผนการส่งเสริม 3 ปี หรือ 5 ปี มีเจ้าหน้าที่ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อสังเกตจากกิจกรรม

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม โดยเฉพาะในส่วนของเจ้าหน้าที่จากหลายๆ ฝ่าย มาน้อยไม่เกินไปตามเป้าหมายไว้ ในช่วงของการดำเนินกิจกรรมเจ้าหน้าที่บางคนก็มาตอนบ่าย บางคนไม่อยู่ในที่ประชุมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมร่วมกับภาคีเครือข่ายในรูปแบบ

ของแผนงานยังออกมาไม่ชัดเจนนัก อีกทั้งเวลาได้เลยกำหนดมาพอสมควร กลุ่มเป้าหมายบางคนก็อาจจะกลับบ้านแล้ว เนื่องจากมีภาระหน้าที่ตามกิจวัตรประจำวันของแต่ละคน ผลปรากฏที่สรุปได้จากเวทีจะเน้นไปที่ความต้องการของชุมชนมากกว่า ว่าถ้าจะทำการเกษตรในพื้นที่สิ่งแรกที่ชาวบ้านต้องการหรือในพื้นที่ซึ่งขาดอยู่ควรจะเป็นเรื่องอะไร ซึ่งจากข้อเสนอของชุมชนส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่เรื่องการจัดการน้ำ เนื่องจากแต่ละชุมชนมีลักษณะพื้นที่สูงต่ำแตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่ แต่ก็ถือได้ว่าเวทีครั้งนี้เป็นการเริ่มต้นที่ดี โดยเริ่มจากค้นหาในสิ่งที่ชุมชนต้องการเกี่ยวกับงานด้านการเกษตรซึ่งไม่เฉพาะเจาะจงไปที่เรื่องการปลูกผักปลอดสารอย่างเดียว แต่ครอบคลุมไปถึงภาคการเกษตรทั้งหมดของชุมชน มีการลงลึกในแต่ละพื้นที่ว่าจะทำอะไรจึงจะสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ดึงน้ำใต้ดิน น้ำจากแหล่งต่างๆ ขึ้นมาใช้ในการเกษตรและการอุปโภคบริโภคได้ และแนวทางในการส่งเสริมฯ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเสียส่วนใหญ่ ส่วนการบูรณาการร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของอบต.และองค์กรอื่นๆ นั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังปัญหาที่ได้กล่าวมาในข้างต้น

4. จัดทำแผนงานประจำปีในการส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัยจากสารพิษต่อชุมชน

เป็นกิจกรรมที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและแนวทางการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรที่อบต. จัดทำเป็นแผนการเกษตรของตำบล โดยเป็นแผนงานมีทั้งระยะสั้นและระยะยาว ที่ต้องมีการวางไว้ล่วงหน้าตามลำดับความสำคัญก่อนหลังในแผนปฏิบัติการ อาจจะสนับสนุน ในรูปแบบของ การให้งบประมาณ การให้ความรู้ การฝึกอบรมและปฏิบัติการ การศึกษาแลกเปลี่ยนระหว่างพื้นที่ เป็นต้น หลังจากการดำเนินการทุกครั้งต้องมีการสรุปผลของกิจกรรมและประเมินผลที่ได้รับนำไปเป็นบทเรียนเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในแผนงานต่อไปได้ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยได้มีกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ของอบต. ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ที่เป็นส่วนหนึ่งนำไปจัดเข้าเป็นแผนงานประจำปีของตำบลได้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสาร ด้วยกิจกรรม คือ

4.1 การศึกษาดูงานเพื่อเป็นการสร้างการเรียนรู้

กระบวนการเริ่มจาก การจัดประชุมปรึกษาหารือเรื่องสถานที่ในการศึกษาดูงาน และได้สรุปผลออกมาโดยคำนึงถึงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและความต้องการของชุมชน จากข้อสรุปในการประชุมมีมติร่วมกันในการไปศึกษาดูงานที่ศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน นายผาย สร้อยสระกลาง จากศูนย์เรียนรู้ชุมชนอีโต้้น้อย อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ โดยมีประเด็นหลักในการศึกษาเรียนรู้ ดังนี้ 1.เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม 2.แนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์โดยการพึ่งตนเอง 3.การเติมเต็มแนวคิด องค์ความรู้ด้านการเกษตรปลอดสาร

การศึกษาจัดงานจัดขึ้นในพรุวันที่ 10 มิถุนายน 2552 วัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษให้แก่ อบต.ท่าสองคอน เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้การทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสรุปบทเรียนการศึกษาจัดงานและวางแผนกิจกรรมที่จะดำเนินร่วมกันการต่อไป

ผู้เข้าร่วม ทีมวิจัยหลัก 7 คน(รวมฝ่ายส่งเสริมเกษตรอบต.) ทีมวิจัยรอง 4 คน นักวิชาการเกษตรประจำตำบล 1 คน ส.อบต. 2 คน ชาวบ้านและผู้สนใจ 9 คน ทีมพี่เลี้ยง 2 คน รวมทั้งหมด 25 คน โดยคัดเลือกเฉพาะกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายของการศึกษาที่มีความสนใจจริงและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดกิจกรรมกำหนดการ

กำหนดการ

โครงการ “ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำเกษตรตามหลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”

ณ ศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน โดย นายผาย สร้อยสระกลาง
บ้านสระคูณ ต.โคกล่าม อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

- เวลา 04.00 น. ออกเดินทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน
- เวลา 07.00 น. ถึงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ นายผาย สร้อยสระกลาง จ.บุรีรัมย์
- เวลา 07.30 น. เดินสำรวจแปลงเกษตร
- เวลา 10.00 น. แนวคิดหลักการการทำเกษตรแบบพึ่งตนเองตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง โดย นายผาย สร้อยสระกลาง วิทยากรประจำศูนย์ปราชญ์
- เวลา 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา 13.00 น. อบรมเทคนิคการทำเกษตรและการจัดการน้ำ
- เวลา 15.00 น. สำรวจแปลงสมาชิก
- เวลา 17.00 น. บทเรียนและเทคนิคที่ได้รับและวางแนวทางในการทำงานต่อไป
- เวลา 19.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ผลการดำเนินกิจกรรม สรุปได้ดังนี้

การดำเนินในช่วงเข้าทีมศึกษาดูงาน แนะนำตัวต่อผู้เข้าร่วม และเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้กับนายผาย สร้อยสระกลาง ต่อจากนั้นทีมวิทยากร (ศูนย์ปราชญ์) พาชมแปลงการทำเกษตรประณีตปลูกพืชแบบผสมผสาน มีทั้งผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น หน่อไม้ และสระน้ำ 1 สระ เป็นต้น ต่อจากนั้นไปเดินสำรวจไร่นา การปลูกข้าวแบบไม่ใช้สารเคมี การปลูกไม้ยืนต้นตามคูคันนา จนถึงเวลาพัก

เที่ยง ต่อจากนั้นช่วงบ่ายทีมวิทยากร (ศูนย์ปราชญ์) ร่วมกันร้องเพลง อุดรรัฐว่ แก้วเงิน และเป็นการฟังบรรยายเนื้อหาและแลกเปลี่ยนประเด็นคำถามในเรื่องการจัดการน้ำ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการกลุ่ม โดยทีมวิจัยได้แบ่งให้มีคนหลักในการชี้นำคำถาม และผู้เข้าร่วมท่านอื่นๆ แลกเปลี่ยนซักถามร่วมกัน ซึ่งคำถามส่วนใหญ่จะเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เติมเต็มแนวคิดร่วมกันกับวิทยากรประจำศูนย์ปราชญ์ และเดินสำรวจอีกครั้ง ในแปลงเกษตรแบบผสมผสานของนายสกุล แก้วเลื่อน เป็นลักษณะของการทำเกษตรประณีต ในพื้นที่ 7 ไร่ จุดสระเลี้ยงปลา ปลูก ไม้ผลชนิดต่างๆ ปลูกพืชผักสวนครัว และวิธีการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากไส้เดือนฝอยและเติมความรู้พร้อมกับแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดการทำเกษตรแบบผสมผสานระหว่างการเดินสำรวจ

ซึ่ง นายสกุล (วิทยากรศูนย์ปราชญ์) ได้เล่าว่า แต่ก่อนก็ไม่คิดที่จะมาทำการเกษตรแบบประณีต ครอบครัวก็ลำบากพอสมควรมีหนี้สิน อาชีพเกือบทุกอาชีพ เช่น ค้าขาย รับจ้าง ไปเมื่องนอก ก็เคยทำมาหมดแล้ว ก็ไม่สามารถช่วยให้หมดหนี้สินได้ มีแต่จะเพิ่มมากขึ้น ลูกสาว ลูกเขย ก็ต้องไปทำงานต่างจังหวัด ไม่ได้อยู่เฝ้าเรือน จนได้มาเห็นการทำเกษตรประณีตของพ่อผาย ก็มีคิดว่าถ้าเราลองทำดูก็ไม่เสียหายอะไร อีกทั้งเราก็อยู่บ้านรับจ้างทำงานทั่วไปอยู่แล้ว จนกระทั่งได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเริ่มจากการขุดสระไว้ก่อนเพื่อกักตุนเป็นแหล่งน้ำ ต่อมาก็ปลูกไม้ยืนต้น พืชสวนชนิดต่างๆ ก็มีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก” จนมาถึงปัจจุบันนี้ แปลงเกษตรประณีตก็ช่วยลดรายจ่ายลงไปมากจากการซื้ออยู่ ซื้อกิน และมีการจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยอุดรรัฐว่ในครอบครัวด้วย ลูกหลานก็มาทำอาชีพการเกษตรช่วยกัน มีรับจ้างใกล้ๆบ้าน เป็นรายได้เสริม ไม่ต้องเดินทางไปต่างจังหวัดที่ไกลๆ เกิดการพึ่งตนเองในระดับครอบครัวของตนได้

จากนั้น คณะศึกษาดูงานได้กลับเข้ามาในหอประชุมคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับทีมวิทยากรเพิ่มเติมทั้งเรื่องการจัดการน้ำด้วยวิธีการของนายผาย บอกว่า “เขาเสียดจ้งได้จึงสิเอาน้ำอยู่” (แปลว่าเราจะทำอย่างไร จึงจะเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้) อันแรกคือ จัดแบ่งพื้นที่ให้พอเหมาะ ขุดสระไว้ 1 สระก่อน เปิดน้ำลงในสระ พื้นฟูสภาพของน้ำด้วยการเติมปุ๋ยคอกลงไป จะช่วยบำบัดน้ำและเป็นแหล่งอาหารของ หอย ปู ปลา ต่างๆ ในน้ำ ปลูกพืชหลายชนิดปนกันไป เป็นต้น

โดยบรรยากาศมีการแลกเปลี่ยนสนทนากันอย่างสนุกสนาน เป็นกันเองในเวที มีการซักถามร่วมกัน นอกเหนือจากประเด็นที่เตรียมมา เช่น เทคนิคการขายไก่พันธุ์ไข่ ระยะของการเก็บไข่ไก่ เทคนิคการเลือกพันธุ์วัว เป็นต้น ผ่านไปสักระยะทีมวิจัยจึงได้กล่าวสรุปและขอบคอบคุณทางทีมวิทยากรและถ่ายรูปเป็นที่ระลึก สร้างความประทับใจให้แก่ผู้เข้าร่วมเป็นอย่างมาก

หลังจากนั้น คณะศึกษาดูงานจึงได้ระดมความคิดสรุปสิ่งที่ได้จากการดูงานครั้งนี้ มีรายละเอียดดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวพระราชดำริหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างแนวคิดให้ผู้เข้าร่วม เติมแนวความคิด ให้มีความตั้งมั่น ให้รู้จักตัวเอง ชนาะตัวเอง รู้ว่าเราเป็นใคร รู้ผู้อื่น การเริ่มต้นทำกับครอบครัวตนเองก่อน ทำความเข้าใจกับครอบครัว สร้างศรัทธาให้คนเชื่อมั่น ศึกษาหาความรู้ทั้งเทคนิคและวิธีการ ทดลองปฏิบัติการ ทำให้เป็นตัวอย่าง เป็นต้นแบบ มีรูปธรรม เกิดการขยายผลให้คนทั่วไป โดยเริ่มจากคนที่ใกล้ชิดก่อน อุดร รุ่ง ราชรับ-ราชจ่าย นำไป สู่การพึ่งตนเองได้

การจัดการน้ำ ให้รู้จักพอประมาณ กำหนดปริมาณการใช้น้ำ ทำน้ำขุ่นให้ใส รู้วิธีการเก็บน้ำ เริ่มจากการขุดสระก่อน ปลูกพืชที่เหมาะสม จัดให้เป็นระบบ ทั้งในน้ำและบนบก

การบริหารจัดการกลุ่ม ให้รู้จักมีกิจกรรมร่วมกัน วางแผนร่วมกัน สร้างศรัทธาให้ตนเอง ทำในครอบครัวก่อน ขยายผลสู่ครอบครัวที่สนใจ นำหลักกรรมภิบาลไปใช้ มีความสามัคคี มีคุณธรรม มีสัจจะ ซื่อสัตย์ ปฏิบัติตามกฎ ให้แต่ละคุ่มปกครองตนเอง กระจายอำนาจ โปร่งใส ประชุมอย่างต่อเนื่อง บูรณาการร่วมกัน มีการวางแผนต่างๆ อย่างมีส่วนร่วม หลังจากนั้นเป็นการวางแผนคร่าวๆ ที่จะพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอบต. ในการส่งเสริมเกษตร ซึ่งทีมวิจัยมีความเห็นร่วมกันว่าจะประชุมเพื่อทบทวนผลของการศึกษาดูงาน ที่นำไปพัฒนาการเรียนรู้ต่อไปได้อีก เช่น การจัดฝึกอบรม การจัดปฏิบัติการทดลอง การจัดทำแปลงสาธิต เป็นต้น

ข้อสังเกตจากกิจกรรม

การรับฟังบรรยายจากนายผาย ช่วงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประเด็น ในการสนทนา จะไม่เน้นไปที่หลักการและวิธีการปฏิบัติมากนัก แต่จะเป็นลักษณะการเรียนรู้ เติมเต็มแนวคิด ทักษะคิด ต่อการทำเกษตรมากกว่า อีกทั้งทางวิทยากรได้ร้องเพลงอุดรรัฐ เพลงบัญญัติครัวเรือน ที่สร้างแรงกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างมาก ที่จะกลับไปอุดรรัฐ จัดทำบัญญัติครัวเรือนในครอบครัวตนเองไว้

หลังจากการศึกษาดูงาน จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้ทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษาดูงานมีความสนุกสนาน ค่อนข้างมากขึ้น ตั้งแต่ออกเดินทาง จะเห็นได้จากการพูดคุย หยอกล้อกัน ทั้งระหว่างเดินสำรวจแปลงเกษตร ระหว่างอยู่บนรถมีการสนทนา พร้อมกับร้องเพลงสลับกันไปและยังถึงสิ่งที่ได้ไปดูงานมา ว่ากลับไปเราจะทำอะไรกันบ้าง และสิ่งที่ได้เรียนรู้มา จากพ่อผาย ได้ให้แง่คิดไว้ อย่างไร และเราจะดำเนินการอะไรต่อไปหลังจากเสร็จสิ้นจากการศึกษาดูงาน

กิจกรรมการศึกษาดูงานเป็นการสร้างการเรียนรู้ เติมแนวคิด เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำเกษตรที่มีรูปธรรมให้เห็นชัดเจน สร้างแรงจูงใจต่อผลที่ได้รับเป็นอย่างดี แต่ถ้าขาดเจ้าหน้าที่และบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในการจัดทำข้อเสนอแผนงานด้านการเกษตรสนับสนุนในพื้นที่ ซึ่งยาก

ต่อการที่จะนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้และเกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้เห็นถึงความสำคัญของงานด้านการเกษตรที่มีต่อชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้

4.2 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและจัดทำแปลงสาธิตการปลูกผักปลอดสาร

โดยการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับ แนวคิด และเทคนิคการทำเกษตรปลอดสารพิษและจัดทำแปลงสาธิตการทำเกษตรปลอดสารพิษสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจขึ้น ในวันที่ 22 มิถุนายน 2552 สถานที่ดำเนินการแปลงสาธิต นายมานิตย์ กองศูนย์ (ทีมวิจัย) ม.3 ต.ท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 42 คน จาก นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอบต. สมาชิกอบต. ที่เป็นทีมวิจัยร่วม ทีมวิจัย คณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านอุปราษ เกษตรกรและชาวบ้านผู้ที่สนใจ อาจารย์พี่เลี้ยงโครงการและพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงาน มหาสารคาม มาร่วมสังเกตการณ์ในเวทีด้วย รายละเอียดตามกำหนดการ

กำหนดการ

โครงการ “อบรมเชิงปฏิบัติการการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษและจัดทำแปลงสาธิตการทำเกษตรปลอดสาร”

ณ แปลงสาธิต นายมานิตย์ กองศูนย์

บ้านอุปราษ หมู่ 3 ต.ท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม

เวลา 08.30 - 9.00 น.	ลงทะเบียน
เวลา 09.30-10.00 น.	กล่าวชี้แจงวัตถุประสงค์ โดย นางสาวอภิญญา ภาณินุศย์ หัวหน้าโครงการวิจัย
เวลา 10.00 -12.00 น.	สาธิตการทำปุ๋ยหมักชีวภาพและสารสกัดจากสะเดา โดยทีมวิทยากร
เวลา 12.00 -13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 -15.00 น.	ปฏิบัติการทดลองการปลูกผักปลอดสารพิษในแปลงทดลอง
เวลา 15.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ผลการดำเนินกิจกรรม สรุปได้ดังนี้

กิจกรรมเริ่มด้วยการลงทะเบียน การแจกเอกสารของโครงการ สารเร่งพด.1,2 และ7 (สนับสนุนจากนักวิชาการเกษตรส่งเสริมการเกษตรอบต.) การแนะนำตัวทีมวิจัยกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ซึ่งในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้เชิญ ฝ่าย

บริหารอบต. ปลัด อบต. เกษตรตำบล เข้าร่วมกิจกรรมและร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น แต่เมื่อถึงเวลามีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ได้

หลังจากนั้น เป็นการบรรยายถึงการทำเกษตรปลอดภัย การไม่ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช พร้อมกับสาธิตการทำปุ๋ยหมักชีวภาพและสารสกัดจากสะเดา โดยทีมวิทยากรผู้บรรยายจาก นายเชื่อน พรหมมาร์คย์ ประธานกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพบ้านหนองงูงเต่า และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอบต. เป็นผู้ทำการสาธิตขั้นตอน พร้อมกับบรรยาย ถึงสรรพคุณของชนิดพืชที่นำมาเป็นส่วนผสมทำปุ๋ยหมักและสารจากสะเดา ว่าเป็นสรรพคุณอย่างหนึ่งทางยา แก่รักษาโรคและบรรเทาอาการต่างๆ ได้ เช่น ใบสาบเสือ ใช้ห้ามเลือดจากแผลสด ใบตะไคร้หอม ป้องกันยุงได้ เป็นต้น

ภายในงานจะมีการติดโปสเตอร์ของ สารเร่งพด. วิธีการและประโยชน์ ชนิดพืชสมุนไพรธรรมชาติกำจัดศัตรูพืช เช่น ใบสาบเสือ ใช้ควบคุมกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล มะเขือเทศใช้กำจัดไรแดง หนอนไยผัก เป็นต้น จนกระทั่งทางทีมวิทยากรได้ทำการสาธิตเสร็จสิ้น และได้มอบปุ๋ยหมักให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการนำไปใช้ในแปลงของตน ในช่วงพักกลางวันทางทีมวิจัยเห็นว่าอากาศร้อนอบอ้าวมาก จากกำหนดการเดิมเราจะเตรียมแปลงปรับปรุงบำรุงดินและปลูกผักแปลงแปลง จนได้ทำการเลื่อนออกไปและนัดวันกันมาแปลงปลูกผักในวันถัดไป

ข้อสังเกตจากกิจกรรม

กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนที่รู้จักและสนิทกับนักวิจัยเท่านั้นความหลากหลายที่มาจากกลุ่มอื่นจึงไม่ค่อยมี การทำงานจึงเป็นลักษณะของการทำเฉพาะกับกลุ่มคนบางส่วน

ทีมวิจัยมีความคาดหวังให้ทางอบต.เห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ โดยการยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ในด้านงบประมาณสนับสนุน แต่สิ่งที่อบต.ช่วยได้เพียงกำลังคนของเจ้าหน้าที่นักวิชาการเกษตร ความรู้ทางสายงานและเดินที่ โต๊ะ เก้าอี้ เท่านั้น

การจัดทำแปลงสาธิต เป็นการเปิดให้ชุมชนได้รับทราบ ได้รับรู้ และเห็นถึงความสำคัญของการทำเกษตรแบบอินทรีย์ สร้างเครือข่ายของศูนย์สาธิตการทำเกษตรปลอดภัยในระดับตำบลที่จะนำไปขยายต่อในหมู่บ้านอื่นๆ ได้ด้วย

แปลงสาธิตที่ร่วมกันทำขึ้นมา เป็นแรงกระตุ้นให้นักวิจัยตื่นตัวกับการทำเกษตรปลอดภัย โดยเริ่มจากที่ตนเองก่อนแล้วค่อยขยายสู่เพื่อนบ้านใกล้เคียง

กิจกรรมนี้ได้สร้างความสามัคคี รักใคร่ ประองตอง เห็นความเป็นทีมงาน เกิดกลุ่มคนที่เข้มแข็งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากกิจกรรม

กิจกรรมนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างอบต.กับชุมชนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารที่เห็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งบทบาทหลักในการดำเนินงานของอบต. ที่ควรจะสนับสนุน ได้แก่

- 1) อบต. ที่เกี่ยวข้องควรเข้าร่วมจากหลายๆฝ่ายให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
- 2) ให้การสนับสนุนทั้งปัจจัยการผลิตและองค์ความรู้
- 3) เติมเต็มแนวคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประโยชน์จากการทำเกษตรปลอดสารและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ
- 4) ติดตามประเมินผลและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- 6) จัดเป็นแผนงานด้านการเกษตรประจำปีของตำบล
- 7) ประสานร่วมมือจัดทำแผนงานร่วมกับองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร จะนำไปสู่การขยายแนวคิด พัฒนาภาคการเกษตรในชุมชนต่อไปได้

5. ติดตามผลการดำเนินงานพร้อมกับส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรอย่างต่อเนื่อง

การติดตามผลการดำเนินงาน

เป็นกิจกรรมที่คณะทำงาน ที่มีทั้ง อบต. สมาชิกอบต. ทีมวิจัยให้ข้อสรุปร่วมกัน ดำเนินการติดตามผลการดำเนินงานจากการจัดทำแปลงสาธิตเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในการส่งเสริมการเกษตร โดยจะมีสมาชิกทีมวิจัยที่มีทั้ง นักวิชาการส่งเสริมเกษตร อบต. สมาชิกอบต. ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เป็นกลไกหลักในการจัดตั้งแผนการติดตามผลการดำเนินงานและประเมินผล แต่การกำหนดบทบาทยังไม่ได้ระบุออกมาชัดเจนว่าควรจะมีคณะกรรมการติดตามกี่คน ใครจะรับผิดชอบเรื่องอะไร การติดตามผลจึงมีแก่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอบต. และสมาชิกทีมวิจัยบางคน ได้ทำการดำเนินการติดตามในระยะต่อไป เพื่อจะรวบรวมเป็นข้อสรุปของผลการดำเนินกิจกรรมและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาเกษตรและขยายผลต่อไปยังพื้นที่หมู่บ้านอื่นในเขตตำบลต่อไป

บทเรียนจากกิจกรรม

การหาหรือแต่งตั้งกรรมการติดตามผลเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มคนที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้หลังจากการทดลองปฏิบัติการได้สิ้นสุด ซึ่งตรงกับช่วงฤดูกาลทำนาของเกษตรกร อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มเข้าสู่การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของฝ่ายบริหารอบต.ทีมวิจัยบางส่วนจากบทบาทเดิมที่เป็นสมาชิกและเคยเป็นฝ่ายบริหารอบต.มาก่อน ก็จะลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่ในสมัยหน้า ที่มีทั้งกลุ่มเดียวกันและกลุ่มที่อยู่ตรงข้ามกัน การเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมใน

ดำเนินงานจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาตามข้อคิดเห็นของหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะ อบต.และสมาชิกอบต. และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรตัดสินใจเฉพาะบางกลุ่มคนเท่านั้น

6. สรุปบทเรียนจากการวิจัย

เพื่อทบทวนกระบวนการดำเนินงานและผลที่เกิดขึ้นอันจะนำไปเป็นบทเรียนต่อชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไปได้

การจัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยต่อชุมชน

เป็นรูปแบบของการจัดนำเสนอข้อมูลร่วมกับชุมชน เพื่อสรุปกิจกรรมทั้งหมดตลอดระยะเวลาดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้เข้าร่วมมาจาก อบต. สมาชิกอบต. กลุ่มเกษตรกร ผู้นำชุมชน ทีมพี่เลี้ยงโครงการและผู้ที่สนใจ มีทั้งหมู่บ้านเป้าหมายหลักและหมู่บ้านต่างๆ ในเขตพื้นที่ตำบลท่าสองคอน จัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 เป็นการนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัยต่อการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในชุมชนและเปิดรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัยจากผู้เข้าร่วมเพื่อนำมาประมวลผลภาพรวมของการวิจัยไปประกอบการวิเคราะห์และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในการจัดทำข้อเสนอแนะต่องานวิจัยต่อไป สรุปการแลกเปลี่ยนในเวทีมี ดังนี้

- ปัญหาการปลูกผักปลอดสารพิษ ชาวบ้านไม่สามารถทำได้เพราะไม่ได้ผลผลิตที่ดี ทั้งปัญหาเพลี้ย ศัตรูพืชต่างๆ และวัชพืช
- เกษตรกรจะต้องใช้วิธีการสังเกตในการป้องกันรักษาด้วย เช่น การสังเกตหลังจากการรดสารที่หมักจาก ตะไคร้หอม ใบบอระเพ็ด เพื่อป้องกันเพลี้ยและแมลงต่างๆ ที่สำคัญตัวเกษตรกรเองต้องขยัน ห้ามเกียจคร้าน
- ต้องมีการดูแล ป้องกัน โดยการใช้สารจากธรรมชาติ การใช้สารเคมีนั้นเห็นผลเร็ว แต่สารจากธรรมชาติก็ทำได้แต่ใช้เวลานานกว่า ดังนั้นเราต้องขยัน หมั่นสังเกต อย่าให้เกิด ถ้าเกิดแล้วจะแก้ไขนั้นยาก
- การปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นเรื่องเก่า ของเก่าเรามาานาน เรามาหลงอยู่ช่วงที่ใช้สารเคมี จึงมีการใช้อย่างแพร่หลาย ตัวอย่างยายผมที่บ้าน ตอนเช้าก็จะไปเก็บผักมาขายทุกวันคนก็จะซื้อทุกวันเช่นกัน ดังนั้นความขยันนั้นสำคัญ คนเดียวกันนี้เกี่ยว ตะไคร้มัดละ 2 บาท ก็ไปซื้อมากินไม่ยอมปลูกเอง การปลูกพืชนั้นก็ปลูกไม่ซ้ำกัน เวียนไปตามฤดูกาล อยากให้เป็นการปลูกกินในครอบครัวเสียก่อน หากทำเป็นธุรกิจนั้นต้องใช้อยู่แล้ว ดังนั้นควรปลูกไว้กินเอง ผู้นำเกษตรกรคนหนึ่งย้ำในเวที

- การดำเนินงานของอบต.ต่อการส่งเสริมเกษตร มักจะไม่ต่อเนื่อง มีการส่งเสริมแต่ไม่มีการสนับสนุนต่อการพัฒนาด้านเกษตรจึงไม่ก้าวหน้า ไม่มีความต่อเนื่อง สุดท้ายก็ล้มเลิกกันไป

- ข้อจำกัดของอบต. มีเขตพื้นที่รับผิดชอบกว้าง 23 หมู่บ้าน มีงบประมาณเกือบ 30 กว่าล้าน แต่มีงบประมาณในการส่งเสริมการเกษตรน้อยมาก และเจ้าหน้าที่อบต. มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ แต่ยังต้องใช้เวลาฝึกทักษะ เรียนรู้ ประสบการณ์ ในการทำงานด้านเกษตรในพื้นที่มากกว่าเดิม อีกทั้งในพื้นที่มีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมการเกษตร แต่ไม่ได้รับการกระจายให้ทั่วพื้นที่ในเขตตำบล จะส่งเสริมเฉพาะกลุ่มคน หมู่บ้านบางหมู่บ้านเป็นหลักเท่านั้น

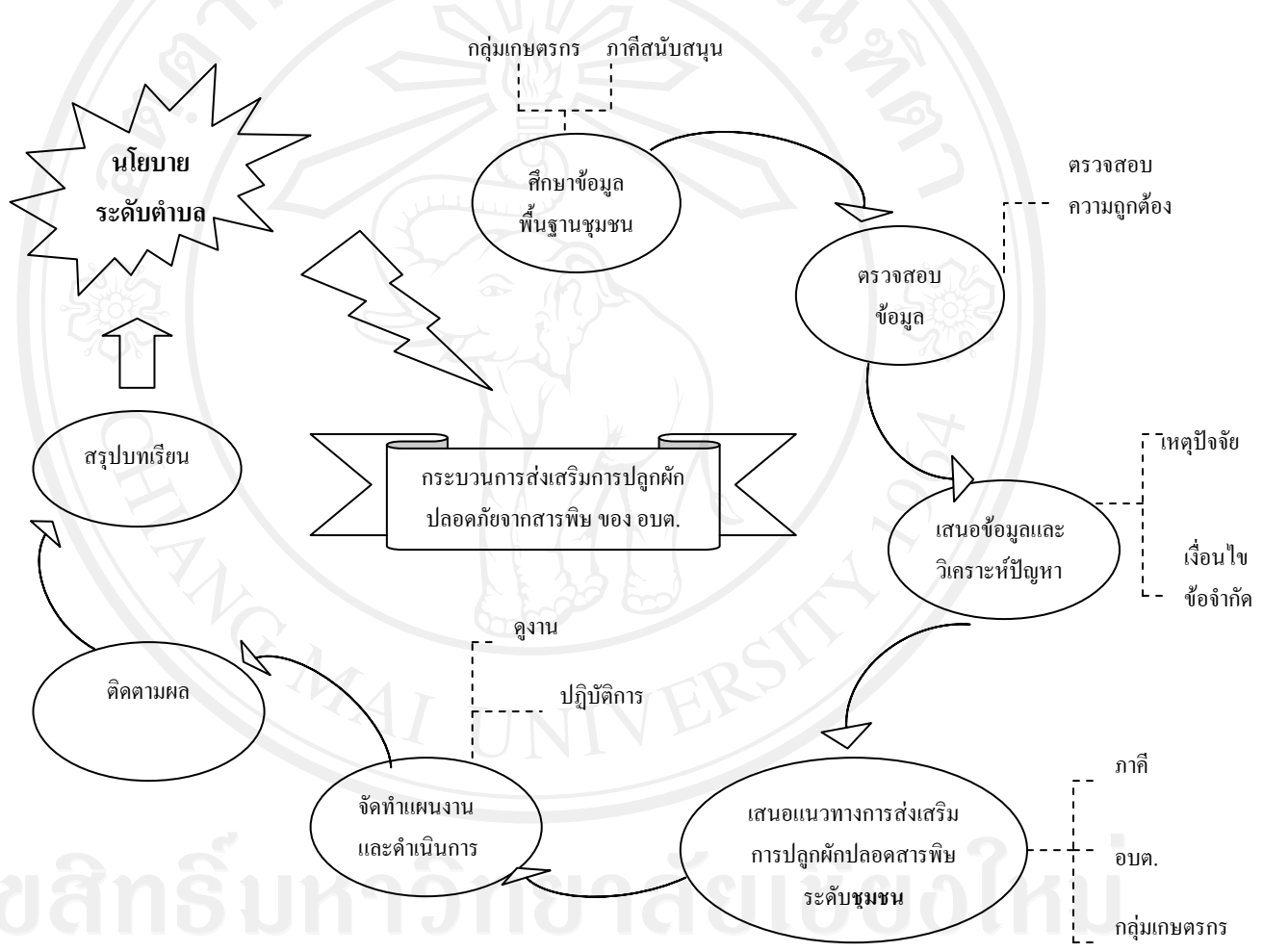
- การที่จะทำเกษตรปลอดสารไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้ง่ายๆเพราะเราหลงมาใช้สารเคมีเป็นเวลานาน ดังนั้นเราต้องค่อยๆลด สร้างแกนนำคนที่อาสา คนที่มีใจ เปลี่ยนความคิดให้เห็นความสำคัญของเรื่องสุขภาพ และมองเห็นคนอื่น อยู่อย่างเกื้อกูลกัน ถ้าทำหน่วยงานที่จะเข้ามาสนับสนุนนั้นก็เข้ามาได้ง่ายขึ้น

- ชาวบ้านควรเสนอ โครงการที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่การทำถนน ให้เน้นเกี่ยวกับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ และอยากฝากทางเจ้าหน้าที่ให้ติดตามอย่างใกล้ชิดว่ามีหมู่บ้านไหนที่มีกลุ่มเรื่องใดบ้าง

- เจ้าหน้าที่ประจำอบต. คนหนึ่งกล่าวเพิ่มเติมว่า “ผมพูดเรื่องการปลูกผักปลอดสารมาตลอดแต่ว่าพี่น้องเองก็ยังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร สมัยก่อนผมรู้ดีว่าไม่ค่อยมีโรคภัยร้ายแรง สารเคมียังไม่ปนเปื้อนอยู่ตามธรรมชาติ สมัยนี้สารเคมีปนเปื้อนมาก” และให้ข้อคิดเห็นต่อโครงการวิจัยว่า “ปัจจุบันนี้อบต.มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบนั้นมีมาก ผมอยากมาเข้าร่วมตั้งแต่ต้น แต่ก็ไม่ค่อยมีเวลาดังนั้นวันนี้ผมว่าเราควรเริ่มต้นกันใหม่ พอได้แล้วกับเรื่องถนนหนทาง ผมพยายามจะหาทางผลักดันและขยายผลต่อไป”

จากการแลกเปลี่ยนในเวทีจะชี้ให้เห็นได้ว่าการทำเกษตรปลอดสารในพื้นที่นั้นมีเงื่อนไขที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จขึ้นมาได้ แบ่งเป็น เงื่อนไขภายใน ได้แก่ ตัวเกษตรกรที่ต้องมีความอดทน มีความตั้งใจจริง ปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนใหม่ ขาดความรู้ แนวคิด วิธีการปฏิบัติการในด้านการผลิตยังต้องพึ่งพาสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการดูแลรักษา เกษตรกรไม่มีความเชื่อมั่นของผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรปลอดสารและวิธีการเสนอปัญหาการเกษตรต่อการจัดโครงการของแผนพัฒนาตำบลที่ยังไม่มีความหลากหลายทางด้านอาชีพที่เน้นแต่ถนน หนทาง เป็นส่วนใหญ่ 2) เงื่อนไขภายนอก ได้แก่ องค์กรปกครองท้องถิ่นหรือองค์กรภายนอกในการสนับสนุน การถ่ายทอดความรู้ แนวคิด วิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ให้เกิดการ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมี วิธีการส่งเสริมต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจ ผลักดันให้ เกษตรกรหันมาตัดสินใจในขบวนการผลิตและขยายผลต่อไปได้

แผนภาพที่ 6. สรุปรูปแบบการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ของ อบต.

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปทั้งรูปแบบ วิธีการสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้จากการร่วมเป็นทีมวิจัย

การเรียนรู้ของอบต. จาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร อดีตรองนายกอบต. สมาชิกอบต. ผู้นำชุมชน เกษตรกรและชาวบ้าน ที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยที่มีบทบาทหลักในกระบวนการดำเนินการ ตั้งแต่การเข้าร่วมศึกษาและวิเคราะห์หาปัญหาชุมชน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เป็นการเปิดโอกาสตนเองเพื่อยอมรับจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในการทำงานร่วมกันแบบเป็นทีม ในลักษณะที่ไม่มีภารกิจบังคับสั่งการจากคนใดคนหนึ่งที่มีบทบาททางสังคมหรือมีอำนาจมากกว่า ทุกคนมีบทบาทเท่าเทียมกัน ในการร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติการ ถึงแม้บางครั้งจะเกิดความขัดแย้งจนไม่สามารถหาข้อสรุปร่วมกันได้ แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นทางบวกมากกว่าที่มีเจตนาไปในทางลบลง ความเป็นทีมที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันบ่อยๆ ทั้งการเตรียมกิจกรรม ในเวทีประชุม ได้พูดคุยกัน ได้สนทนากัน กินข้าวด้วยกัน ทำงานร่วมกันหลายๆ คน ก็สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ ทุกคนเกิดการยอมรับและพร้อมที่จะปรับตัวเข้าหากันในเป้าหมายที่เป็นทิศทางการทำงานเดียวกัน ซึ่งเป็นการกระบวนการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาศักยภาพตนเอง ทั้งวิธีคิด วิธีการนำไปปฏิบัติ เกิดความเชื่อมั่นจากการทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี นายเชื่อน พรหมมาร์ค นักวิจัยได้กล่าวไว้ว่า “ได้มีส่วนร่วมในการคิดทุกขั้นตอน มีการวางแผนร่วมกัน ร่วมศึกษาและลงมือทำได้ทำวิจัยด้วยตนเอง ได้เรียนรู้หลายที่ ได้มีส่วนร่วมและพอใจที่ได้เป็นนักวิจัย”

2. การเรียนรู้ของกลุ่มบุคคลที่เกิดจากความต้องการที่จะแก้ปัญหา

การเรียนรู้ของอบต. กลุ่มผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนในพื้นที่ศึกษาที่มีความต้องการอยากจะศึกษาปัญหาเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์หาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยมีความคาดหวังและเป้าหมายในการทำงานที่แน่นอน ทั้งบทบาท การทำงานของ อบต. ในแผนงานด้านการเกษตรที่ยังไม่มีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ภายใต้ศักยภาพที่เป็นทุนเดิมของเกษตรกรอยู่แล้ว ทางด้านกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ร่วมวิจัยท่านอื่น ที่อยากจะลอง อยากจะรู้ เป็นการหาความรู้เพิ่มเติม จากการค้นหาปัญหาในชุมชน เช่น ทำไมบางหมู่บ้านถึงเกิดผลสำเร็จในกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสาร แต่บางหมู่บ้านไม่สามารถดำเนินการต่อได้จนต้องล้มเลิกไป จากโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการสนับสนุนมาพร้อมกัน ที่ความต้องการที่จะร่วมกันศึกษา อีกทั้งเป็นการเรียนรู้ที่อยากจะร่วมแลกเปลี่ยนถึงวิถี

ชีวิตของหมู่บ้านตนกับหมู่บ้านอื่นว่ามีความแตกต่างกันหรือคล้ายกันอย่างไร สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยชาวบ้านและชุมชนอื่นได้เป็นอย่างดี มีความมั่นใจที่จะช่วยกันแก้ปัญหาชุมชนมากขึ้น จากการศึกษาบริบทของหมู่บ้าน ทั้งสภาพพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นขั้นตอนของกระบวนการวิจัย นายสมาน เดชยศดี นักวิจัยกล่าวไว้ว่า “ได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน รู้จักความแตกต่างของข้อมูล บทบาทหน้าที่ ปัญหา อุปสรรค และการดำเนินงานของ อบต. และองค์กรภาคีที่เข้ามาส่งเสริมการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสาร ผ่านการเก็บข้อมูลวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลและหาแนวทางร่วมกันในการแก้ปัญหา”

3. การเรียนรู้จากกิจกรรมของโครงการวิจัยในพื้นที่

โครงการวิจัย “กระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายท้องถิ่น (สกว.) ภายใต้อำนาจของศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญในการทำกิจกรรมในระดับพื้นที่ของชุมชน มีระยะเวลาดำเนินโครงการทั้งสิ้นรวม 12 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2551 – มิถุนายน 2552 โดยมีกระบวนการวิจัยท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่การเข้าศึกษาชุมชน สำรวจปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไข ติดตามและสรุปผล ได้แก่ กลุ่มบุคคล มีทั้งจาก อบต. สมาชิก อบต. ในบทบาทหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผู้นำชุมชนที่ปกครองลูกบ้านให้อยู่ดีมีสุข เกษตรกรที่ต้องเพิ่มผลผลิตให้มีความมั่นคงและยั่งยืนที่เป็นอาชีพหลักของครอบครัว และชาวบ้านได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถของตนเอง ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เมื่อเข้ามาในกระบวนการวิจัยสามารถร่วมกันแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ความคิด ทักษะ ทักษะการปฏิบัติ และพัฒนาศักยภาพตนเองไปด้วยในแต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น การอบรมแนวทางการทำงานวิจัยท้องถิ่น การใช้เครื่องมือวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีประชุมและร่วมงานวิชาการต่างๆ อาทิ งาน 10 ปี สกว. ระดับภาคและระดับประเทศ การเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายที่เป็นพี่เลี้ยง โครงการวิจัยหรือบุคคลอื่นที่มากด้วยความสามารถและประสบการณ์ทำงานพัฒนาร่วมกับงานวิจัยในพื้นที่ นายชนารักษ์ อินสร นักวิชาการเกษตร อบต. ท่าสองคอน กล่าวไว้ว่า “เห็นบทบาทการทำงานของตนมากขึ้น ถึงแม้แผนงานด้านการเกษตรปลอดสารจะมีการดำเนินการเพียงบางส่วน การส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ต้องทำให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านที่มีสภาพปัญหาและความต้องการที่ต่างกัน”

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรค ขององค์บริหารส่วนตำบลท่าสองคอนและชุมชนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน

การดำเนินงานส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของอบต.ท่าสองคอน ได้มีการดำเนินงานหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไป ทั้งการอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงานทั้งในและนอกสถานที่ การดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เป็นต้น แต่ชาวบ้านในชุมชนเป้าหมายยังให้ความสำคัญกับการผลิตผักที่ปลอดภัยจากสารพิษไม่มากเท่าที่ควร ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาเหตุปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทำให้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของอบต.ท่าสองคอน มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

ขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและประสบการณ์การปฏิบัติงานในพื้นที่ พบว่า เนื่องจากการเข้ามาเริ่มทำงานใหม่ทำให้ยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการเกษตรในระดับพื้นที่รับผิดชอบ ยังต้องอาศัยระยะเวลาศึกษา เรียนรู้ การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในการเกษตรของชุมชน เช่น สภาพพื้นที่ลักษณะต่างกัน ทั้งที่ราบ ที่ลุ่ม ที่ดอน และสภาพปัญหา ภัยธรรมชาติ ความรุนแรง และความต้องการของเกษตรกรในการจัดทำโครงการส่งเสริมเกษตร

ในช่วงปลายปี พ.ศ.2549 การเข้ามาทำงานในตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมเกษตรอบต. ซึ่งตรงกับช่วงนักวิชาการเกษตรตำบลประจำศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีคนก่อนได้เกษียณอายุราชการพอดี การถ่ายโอนงานและการเรียนรู้งานจะดำเนินงานร่วมกันกับเกษตรตำบลคนใหม่ที่เข้ามารับตำแหน่งแทนพร้อมกับศึกษาเกี่ยวกับงานด้านการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลคนก่อนได้ดำเนินการมาให้แล้ว

เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมเกษตรนายธนารักษ์ อินสร กล่าวว่า “ปีแรกที่เข้ามาทำงานประจำที่ต้องดูแลและรับผิดชอบจะเป็นเรื่องของภัยธรรมชาติเกี่ยวกับปัญหาน้ำท่วม เพื่อหาหาแนวทางแก้ไขและป้องกันบรรเทาสาธารณภัยให้แก่ประชาชนร่วมกับสำนักงานเกษตรประจำอำเภอ”

ขาดความรู้และประสบการณ์การจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาเกษตรของตำบล ในตำแหน่งที่ประจำ พบว่า เนื่องจาก มีการปรับฐานรูปแบบการบริหารงานในระดับตำบลของสภาตำบลทั่วประเทศ ตาม พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (โกวิท พวงงาม 2548 :240) ที่มีโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลเปิดรับพนักงานประจำขึ้นมา การ

จัดทำแผนพัฒนาเกษตรจึงต้องใช้ประสบการณ์ในการทำงานเข้ามาช่วยวิเคราะห์และพิจารณาโครงการที่มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาจริง

ซึ่งรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล อบต.เพิ่งได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลมาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี 2548 นายกอบต. ที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนโดยตรง (พ.ร.บ. สภาตำบลและอบต. มาตรา 43) และเปิดรับสมัครบุคลากรเพิ่มในปี พ.ศ.2549 ซึ่งจากเดิมเคยเป็นสภาตำบล ที่มีฝ่ายเจ้าพนักงานประจำเฉพาะในส่วนของสำนักงานปลัดเป็นคนดูแลบริหารงานเป็นหลัก ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป เจ้าหน้าที่ธุรการและเจ้าหน้าที่นิติกร ในส่วนของฝ่ายบุคลากรอื่นๆ โดยเฉพาะฝ่ายส่งเสริมการเกษตรยังไม่ได้เปิดกรอบโครงสร้างการทำงาน เจ้าหน้าที่รับผิดชอบยังเป็นเกษตรตำบลของศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบแทน ด้วยเหตุนี้จากการยกฐานะมาเป็นอบต. กากจัดทำแผนจึงให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า สาธารณูปโภค และสวัสดิการมากกว่าแผนงานอื่น ในช่วงแรกจึงไม่ค่อยมีแผนงานและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรเท่าที่ควร

ขาดงบประมาณสนับสนุนและแผนงาน ต่อ โครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยตรง พบว่า จากการจัดทำแผนโครงการและขออนุมัติการใช้งบประมาณในช่วงปีงบประมาณ 2550-2551 ของฝ่ายส่งเสริมการเกษตร ที่ได้เปิดรับพนักงานและบรรจุให้มีนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรของอบต. ยังต้องใช้งบประมาณการบริหารจัดการที่แบ่งส่วนมาจากสำนักงานปลัดที่ต้องดูแลฝ่ายงานอื่นๆ ด้วย และส่วนใหญ่งบประมาณที่เบิกจะเป็นหมวดค่าจ้าง ค่าตอบแทน ค่าบริหารสำนักงานเป็นหลัก

ในปีงบประมาณ ประจำปี 2552 ช่วงเดือน ต.ค.2551-2552 จึงได้มีการแยกส่วน งานฝ่ายส่งเสริมการเกษตรขึ้นมา จัดทำงบประมาณการบริหารจัดการ ออกเป็น 3 หมวดหลัก คือ หมวดเงินเดือน หมวดค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่าตอบแทน ซึ่งในแต่ละหมวดก็จะแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายๆย่อยลงไปอีก และได้มีการเสนอโครงการเข้าสู่ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลประจำปี ในเดือนตุลาคม 2551 ประจำปีงบประมาณ 2552 จากผลจากการเปิดประชุมสภาตำบลและดำเนินการเสนอพิจารณาอนุมัติโครงการที่ได้เสนอขึ้นมาจากส่วนต่างๆ ซึ่งทางฝ่ายส่งเสริมการเกษตรได้ยื่นเสนองบประมาณค่าใช้จ่ายพร้อมกับโครงการและแผนงานส่งเสริมการเกษตร จำนวนทั้งหมด 10 โครงการ มีค่าใช้จ่ายดังนี้

1. โครงการฝึกอบรมด้านอาชีพแก่กลุ่มเกษตรกร	จำนวน 40,000 บาท
2. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาแหล่งชุมชน ตำบลท่าสองคอน	จำนวน 100,000 บาท
3. โครงการส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีตำบลท่าสองคอน	จำนวน 100,000 บาท

4. โครงการฝึกอบรมการปลูกผักปลอดสารพิษ	จำนวน 30,000 บาท
5. โครงการอุดหนุนศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยี	จำนวน 100,000 บาท
6. โครงการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ	จำนวน 50,000 บาท
7. โครงการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และใช้ปุ๋ยอินทรีย์	จำนวน 50,000 บาท
8. โครงการส่งเสริมเกษตรกรการแปรรูปผลิตภัณฑ์	จำนวน 50,000 บาท
9. โครงการอบรมศึกษาดูงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน 100,000 บาท
10. โครงการสนับสนุนการปลูกป่าตามแนวพระราชเสาวนีย์	จำนวน 100,000 บาท

หลังจากการประชุมสภาตำบล ในเดือนตุลาคม 2551 ส่วนฝ่ายงานต่างๆ ก็ผ่านการพิจารณาอนุมัติและมีการเสนอ ปรับแก้ค่าใช้จ่ายโครงการและแผนงานตามที่ประชุมเห็นสมควรให้เหมาะสมกับการพัฒนาตำบลในขณะนั้น ซึ่งในด้านฝ่ายส่งเสริมการเกษตร สรุปโครงการออกมาให้เหลือ 4 โครงการหลัก ดังนี้

1. โครงการไปอบรมสัมมนา ไปราชการ	จำนวน 20,000 บาท
2. โครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานด้านอาชีพแก่กลุ่มเกษตรกร	จำนวน 50,000 บาท
3. โครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน 50,000 บาท
4. โครงการส่งเสริมแหล่งเลี้ยงปลาอาหารชุมชน	จำนวน 100,000 บาท
5. โครงการสนับสนุนการปลูกป่าตามแนวพระราชเสาวนีย์	จำนวน 100,000 บาท

จากข้อมูลเบื้องต้น ชี้ให้เห็นว่า การเสนอโครงการส่งเสริมการเกษตรปลอดสารโดยตรง ยังมีความสำคัญเป็นลำดับรองจากการเข้าไปสนับสนุนในโครงการอื่นในงานด้านการเกษตร แต่อาจจะมาในแผนงานย่อยของโครงการ เช่น จัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานอาชีพกลุ่มเกษตรกร ฝึกอบรมและศึกษาดูงานตามเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจาก ภายใน 10 โครงการที่ได้เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาตำบลไม่สามารถพิจารณาอนุมัติได้ทั้งหมด จะต้องพิจารณาเฉพาะโครงการที่สำคัญมีความจำเป็นก่อนและหลังตามมติของที่ประชุมในการจัดตั้งเป็นข้อบัญญัติงบประมาณส่งเสริมการเกษตร

ขาดการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรตามแผนงบประมาณประจำปีอย่างชัดเจน พบว่า หลังจากอนุมัติงบประมาณประจำปี 2552 ที่ได้กำหนดโครงการส่งเสริมการเกษตรไว้ตามแผนพัฒนา ซึ่งมีโครงการที่ได้ดำเนินงานมีเพียงโครงการเดียว คือ โครงการส่งเสริมแหล่งเลี้ยงปลาอาหารชุมชน ได้แจกจ่ายให้ทั้ง 23 หมู่บ้านตามแหล่งน้ำสาธารณะ ไปเมื่อกลางเดือนกรกฎาคม 2552 โดยอบต. เพราะว่าการดำเนินงานที่ผ่านมา จะยังคงเบิกจ่ายงบประมาณในส่วนของสวัสดิการชุมชน เช่น การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ การจัดอบรมส่งเสริมอาชีพผู้พิการ การแจกจ่ายผ้า

ห่มด้านภัยหนาว การศึกษาคุณภาพของอสม. เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ไม่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานเกษตรได้ เพราะในการจัดงบประมาณของแต่ละส่วน ในส่วนการคลังที่มีหน้าที่รับผิดชอบเบิกจ่ายงบประมาณที่มาจากงบการจัดเก็บภาษีส่วนกลางจะใช้ระยะเวลายื่นเสนอขอการอนุมัติงบประมาณเป็นงวดๆ ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้โครงการต่างๆ ล่าช้า ไม่สามารถดำเนินการให้ทันในแผนงานประจำปีได้

การวางแผนงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมของอบต. สมาชิกอบต. และชุมชน ในแนวความคิดที่จะนำเสนอปัญหาด้านการเกษตรหรือโครงการสนับสนุนงานเกษตร ซึ่งจากเวทีประชาคมหมู่บ้านในการจัดทำแผนโครงการจะยังคงเน้นไปที่สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานชุมชน การก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุง ถนน ประปา ของหมู่บ้านเป็นหลักและชาวบ้านเองก็มีความจำเป็นยังต้องการในสิ่งเหล่านั้นอยู่

ลักษณะการทำงานแบบองค์รวมของ อบต. พบว่า อบต.ยังคงมีการทำงานแบบกระจุกในแต่ละโครงการลักษณะเดียว ไม่กระจายโครงการที่เกิดจากปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ได้เสนอผ่านการอนุมัติแล้ว เพราะบางพื้นที่ที่มีความต้องการที่เกิดจากสภาพปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่แตกต่างกัน

การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ พบว่า ความร่วมมือจาก นายกอบต. ปลัดอบต. เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในอบต. เกษตรตำบลหรือบุคคลที่มีความสำคัญในกิจกรรม ซึ่งบทบาทที่เชิญให้มาเป็นประธานกล่าวเปิดและปิดงาน เป็นวิทยากรร่วมในเวที การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างดำเนินการ วิธีการประสานเพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม มีทั้ง การส่งหนังสือเชิญที่เป็นทางการ การเข้าไปพูดคุยอย่างเป็นกันเอง การใช้โทรศัพท์ติดต่อสื่อสารและอีกหลายวิธี ซึ่งยังเป็นปัญหาที่ชาวบ้านไม่สามารถถึงกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องมาร่วมในกิจกรรมได้ เช่น การวิเคราะห์หาแนวทางการส่งเสริมการเกษตร การปฏิบัติการทดลองและติดตามผลเพื่อสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในบางครั้งก็ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมดำเนินการด้วยกันเพื่อให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จมากขึ้นเพียงแต่ถูกเลือกจากการเสนอชื่อให้มาร่วมกิจกรรม อีกทั้งกลุ่มบุคคลที่เชิญเข้ามาซึ่งจะเป็นกลไกหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนแผนงานด้านการเกษตรที่จะให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เห็นทิศทางการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ที่ชัดเจนและสะดวกมากขึ้นจึงเป็นไปได้ยาก การเคลื่อนงานของชาวบ้านภายในชุมชนจึงเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มเกษตรกรเพียงเท่านั้น

ความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานด้านการเกษตรของ สมาชิก อบต. พบว่า การดำเนินงานภาคการเกษตรมีหลายสาขาที่มีปัญหาภัยง่ายต่างกันไม่เจาะจงเฉพาะด้านเดียว เช่น พืชไร้ พืชสวน สัตว์เลี้ยง ประมง โรคพืช แม้กระทั่งสภาพ ดิน ฟ้า อากาศ และสภาพแวดล้อมของ

พื้นที่เกษตรกรที่มีลักษณะแตกต่างกัน ปัญหาและความต้องการก็ไม่เท่ากัน ต้องใช้ เทคนิค วิธีการ ความรู้และความสามารถสูงเฉพาะด้านในการเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การติดต่อประสานงาน ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ของ สมาชิก อบต. บทบาทในการประสานงานในการทำงานในระดับพื้นที่ กับหน่วยงานที่เข้ามา ภายใต้กระทรวงต่างๆ เช่น โรงพยาบาล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ(สสส.) ศูนย์พัฒนาชนบท(ศูนย์มีชัย) เป็นต้น ที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร ยังไม่มีการประสานและดำเนินการร่วมกัน ลักษณะการทำงานต่างคนต่างทำ หน่วยงานที่เข้ามาจะมุ่งไปที่กลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นหลัก สมาชิก อบต. ก็จะไม่ทราบความเคลื่อนไหวภายในชุมชน ถ้าทราบก็รู้เพียงว่ามาจากหน่วยงานใด มาทำอะไร แต่ไม่มีบทบาทในการดำเนินงานร่วมกัน ในการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาชุมชนระดับตำบลของอบต. ที่มีเขตรับผิดชอบเดียวกัน อบต.น่าจะเป็นกลไกหลักการประสานงานความร่วมมือกับองค์กรสนับสนุนภายนอก มาวางแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรให้มีแผนงานที่เป็นทิศทางเดียวกัน ตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและการสนับสนุนด้านความรู้ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านปัจจัยการผลิตต่างๆ เกิดเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรของชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

การดำเนินงานของชาวบ้านขาดการต่อเนื่อง จากการติดตามผลของเจ้าหน้าที่อบต. พบว่า การดำเนินงานหลังจากโครงการสิ้นสุดลง เช่น โครงการจัดอบรมทำปุ๋ยชีวภาพ เริ่มแรกเกษตรกรรวมถึงผู้นำชุมชน สมาชิกอบต. ในแต่ละหมู่บ้าน ได้ดำเนินการผลิตปุ๋ยไว้ใช้เอง ต่อมาในบางหมู่บ้านงบประมาณเริ่มหมด วัตถุประสงค์เริ่มขาดการสั่งซื้ออย่างต่อเนื่อง ทำให้การผลิตปุ๋ยได้ชะงักลง และขาดการดำเนินการจนต้องเลิกผลิต แต่ยังมีบางหมู่บ้าน เช่น บ้านหนองกุงเต่า ได้ดำเนินการต่อเนื่องจนจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นมาและระดมเงินจากสมาชิกคนละ 200 บ. ในการดำเนินการสั่งซื้อวัตถุดิบต่างๆ เพื่อใช้ในการผลิต อย่างไรก็ตาม อบต.ก็มีข้อจำกัดของงบประมาณที่ทำให้การสนับสนุนได้เพียงครั้งเดียว การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการเข้าไปส่งเสริมและติดตามประเมินผลของกิจกรรมอย่างต่อเนื่องยังไม่ถูกกำหนดฝ่ายรับผิดชอบขึ้นมาอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้ ทั้งการสนับสนุน ให้คำแนะนำปรึกษา จัดหาวัตถุดิบและองค์ความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นเพิ่มเติม อย่างสม่ำเสมอ

ปัญหาในการส่งเสริมการเกษตรของชาวบ้าน 4 หมู่บ้านเป้าหมาย

การดำเนินการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษโดยอบต.ท่าสองคอน ที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ด้วยเหตุปัจจัยที่สำคัญหลายประการ จากการศึกษาพบว่า เหตุปัจจัย

หนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษนั้นเกี่ยวข้องกับพื้นที่เป้าหมายในการส่งเสริม ดังนี้

1. การส่งเสริมเน้นไปที่การสร้างถนน ไม่ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรปลอดสาร เนื่องจากหลักในการดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุนของอบต. นั้นใช้เวทีประชาคมเป็นหลัก ดังนั้นในขั้นตอนการรับฟังปัญหาและความต้องการของแต่ละหมู่บ้านนั้นๆ ส่วนใหญ่จะมีข้อเสนอในประเด็นการสร้างถนนและไฟฟ้ามากกว่า ซึ่งการเสนอประเด็นเกษตรปลอดภัยนั้นจะเป็นส่วนน้อยและจะไม่ค่อยได้รับการพิจารณา ดังนั้นชาวบ้านเองก็ต้องเห็นความสำคัญกับการทำเกษตรที่ปลอดภัยจากสารพิษ หรือเสนอปัญหาที่แท้จริงของชุมชนด้วย จึงจะเกิดการส่งเสริมอย่างจริงจัง

2. ไม่รู้ขั้นตอนในการเสนอโครงการ เนื่องจากการจัดทำโครงการเพื่อเสนอในสถานนั้นมีขั้นตอนหลายขั้นตอนดังนั้นชาวบ้านกลุ่มที่ต้องการจะเสนอโครงการให้ออบต. ศึกษานั้นหากเสนอไม่ตรงกับช่วงเวลาที่ได้กำหนดเอาไว้อบต. ก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านได้ เป็นเหตุให้ชาวบ้านบางกลุ่มเข้าใจผิดและไม่อยากเสนอโครงการอีกในครั้งต่อไป ดังนั้นเจ้าหน้าที่อบต. ฝ่ายที่รับผิดชอบควรจะมีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและช่วงเวลาในการเสนอโครงการต่ออบต. อยู่เสมอ เพราะเป็นการยากที่ชาวบ้านจะเข้าใจในระเบียบและขั้นตอนการเสนอของอบต.

3. ขาดองค์ความรู้ในการทำเกษตรปลอดสาร เกษตรบางกลุ่มตระหนักถึงอันตรายจากการใช้สารเคมีในการเกษตร แต่เนื่องจากใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชและบำรุงผลผลิตมาเป็นเวลานาน จึงไม่รู้ว่าหากเลิกใช้สารเคมีจะสามารถใช้สิ่งใดทดแทนได้ และไม่รู้อะไรในการเข้าร่วมกลุ่มที่มีอยู่ จึงทำให้ไม่สามารถลด ละ เลิกการใช้สารเคมีในการเกษตรได้

4. ไม่มีปัจจัยในการผลิต เน้นการผลิตเพื่อขาย ต้องลงทุนสูง การผลิตผักในตำบลท่าสองคอน นิยมการผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดเนื่องจากเป็นอาชีพรองจากการทำนา และในหลายครอบครัวการปลูกผักขายถือเป็นอาชีพหลัก ดังนั้นหากพูดถึงการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่จะนึกถึงการผลิตเพื่อจำหน่ายทำให้ต้องใช้ต้นทุนสูงและมีปัจจัยการผลิตที่จำเป็น เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ ไฟฟ้า จึงทำให้ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานในท้องถิ่น

5. เกษตรกรไม่เชื่อว่าการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีนั้นสามารถทำได้ เนื่องจากการปลูกแบบใช้สารเคมีนั้นหากเกิดปัญหาศัตรูพืชหรือผลผลิตไม่สมบูรณ์ ก็จะใช้สารเคมีทันที แต่หากการผลิตแบบไม่ใช้สารเคมีแล้วกลัวว่าจะไม่ได้ผลผลิตตอบแทน และการผลิตนั้นมุ่งเน้นผลกำไรเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน อีกทั้งยอมรับโภชนาการที่ปนเปื้อนสารเคมีดีกว่าจะไม่มียาอาหารกิน จึงไม่ได้ใส่ใจกับผลกระทบต่อสุขภาพ จนกว่าตัวเองหรือคนใกล้ตัวจะเจ็บป่วย ดังนั้นปัญหานี้ควรเป็นเรื่องต้นๆที่

ต้องแก้ไข เนื่องจากหากไม่เปลี่ยนแนวคิดของเกษตรกรก่อน การสนับสนุนด้านอื่นๆก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ”

6. **รอคอยความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว** ชาวบ้านส่วนใหญ่เมื่อเกิดปัญหามักจะรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นเพียงอย่างเดียว ไม่ลองแก้ไขด้วยตัวเองก่อน ไม่ค่อยมีการปรึกษากันเพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ต่างคนต่างอยู่ เรื่องเหล่านี้สามารถพบเห็นได้ในสังคมทั่วไป ดังนั้น ชาวบ้านเองก็ต้องหาทางช่วยเหลือกันเองก่อน โดยการจับกลุ่มกันปรึกษาหารือแนวทางแก้ไขร่วมกัน เพราะบางทีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นก็ทำงานล่าช้า หรืออาจมีงานที่ต้องรับผิดชอบหลายอย่างดังนั้นสิ่งเราทำเองได้ ก็ต้องทำด้วยตัวเอง หากรอความช่วยเหลืออย่างเดียวอาจจะไม่ทันการณ์

บทเรียนที่สำคัญในการสร้างและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสาร

1. วิธีการของการเข้าไปแนะนำตัวในพื้นที่ หรือ พัฒนาโครงการเพื่อจะเลือกพื้นที่ในประเด็นที่ศึกษา นอกจากฝ่ายบริหารอบต. สมาชิกอบต.กลุ่มเกษตรกรที่หลากหลาย ที่เป็นทีมวิจัยแล้ว ควรจะได้รับความร่วมมือจากฝ่ายอื่นๆ เช่น กลุ่มองค์กรในพื้นที่ สถานีอนามัย โรงเรียนเกษตรตำบล และกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมรับรู้ แลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอต่อการเข้ามาทำงานพื้นที่ จะได้มี รัับทราบวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยตนเองแทนคำบอกเล่า และเป็นผลดีต่อการจัดตั้งทีมวิจัยที่เกิดจากการอยากศึกษา แก้ปัญหาในชุมชนและพร้อมที่จะเรียนรู้การทำงานในพื้นที่ผ่านการเป็นนักวิจัยร่วมกันจากความสมัครใจจริง

2. การเมือง การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่อยู่ในช่วงฝ่ายบริหารอบต. และสมาชิก อบต. หมุดวาระ ทีมวิจัยที่ส่วนใหญ่ที่เป็นบุคคลที่มีบทบาททางสังคม ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำเกษตรกร และผู้ที่เคยเข้ารับตำแหน่งในอบต.แล้วมี มีสาเหตุภายในที่ทำให้ถูกปลดออก ในขณะที่บทบาททางอบต.ก็หมดไป แต่การเป็นนักวิจัยจะต้องดำเนินการต่อ และส่วนที่เป็นกลุ่มที่มีบทบาททางสังคม ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นทีมคู่แข่งฝ่ายตรงข้ามส่งผลผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะผู้วิจัยจะต้องติดต่อประสานงานจากทั้งสองฝ่ายมาร่วมในกิจกรรม ทั้งการประสาน การเลือกสถานที่ การวางแผนงาน ก็อาจจะเป็นการตัดสินใจของกลุ่มคนไม่กี่คนเท่านั้น อีกทั้งปัญหาความขัดแย้งจากตัวบุคคลที่ผู้วิจัยไม่สามารถจะแสดงความคิดเห็นได้ เราในฐานะที่เป็นทั้งนักศึกษาที่มีตัวหลักในการดำเนินการภายใต้โครงการที่รับผิดชอบอยู่ จะต้องมีความเป็นกลาง ให้กำลังใจและรับฟังความคิดเห็นจากทั้งสองฝ่ายโดยไม่มีอคติร่วม จะเป็นการดีที่สุดที่ได้ในขณะนั้น

3. การประสานงานผู้เข้าร่วม ที่มาจากหลายหน่วยงานทั้งภายนอกชุมชน องค์กรในชุมชน ผู้นำชุมชน เกษตรกรและบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การวางกระบวนการทำงาน ได้แก่ เนื้อหา

หรือกิจกรรมที่จะจัด บทบาทหน้าที่รับผิดชอบ วิธีการติดต่อสื่อสารควรจะใช้แบบไหน อย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในขั้นตอนของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ต้องมีรายละเอียดให้ชัดเจนในทุกๆ ครั้ง ป้องกันการผิดพลาดไม่ให้เกิดซ้ำๆ ขึ้นมาอีก การประสานที่ดีควรมีตัวหลักที่คอยเชื่อม เหตุการณ์รายงานความก้าวหน้าของในการติดต่อผู้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรม ไม่ควรวางบทบาทการประสานงานให้คนใดคนหนึ่งรับผิดชอบทั้งหมด การใช้หนังสือเชิญอย่างเป็นทางการ ถ้ามีโอกาส ควรจะเข้าไปเรียนเชิญด้วยตนเองหรือใช้โทรศัพท์คอยย้ำเตือนเพื่อให้บุคคลที่ถูกเชิญจะให้เห็นความตั้งใจจริง เห็นความสำคัญของงานให้บรรลุผลสำเร็จในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ การประสานไม่เป็นทางการด้วยวิธีอื่น เช่น โทรศัพท์ บอกต่อ ไปพบด้วยตนเองที่บ้าน ที่ทำงาน หรือเจอในกิจกรรมชุมชน ด้วยความเป็นกันเอง ควรจะชี้แจงความเข้าใจในเป้าหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน เพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาจริงๆ

4. การดำเนินการตามแผนงานส่งเสริมการเกษตร จากเงื่อนไขของอบต.ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้ ซึ่งในแผนพัฒนาตำบลมีแผนงานรองรับแต่ไม่ปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ เนื่องจากการดึงงบประมาณ ของโครงการรวมเข้าด้วยกันเป็นโครงการเดียว ทำให้แผนงานไม่สามารถกระจายให้แก่กลุ่มเกษตรกรอย่างทั่วถึงที่มีสภาพปัญหาและความต้องการที่ต่างกัน เพราะตามความเป็นจริงแล้ว โครงการที่ถูกจัดเสนอเข้าแผนพัฒนาตำบลเป็นโครงการที่ผ่านการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านที่เสนอจากปัญหาและความต้องการแต่ละพื้นที่ ถ้ามีการใช้งบประมาณร่วมกัน ต้องจัดสรรงบประมาณให้เฉลี่ยแบ่งไปตามโครงการต่างๆ ด้วย

ทั้งเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวบุคคลความเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัว การอยากจะเรียนรู้แสวงหาสิ่งใหม่ พัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ที่จะเป็นพลังสำคัญในการผลักดันแผนงานด้านเกษตรให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นไม่เป็นการใช้สิทธิพลอันเกิดจากโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นมากกว่าการเปิดใจกว้างยอมรับในการตัดสินใจร่วมกัน เงื่อนไขจากตัวเกษตรกร ความสำคัญของปัญหาและความต้องการที่ตระหนักในประเด็นปัญหาาร่วมกันของเกษตรกร ที่ยังขาดความมุ่งมั่น ตั้งใจและความอดทนด้วยการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพในการบำรุงรักษาที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเจริญเติบโตของผลผลิต มักจะไปตามกระแสในช่วงเวลาสั้นๆ โดยมองข้ามความสามารถศักยภาพของตนตามกำลังและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ถ้าการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรยังตามกระแสทุนนิยมที่เข้ามา การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารจะเป็นเพียงค่านิยมที่ไม่ก่อให้เกิดเป็นความยั่งยืนของภาคการเกษตรได้ ถ้าเกษตรกรไม่หันมาปรับเปลี่ยนแนวคิด ทศนคติดต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งอาจจะไม่เป็นสิ่งที่ต้องการจริงในการเลือกลำดับความสำคัญของปัญหา แนวทางแก้ไขของการทำเกษตรปลอดสารของเกษตรกรหรือชุมชนได้